

Bakalářská práce

Historie továrny Mastných v Lomnici nad Popelkou v kontextu textilního průmyslu v severních Čechách

Studijní program:

B0114A300071 Dějepis se zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Dějepis se zaměřením na vzdělávání
Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Jan Kordík

Vedoucí práce:

PhDr. Markéta Lhotová, Ph.D.
Katedra historie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Historie továrny Mastných v Lomnici nad Popelkou v kontextu textilního průmyslu v severních Čechách

<i>Jméno a příjmení:</i>	Jan Kordík
<i>Osobní číslo:</i>	P20000460
<i>Studijní program:</i>	B0114A300071 Dějepis se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Dějepis se zaměřením na vzdělávání Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cílem této diplomové práce je zmapovat historii textilní továrny Mastných v Lomnici nad Popelkou od jejího prapočátku až do současné doby a zasadit ji do kontextu fungování obdobných firem v severních Čechách. Heuristika bude zaměřena především na archivní prameny, dobovou literaturu a odborné publikace na téma textilního průmyslu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

Archivní prameny:

SOKA Hradec Králové (NAD 1205 Bratři Halířové, výroba lněného a bavlněného zboží, Levínská Olešnice 1912-1949; NAD 3362 Českomoravský len, n. p. Humpolec, závod Týniště nad Orlicí 1936-1969; NAD 2650 ZTS Elitex, s. p. Týniště nad Orlicí 1950-2001; NAD 1278 P. A. Šlechta a syn, Lomnice nad Popelkou 1907-1946)

SOKA Semily (Archiválie Okresního úřadu Lomnice nad Popelkou, Okresního úřadu Semily, Okresního soudu Lomnice nad Popelkou a Osobní fond Václava Votočka)

Archiv Národního muzea (MASTNÝ Vojtěch)

Archiv Národního technického muzea (Mastný Theodor – Muster Decompositionen der gesamten Weberei and der Hohern Webereischule zu Brunn)

Soukromý archiv současných vlastníků areálu bývalé továrny Mastných

Literatura:

HOTOWETZ, Rudolf. *Aktuální otázky naší politiky obchodní a měnové*. Praha: Česká národohospodářská společnost, 1925, 34 s.

JAKL, Michal. *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice: Městské knihy, 2004. ISBN 80-86699-18-8, 272 s.

KUDRNÁČ, Václav. *Průvodce Podkrkonoším*. Turnov: Kudrnáč, 1911, 76 s.

KUBŮ, Eduard a Helga SCHULTZ. *Wirtschaftsnationalismus als Entwicklungsstrategie*. Berlín: Skřivan ml., 2004. ISBN 3-8305-0853-0, 288 s.

KŘÍŽEK, Jiří. *Tylovo divadlo v Lomnici nad Popelkou 1930-2010*. Lomnice nad Popelkou: Divadelní spolek J.K. Tyl ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Liberci, 2010. ISBN 978-80-903934-6-2, 66 s.

LIŠKOVÁ, Marie. *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861-1913*. Praha: Státní ústřední archiv, 1994. ISBN 80-85475-13-8, 385 s.

PETRÁŇ, Josef a Robert KVAČEK. *Dějiny Československa 1648-1918*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-21068-6, 580 s.

Vedoucí práce:

PhDr. Markéta Lhotová, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání práce:

5. května 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 1. května 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce, paní PhDr. Markétě Lhotové, Ph.D., za cenné rady, připomínky a zpětnou vazbu. Dále děkuji paní Mgr. Daně Grabcové za významnou pomoc při poskytování informací, pramenů a knižních zdrojů a také objasňování některých nejasností. Projevit díky se sluší také pánům Jaroslavu Kordíkovi a Pavlu Doležalovi, jelikož by tato práce vznikala bez poskytnutí jejich fotografické a pramenné základny značně obtížněji. Opomenout nemohu ani zaměstnance a zaměstnankyně Okresního archivu Semily, Oblastního archivu v Hradci Králové a Archivu Národního muzea, kteří byli k mým požadavkům vždy nesmírně vstřícní a ochotní. Na závěr děkuji své rodině a mým přátelům, zejména Mgr. Milanu Votavovi, kteří mi byli při psaní této závěrečné práce velkou oporou a motivací.

Anotace:

Zpracovávání textilií mělo zejména v oblasti severních Čech značnou historickou tradici, zprvu se však jednalo o domácí tkaní lnu a sukna. Na přelomu 18. a 19. století se nicméně do onoho prostoru dostala bavlna, která se posléze stala nejzpracovávanější textilií. Nástupem průmyslové revoluce nicméně došlo také k přechodu od ručního k mechanickému tkaní. Jeden z podniků, který se věnoval právě tkaní bavlny, založil Vincenc Mastný v polovině 19. století v Lomnici nad Popelkou, tehdy u Jičina. Společnost Mastných prosperovala i několik desítek let po jeho úmrtí a úspěšně se potýkala ve své existenci s několika krizovými body. Osudnou se jí ale stala krize v textilnictví ve 20. letech 20. století.

Cílem práce je heuristikou pramenů a odborné literatury zrekonstruovat příběh továrny Mastných napříč 19. stoletím a první polovinou 20. století.

Klíčová slova:

Textil, továrna, bavlna, průmysl, průmyslová revoluce, Lomnice nad Popelkou, Semilsko, Mastný

Annotation:

The processing of textiles had a considerable historical tradition, especially in northern Bohemia, but at first, it involved domestic weaving of linen and cloth. At the turn of the 18th and 19th centuries, cotton entered this area and eventually became the most processed textile. With the onset of the Industrial Revolution, there is also a transition from manual to mechanical weaving. In the middle of the 19th century, Vincenc Mastný founded one of the businesses focusing on cotton weaving in Lomnice nad Popelkou, then Lomnice at Jičín. Even though the Mastný company prospered for several decades after his death and successfully dealt with many critical points, the crisis in the textile industry in the 1920s proved fatal.

The thesis aims to reconstruct the story of the Mastný factory across the 19th century and the first half of the 20th century using heuristics of primary sources and professional literature.

Keywords:

Textile, factory, cotton, industry, industrial revolution, Lomnice nad Popelkou, Semily district, Mastný

Obsah

Úvod.....	10
1 Kritika pramenů a literatury	12
1.1 Kritika pramenů.....	12
1.2 Kritika literatury	14
2 Úvod do zpracování bavlny.....	16
2.1 Bavlna jako rostlina.....	16
2.2 Proces zpracování bavlny	18
2.3 Tovární areál a další nutnosti textilního podniku	20
3 Textilnictví na našem území.....	22
3.1 Prvopočátky textilního průmyslu v evropském prostředí	22
3.2 Vývoj podmínek pro průmyslovou textilní výrobu v Habsburské monarchii.....	24
3.3 Bavlnářství na českém území.....	28
4 Počátky rodu Mastných a vývoj tkalcovny v 19. století (1653-1893)	31
4.1 Počátky rodu Mastných a bavlněné faktorie (1653-1830)	31
4.2 Zakladatel Vincenc Mastný a továrna do roku 1893	33
4.2.1 Podíl podniku na rozvoji infrastruktury v regionu	41
5 Továrna mezi lety 1893-1950.....	42
5.1 Návrat podniku do rukou Mastných a doba před Velkou válkou (1893-1914).....	42
5.1.1 Důležití členové rodiny Mastných pro období po roce 1893	42
5.1.2 Situace v továrně po návratu společnosti do rukou Mastných v roce 1893	44
5.2 Období první světové války a první československé republiky (1914-1937).....	49
5.2.1 Důležití členové rodiny Mastných pro období po roce 1914	49
5.2.2 Situace v továrně během první světové války a v době první československé republiky.....	52
5.2.3 Finanční spory s bývalými zaměstnanci.....	63

5.3 Převzetí továrního areálu bratry Halíři a vymazání z rejstříku (1937-1950)	66
6 Továrna Mastných v kontextu dalších podniků v regionu	70
6.1 Šlechtové	70
6.2 Sýkorové.....	72
6.3 Franz Schmitt	73
6.4 Porovnání podniků	75
7 Závěr.....	77
8 Seznam pramenů a literatury.....	80
8. 1 Prameny.....	80
8. 1. 1 Archivy	80
8. 2 Literatura	80
8. 2. 1 Odborné články	83
8. 2. 2 Příspěvky v odborných časopisech	83
8. 3 Internetové zdroje.....	83
8. 3. 1 Internetové stránky	83
8. 3. 2 Příspěvky v odborných časopisech	84
9 Seznam příloh.....	85
10 Přílohy	88

Úvod

Příchod průmyslové revoluce s sebou postupem času přinesl zefektivnění výroby ve všech odvětvích a jinak tomu nebylo ani v textilním průmyslu. Tato práce popisuje vývoj textilní továrny Mastných, jež vznikla v průběhu 19. století v Lomnici u Jičína, od roku 1896 *Lomnici nad Popelkou*, a specializovala se na tkaní bavlny. Úvodní kapitoly jsou věnovány teoretickému pojednání o bavlně jako takové, nastínění procesu jejího zpracování a náležitostem, které musel splňovat podnik, jež se chtěl práci s bavlnou věnovat. Po zasazení doby vzniku a vývoje textilní továrny do historického kontextu v Evropě následuje ústřední část práce zaměřená na příběh rodiny Mastných a jejich tkalcovny v průběhu let. Pozornost je v průběhu této podkapitoly věnována také vlivu některých členů rodiny Mastných na dění v Lomnici. Rozčlenění kapitol pojednávajících přímo o společnosti Mastných na dva úseky proběhlo na základě přelomového roku 1893, ve kterém se firma se v něm vrátila zpět do vlastnictví Mastných. V závěrečné podkapitole poukazují na několik dalších podniků věnujících se v semilském regionu práci s bavlnou a nastiňují význam společnosti Mastných.

Původním záměrem bylo v tomto textu pokrýt celé období existence továrny Mastných od jejích prvopočátků v úvodu 19. století až po současnost. Nakonec jsem se však ubral k tomu práci a mapování textilní továrny ukončit v roce 1950, a to ze dvou důvodů. Zprv v tomto roce dochází k vymazání tehdejší firmy *T. H. & V. Mastný s. r. o.* z Obchodního rejstříku a jedná se tak o určitý faktický konec společnosti, ačkoliv k ukončení jejího továrního provozu pod hlavičkou Mastných došlo již 8. června 1932. Po roce 1950 sice v areálu někdejšího podniku Mastných fungovala tírna lnu v rámci podniku Tírny, Týniště nad Orlicí, národní podnik a později firma Elitex, jež se věnovala výrobě tkalcovských člunků, nejednalo se již ale o pokračovatele tehdejší továrny Mastných. Druhý důvod vychází z toho, že zpracování výše zmiňovaných etap po roce 1950 by bylo vhodnější pro zpracování v rámci práce vyššího řádu, a to především vzhledem k tomu, jak časově široký a zejména komplexní úsek existence továrny by byl pokrýván. Zařazením zmiňované etapy po roce 1950 do tohoto pojednání by mohlo dojít k nechtěnému povrchnějšímu zpracování, které by bylo způsobeno snahou o sražení rozsahu na nižší hodnoty.

Územní ukotvení tématu práce znamenalo rozhodování, jak prostor Lomnice nad Popelkou kategorizovat, přičemž jsem se nakonec v názvu uchýlil k severním Čechám.

Historicky byla sice oblast Semilská jasnou součástí Hradeckého a později Východočeského kraje, geografická poloha Lomnice nad Popelkou ale tolik jednoznačná není. Vzhledem k tomu, kde se nachází na mapě České republiky, se totiž v mých očích dala poloha Lomnice nad Popelkou zasadit také do severních Čech. Zpětně viděno by ale bylo nejvhodnější variantou charakterizovat oblast, ve které se Lomnice nachází, jako severovýchodní Čechy, nebo zvolit jako prostředek porovnávání semilský okres. Na volbu obdobných podniků zabývajících se zpracováváním textilií, jež slouží v této práci jako prostředky zasazení továrny Mastných do kontextu textilního průmyslu v regionu, ale toto pojmenování nemělo vliv. Záměrem podkapitoly věnující se dalším textilním továrnám v Lomnici potažmo Semilech bylo ukázat, v jakém prostředí společnost Mastných fungovala a jaké jsou mezi ní a dalšími provozy možné styčné body.

1 Kritika pramenů a literatury

1.1 Kritika pramenů

Pro vypracování této práce jsem bádala v Okresním archivu v Semilech, Oblastním archivu v Hradci Králové a v Archivu Národního muzea v Praze. Nejdůležitějším přínosem semilských archiválií byl náhled do úmrtních listů lidí, kteří měli co dočinění s továrnou v rámci fondu Okresní soud Lomnice nad Popelkou¹. Mimo příbuzenských vazeb se zde nalézají také informace o dědicích, velmi podstatné ale jsou údaje týkající se dat narození a úmrtí konkrétních osob. Ty pak zároveň posloužily jako kontrola těchto informací v jiných pramenech či literatuře. Prostřednictvím spisu o návrhu pozůstalosti Barbory Šlechtové,² řešícího mimo jiné vlastnictví továrny Mastných z roku 1893, bylo možné lépe pochopit, jakým způsobem a za jakých podmínek se v témže roce odehrál návrat firmy do majetku Mastných. V témže fondu byl velmi nápomocný spis pojednávající o pozůstalosti Huga Bedřicha Mastného,³ jenž pomohl s objasněním situace, která nastala v rámci společnosti v přelomovém roce 1928. Velmi podrobně byl ve stejném fondu vykreslen spor s bývalým ředitelem podniku Karlem Hartigem,⁴ jenž se po ukončení továrního provozu v roce 1933 s vlastníky soudil o finance.

Bádání v královéhradeckém archivu bylo zásadní pro popsání osudů textilní továrny Mastných od konce 30. let 20. století. Zde uschovaný fond Bratři Halířové Levínská Olešnice⁵ obsahuje údaje nejen o hlavním závodě firmy v Levínské Olešnici, ale také o jejích lomnických pobočkách. Fungování továrny Mastných, která zkrachovala a přešla do rukou věřitelů v roce 1932, obnovili Bratři Halířové zakoupením budov bývalého textilního podniku Mastných v roce 1939. Díky fondu nesoucí informace o jejich společnosti tak bylo možné fungování podniku bratrů Halířů v tomto období navíc zasadit do přesnějších čísel co se obrátů, zaměstnanců a vybavení týče.

¹ Státní okresní archiv Semily, fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou.

² Státní okresní archiv Semily, fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou, Pozůstalosti a poručení, sign. IV-1892/253, kart. 75, návrh pozůstalosti Barbory Šlechtové.

³ Státní okresní archiv Semily, fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou, Pozůstalosti a poručení, sign. 1928/87, kart. 159, spis o projednávání pozůstalosti po Hugonu Mastném v Lomnici nad Popelkou.

⁴ Státní okresní archiv Semily, fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou, Spory pracovní, sign. CPR-1934, kart. 90, Spisy o právní rozepři žalobce Karla Hartiga.

⁵ Státní oblastní archiv v Hradci Králové, fond Bratři Halířové Levínská Olešnice.

Archiv Národního muzea v Praze přinesl této bakalářské práci prostřednictvím obsáhlého fondu Vojtěch Mastný⁶ možnost, jak nahlédnout díky poměrně pečlivě archivované korespondenci bývalého československého diplomata za pomyslnou oponu událostí, které lépe dokreslují některé situace týkající se lomnické továrny. Jako klíčový se tento fond ukázal zejména pro popis 20. a 30. let 20. století, kdy se společnost Mastných postupně dostala přes počínající zadlužování až do rukou Občanské záložny v Lomnici nad Popelkou. Dopisy Vojtěcha Mastného s jeho rodinou, advokáty společnosti Mastných, zástupci bankovních institucí, ale i s členy tehdejší československé vlády tak poskytly zajímavý náhled do dění okolo podniku. U korespondence vedené s rodinnými příslušníky bylo nutné tato psaní vnímat jako osobní, tudíž brát zřetel na to, že se mnohdy nemuselo jednat o objektivní nýbrž subjektivně zbarvené názory na dané situace.

Cenným zdrojem informací byl při sepisování práce dlouholetý zájem o tovární záležitosti od Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka v podobě jejich archivu.⁷ Jimi nashromážděný a vybadaný soubor s podnikem spjatých dokumentů a pamětí samotných Mastných byl v některých pasážích v historii společnosti Mastných zásadní. V průběhu kompletace práce mi velmi pomohla zejména paní Dana Grabcová, jež mi díky své orientaci v tématu vždy dokázala poradit s upřesněním některých nejasných skutečností a nasměrovat mě případně k dalším doplňujícím zdrojům. Co se týče konkrétního souboru dokumentů, který mi byl zapůjčen, poskytly mi hodnotné informace zejména dva vzpomínkové texty MUDr. Antonína Mastného, Kronika titulovaná „S Bohem!“ z roku 1938 a text „Přednáška o sobě pro numismatickou společnost“ z roku 1943. Stejně jako v dopisech Vojtěcha Mastného ale bylo potřeba brát některé Antonínovy obraty či názory na situace v jeho vzpomínkových textech s rezervou a přistupovat k nim jako k pramenům osobní provenience. Vzhledem k tomu, že oba výše zmíněné texty navíc nevznikaly bezprostředně po některých situacích, ale až několik let poté, mohla do finální podoby Antonínových vzpomínek promluvit i jeho paměť, která si mohla některé situace vybavit trochu jinak.

⁶ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný.

⁷ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka.

1.2 Kritika literatury

Stěžejními díly pro popis bavlny jako textilního vlákna byly publikace Františka Fučíka *Encyklopedie textilních hmot: bavlna a jiná vlákna se semeny*⁸, Karla Šimka *Příprava bavlny (míchárna, čistírna a mykárna)*,⁹ V. N. Budnikova *Všeobecná technologie bavlnářské výroby*¹⁰ a v neposlední řadě také dílo Henryho Hobhouse *Šest rostlin, které změnilý svět*.¹¹ Vzhledem k tomu, v jaké době vznikaly první tři zmiňované knihy, tedy v letech 1949, 1956 a 1952, byly mnohdy značně prostoupené dobovou propagandou, tudíž bylo potřeba některé informace filtrovat a přebírat primárně obecná sdělení. S přihlédnutím k charakteru publikací, kdy se jednalo zejména u zmíněného Šimka a Budnikova o určité učebnice či manuály pro dělníky, však knihy poměrně zřetelně popisují samotný proces, kterým bavlněné textilie prochází.

Definování nástupu textilního průmyslu je v práci pojaté tak, aby zazněly ty faktory, které byly pro vývoj zásadní. Popis je konstruován od obecného náhledu na evropské prostředí až po zaměření na průmyslovou textilní výrobu v Habsburské monarchii. Nutné tak bylo popsání geopolitického kontextu v 18. a 19. století, zmínění Anglie jako země určující trend vývoje průmyslové revoluce a nastínění podmínek vhodných pro tovární rozvoj. Literatury na téma Habsburské monarchie v 18. a 19. století existuje značné množství, poměrně hojně zastoupená jsou ale také díla věnující se konkrétně textilnímu průmyslu. Pro sepsání této části byly zásadní práce profesora Roberta Kvačka,¹² doktora Zdeňka Nebřenského,¹³ doktorky Jany Macháčové a doktora Jiřího Matějčka¹⁴ a profesorů Zdeňka Jindry a Ivana Jakubce.¹⁵

⁸ FUČÍK, František. *Encyklopedie textilních hmot: Bavlna a jiná vlákna se semeny*. Svazek 1., Díl 1. Vědecko-technické nakladatelství, 1949.

⁹ ŠIMEK, Karel. *Příprava bavlny (míchárna, čistírna a mykárna)*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1956.

¹⁰ BUDNIKOV, V. N. *Všeobecná technologie bavlnářské výroby*. Průmyslové vydavatelství, 1952.

¹¹ HOBHOUSE, Henry. *Šest rostlin, které změnilý svět*. Praha: Academia, 2004.

¹² KVAČEK, Robert. *Dějiny Československa*. [Díl] 2., 1648-1918. Ilustroval Jaroslav NAVRÁTIL. Učebnice pro vys. školy. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-21070-8.

¹³ NEBŘENSKÝ, Zdeněk. *Katedrály industriálního věku: textilní továrny a sociální otázka v českých zemích, 1884-1914*. Praha: NLN, 2019. ISBN 978-80-7422-709-7.

¹⁴ MACHÁČOVÁ, Jana a Jiří MATĚJČEK. *Nástin vývoje textilní výroby v českých zemích v období 1781-1848: Abriß der Geschichte der Textilindustrie in den Böhmischen Ländern 1781-1848*. Opava: Slezský ústav ČSAV, 1992.

¹⁵ JINDRA, Zdeněk a Ivan JAKUBEC. *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2945-2.

Pro popis obecného začátku práce s bavlnou v českém prostředí byla nejvíc nápomocná publikace Michala Jakla *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*.¹⁶

Část práce popisující již konkrétní historii továrny Mastných a osudy lidí s podnikem spojených je vystavěná primárně na pramenech, přesto ale bylo nutné některé dílčí informace dohledávat v literatuře. Prvopočátky lomnické mechanické tkalcovny nejsou zpracovány nikde lépe než ve velmi zdařilé publikaci Antona Anschiringera *Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks oder der Kreise Bunzlau, Gitschin, Königrätz und Leitmeritz: namhafteste Fabriksetablissemments und Gewerbsunternehmungen*,¹⁷ kde se autor žijící v 19. století zabýval mnoha podniky v libereckém okolí. Pro působení zakladatele lomnické továrny na Karlově Vincence Mastného v zemském sněmu bylo možné čerpat z Vincencova „životopisu“ od Marie Liškové v jejím *Slovníku představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861–1913*.¹⁸ Osudy jednotlivých členů rodiny Mastných již dříve zpracovával Vladimír Mikule věnující se regionální historii, a tak bylo možné využít jeho zdrojované příspěvky z Lomnických novin v případě nejistoty ohledně některých informací.

¹⁶ JAKL, Michal. *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice: Městské knihy, 2004. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR*. ISBN 80-86699-18-8.

¹⁷ ANSCHIRINGER, Anton. *Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks oder der Kreise Bunzlau, Gitschin, Königrätz und Leitmeritz: namhafteste Fabriksetablissemments und Gewerbsunternehmungen; Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks oder der Kreise Bunzlau, Gitschin, Königrätz und Leitmeritz: in naturgetreuen Abbildungen mit statistisch-topografisch-gewerblichem Texte*. Reprint. Bibliografie a prameny. Praha: Národní technické muzeum, 1981.

¹⁸ LIŠKOVÁ, Marie. *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861-1913*. Praha: Státní ústřední archiv, 1994. ISBN 80-85475-13-8.

2 Úvod do zpracování bavlny

2.1 Bavlna jako rostlina

Původ bavlny, respektive bavlníku, musíme hledat pravděpodobně v Indii.¹⁹ Bavlněné vlákno používá lidstvo nejspíše již několik tisíc let, konkrétně se jeho lidská znalost dle nálezů bavlněných tkanin ve východní Indii odhaduje na čtyři tisíce let.²⁰ První zmínka o pěstování bavlny poté padla ve spisech antického historika Hérodota z 5. století před naším letopočtem, kde popisoval, že v Indii rostou stromy, jejichž plody jsou obalené vlnou, která svou bělostí a jemností převyšuje vlnu ovčí a Indové z ní tvoří své ošacení. Na nálezích stříbrných nádob z oblasti východní Indie, ve kterých byly nalezeny výrobky z bavlny, se nicméně ukazuje, že bavlna se v lidském prostředí vyskytovala již mnohem dříve než v době Hérodota. Stáří těchto bavlněných výrobků se odhaduje na 4 až 5 tisíc let. V období 10. století mělo být pěstování bavlny nastoleno Araby na území dnešního Španělska. Marco Polo se následně v roce 1298 vyjadřuje o Indii jako o zemi, jež poskytuje nejkvalitnější bavlnu na světě. Bavlna se podle něj ale pěstovala i v jiných zemích, a to nejspíš hlavně v Číně, nicméně zde mělo být pěstování bavlníku zahájeno již značnou dobu před začátkem našeho letopočtu.²¹

Několik různých druhů bavlníku našli objevitelé po svém příjezdu do Nového světa na sklonku 15. století a v Mexiku dokonce objevili i poměrně solidní úroveň rukodělného bavlnářského zpracování. Vzhledem k tomu, že španělský conquistador Hernán Cortés obdržel jako dar od obyvatel Yucatanu bavlněné roucho, které bylo zdobeno velmi vzcně, se dá předpokládat nejen to, že zde bylo zpracování bavlny zavedeno, ale že byla také bavlněná látka brána jako luxusní komodita. O vlastnictví bavlněného výrobku jako symbolu bohatství navíc můžeme hovořit i v evropském prostoru ještě před začátkem 19. století, kdy se bavlna dovážela do Evropy z Brazílie, Indie, Blízkého východu a Středomoří. V tomto období se totiž bavlna ještě stále zpracovávala především ručně a tento proces byl navíc na množství práce velmi náročný, což s sebou pochopitelně u bavlněných výrobků přinášelo i vyšší ceny.²²

¹⁹ FUČÍK, František, pozn. 8, s. 14.

²⁰ ŠIMEK, Karel, pozn. 9, s. 5.

²¹ FUČÍK, František, pozn. 8, s. 13–14.

²² HOBHOUSE, Henry, pozn. 11, s. 167–169.

V Evropě byla neoddiskutovatelně první zemí, kde se počala bavlna spřádat ve velkém, Anglie. Ta těžila z toho, že se dokázala zmocnit světového obchodu s Indií, odkud následně tolik žádanou bavlnu dovážela. Poté, co Angličané počali na začátku 17. století přicházet na území Ameriky, začali bavlnu pěstovat a později i spřádat také zde. Vývojem času se následně došlo do stavu, kdy se Severní Amerika stala největším pěstitelem bavlny a Anglie největším producentem bavlněné příze. Produkce Nového světa poté tvořila až 60 procent celkové světové produkce.²³ Také tyto skutečnosti určily, že se druhá polovina 19. století stala zásadním obdobím pro rozmach bavlnářství. Bavlna zaujímala první příčku látek, jejichž zpracováním se textilní průmysl věnoval a jinak tomu nebylo v této době ani v prostředí českých zemí.²⁴

Bavlník je slézovitá rostlina²⁵, která je pěstována převážně jako jednoletá. Je nicméně možné jej pěstovat také jako několikaletý keř či strom, nicméně v případě uchýlení se k jednoleté variantě přináší bavlník vyšší výnosy, avšak za cenu nutnosti větší péče. Druhů bavlníků registrujeme na světě více jak 50. Plody bavlníku, o kterých se referuje jako o tobolkách, jsou veliké zhruba jako vlašské ořechy a nachází se v nich až 30 semen, ze kterých následně bavlněná vlákna vyrůstají. Semena je nicméně nutné při pozdějším zpracování odstranit. V plodu bavlníku dochází k vyvinutí tisíců těchto vláken, a to v rámci dvou fází. První ovlivňuje délku jednotlivého vlákna a druhá tloušťku jeho buněčné stěny, což je zásadní pro pevnost vlákna při jeho pozdějším spřádání.²⁶

Semena bavlníku vyklíčí po jejich zasetí během jednoho až dvou týdnů a po 50 až 70 dnech nasazuje keř bavlníku květy. Ty v rámci jednoho dne projdou vývojem, kdy se v ranních hodinách rozvíjí a večer téhož dne opadávají, čímž na bavlníku zůstane pouze semeník.²⁷ Zásadním činitelem ovlivňujícím pěstování bavlníku jsou klimatické podmínky, kdy je nejvhodnější zhruba pásmo od 37 stupňů severní šířky do 32 stupňů jižní šířky. Bavlník je poměrně odolný vůči suchu, nicméně rozhodující je průměrné množství srážek během jeho vegetace, tedy období, které poskytuje příznivé podmínky pro rostlinný růst a vývoj.²⁸

²³ FUČÍK, František, pozn. 8, s. 14.

²⁴ ŠIMEK, Karel, pozn. 9, s. 5.

²⁵ Rostliny, jejichž vzhled může být velmi rozmanitý. Nejčastěji se jedná o byliny, které označujeme jako vytrvalé. Pozn. autora.

²⁶ ŠIMEK, Karel, pozn. 9, s. 5–7.

²⁷ BUDNIKOV, V. N., pozn. 10, s. 10.

²⁸ HOBHOUSE, Henry, pozn. 11, s. 167–169.

Tobolka při dozrávání vláken vysychá, puká a vylézají z ní bavlněná vlákna. U různých odrůd bavlníku trvá jeho stoprocentní vývin mezi 100 až 200 dny. Ke sběru bavlníkových tobolek dochází v momentě, kdy začnou hromadně pukát a vlákna se z tobolek vytahují společně se semeny.²⁹ Sklizeň tobolek bavlníku nemůže probíhat najednou, jelikož nedozrávají v rámci jednoho keře v jeden čas, nýbrž postupně. Činí se tak manuálně či mechanicky, avšak ruční sklizeň zajistí bavlnu vyšší kvality. Předtím, než byly pro zpracování bavlny vyvinuty stroje, byla bavlna velmi náročná na její zpracování, a to primárně z hlediska vyzrňování bavlny a odstraňování semen. Ta se manuálně nejnázne odstraňují prknem, do kterého jsou zatlučené hřebíky, na něž se semena zachytávají. Tato činnost byla v prostředí Ameriky, která byla nejvýznamnějším producentem bavlny moderních dějin, velmi často vykonávána primárně otroky, a to až do roku 1865 a faktického konce otroctví.³⁰

V období okolo poloviny minulého století prováděli ruční sběry specializovaní sběrači, kteří museli být pro tuto činnost manuálně zruční a jejich sběr byl honorován za množství bavlny, které dokázali nasbírat. Zkušený sběrač byl schopen za svou pracovní dobu posbírat 70 až 90 kilo bavlny, nicméně i 30 až 40 kil za den bylo bráno jako dostatečné množství. Sbírání prostřednictvím strojů poskytuje možnost sběru celých tobolek bavlníku, ze kterých se následně bavlna může vybírat také ručně. Oproti ručnímu sběru je mechanická varianta tohoto kroku rychlejší a méně nákladná, zároveň ale může dojít k nasbírání většího množství nečistot.³¹

2.2 Proces zpracování bavlny

V případě, že se daný závod chce zaměřit na tkaní bavlny, je nutné z ní vyrobit přízi. Z původního „balíku“, ve kterém je bavlna uschovávána, dochází přes shromažďování do tzv. rouna³² a několikanásobné ztenčování a urovnávání vláken postupně k tomu, že se dojde od prvotních polotovarů přádelnické výroby až k utvoření příze.³³ Poté, co je bavlna sesbírána, je nutné její surovou formu očistit od nežádáných nečistot, konkrétně od úlomků tobolek, stonků či listů bavlníku a stejně tak semen, ze kterých bavlněná vlákna vyrůstají.

²⁹ BUDNIKOV, V. N., pozn. 10, s. 10.

³⁰ HOBHOUSE, Henry, pozn. 11, s. 167–169.

³¹ FUČÍK, František, pozn. 8, s. 38–41.

³² Zhuštěná vrstva bavlny. Pozn. autora.

³³ BUDNIKOV, V. N., pozn. 10, s. 22–24.

Bavlnu, která dorazí do přádelního závodu, je nutné přetvořit do stejnoměrné příze, která se skládá z vláken spojených vzájemným zkroucením. Hotová příze musí splňovat jasně stanovené parametry, a to určitou jemnost, dostatečnou pevnost a neobsahovat nečistoty. Bavlna se může spřádat třemi způsoby – spřádáním mykané, česané a odpadové příze. Způsob spřádání vychází z toho, s kterou jakostí bavlny se pracuje. Varianta česané příze se vyznačuje tím, že oproti mykané se do výrobního postupu zařazuje česání, které odstraňuje nečistoty a krátká a zcuchaná vlákna. Tímto postupem se nicméně docílí pevnější, hladší a stejnoměrnější příze, než je tomu u příze mykané. Odpadová příze je svým charakterem načechraná a chlupatá.³⁴

Spřádání se zahajuje rozvolňováním a čechráním bavlny, kdy se odebírají z „balíků“, ve kterých je bavlna skladována, její vrstvy a dochází k jejímu rozpoutávání na menší chomáče a následně jejich promíchávání. Výsledkem tohoto kroku je rouno, které představuje stejnoměrné navrstvení bavlněných vláken, jež se vzájemně prolínají.³⁵ Dalším krokem při zpracování příze je její mykání, kdy je úlohou mykacího stroje bavlnu jako surovinu rozvláknit na jednotlivá vlákna.³⁶ Tímto procesem mimo jiné dochází také k odstraňování posledních zbytků nečistot a příliš krátkých či zcuchaných vláken.³⁷ Pokud se zpracovává příze vyšší jakosti, je nutné provést krok česání, kde se dostatečně dlouhá vlákna pročešáním urovnávají a krátká se odstraňují. Bavlněný pramen získaný jako výsledek z česacího či mykacího stroje není rovnoměrný co se tloušťky týče, a tak je nezbytné tyto nepravidelnosti vyrovnat. Činí se tak buď sružením několika pramenů či protahováním a ztenčováním vláken.³⁸ Když je pramen ve svém průměru po celé délce rovnoměrný, lze přejít k výrobě přástu, který představuje ztenčený pramen bavlny, jehož pevnost je zajištěna mírným zákrutem. Právě přást představuje předposlední krok na cestě k bavlněné přízi. Jeho protahováním na požadovanou jemnost a dalším zkručováním dochází k utvoření pevné bavlněné nitě, kterou již nazýváme právě přízí.³⁹

³⁴ BUDNIKOV, V. N., pozn. 10, s. 11–26.

³⁵ Tamtéž, s. 22–28.

³⁶ ŠIMEK, Karel, pozn. 9, s. 199.

³⁷ Tamtéž, s. 158.

³⁸ BUDNIKOV, V. N., pozn. 10, s. 48–53.

³⁹ Tamtéž, s. 23–24.

Pro výrobu tkaniny jsou nutné dva „druhy“ bavlněných přízí, a to kvůli potřebnému charakteru následné tkaniny. Principem tkaní je totiž nitě bavlny mezi sebou určitým způsobem vzájemně provázat a proplést, na což jsou užívány dvě „formy“ příze. Nitě, jež se táhnou po délce tkaniny, tzv. osnovní nitě, se provazují s těmi, které jim jdou napříč, tedy s tzv. útkovými nitěmi. Chystání osnovních nití pro následné tkaní probíhá v přípravně tkalcovny, kde jsou nejprve soukány na cívky na soukacích strojích a poté jsou převinuty příze z několika těchto cívek rovnoběžně vedle sebe na tzv. vratidlo na snovacích strojích. Osnovní nitě je ale nutné ještě zpevnit a uhladit, k čemuž slouží proces šlichtování neboli klížení osnovy na příslušných zařízeních. Přípravné práce s osnovními nitěmi končí jejich navedením do brda a paprsku na naváděcích stolicích. Útková příze nevyžaduje tak náročnou přípravu, jelikož je dopravována do tkalcovny povětšinou již ve tvaru vhodném pro vložení do tkalcovského stavu. I přesto je ale nutné ji před tkaním někdy učinit hladší a vláčnější jejím zvlhčením, aby se zamezilo při tkaní tvorbě smyček. Proces tkaní poté probíhá na tkalcovských stavech tvořením delších pásů tkaniny, které jsou následně stříhány na kusy. Osnovní nitě zde musí být napjaty, aby byla tkanina dostatečně pevná.⁴⁰

2.3 Tovární areál a další nutnosti textilního podniku

Zpracování textilních vláken v továrním prostředí je závislé na několika faktorech, jež se pro tuto formu práce ukázaly jako zásadní. Podnik, který se věnuje práci s textiliemi, a to ať už jejich spřádáním či následným tkaním, totiž musí mít určité vybavení, dispozice budov, přírodní zdroje a prostředky. Tyto aspekty se přirozeně s postupem času u továren vyvíjely, a tak jsou následující řádky věnovány letnému nastínění posunu vizáže továrních areálů a předpokladů jejich úspěšného fungování.

Počáteční podobou textilních podniků byly výrobní jednotky oddělené do jednotlivých budov. Až v závěru 18. století se poprvé vyskytuje textilní továrna, která všechny segmenty výroby potřebné pro produkci, ale i následnou expedici daného podniku, shromažďuje pod jednu střechu. Tato změna s sebou přinesla snazší vzájemný přesun materiálu a osob.

⁴⁰ BUDNIKOV, V. N., pozn. 10, s. 87–89.

To pozitivně promluvilo nejen do řádu a systematičnosti továrních hal, ale i efektivity výroby, což byl posléze zásadní předpoklad úspěšné továrny.⁴¹ Budovy byly dále vystavovány dle takových architektonických návrhů, jež se zevrubně zabývaly tím, kde a jak budou v továrně umístěni jednotliví zaměstnanci jak z řad dělníků, tak administrativy. Od druhé poloviny 19. století je posléze kladen větší důraz na tovární prostor jako místo, které vyhovuje tehdejší předstávám hygieny, s čímž se pojila nutnost výstavby sociálních zařízení pro pracovníky.⁴²

Podniky byly obecně dimenzovány do obdélníkových budov posetých řadami oken, které do továrny přiváděly dostatek světla.⁴³ Podoba továrních budov byla přizpůsobena tomu, aby v nich byly mimo továrních hal, ve kterých probíhala výroba, také dílny sloužící pro servis strojů a obdobné udržovací úkony. Neméně podstatné byly prostory pro skladování materiálů, respektive pro krátkodobější přechovávání hotových produktů před expedicí.⁴⁴ Klíčové bylo zároveň propojení všech strojů s převodovou soustavou, jež strojům efektivně předávala energii a umožňovala jejich běh. Pohon byl zajišťován zpočátku vodou a továrny tak už od počátku vyrůstaly v blízkosti jejich zdrojů. Vodní hybná síla byla posléze sice doplněna pohonem parních strojů, avšak i ty pro svou činnost vyžadovaly značný přísun vody, tudíž musely mít textilní továrny i později ve svém areálu zásobárnu vody pro kotle, které byly pro provoz podniku neméně určující.⁴⁵ Mimo těchto „nemovitých“ náležitostí bylo také třeba myslet na to, aby měl daný začínající podnikatel dostatečné finance a mohl si dovolit najímání pracovníků, ale také například nákup strojů nebo zajištění surovin.⁴⁶

⁴¹ POLLARD, Sidney. *The Genesis of Modern Management: A Study of the Industrial Revolution in Great Britain*. Harvard University Press, 1965. ISBN 978-0674345003, s. 260–270.

⁴² NEBŘENSKÝ, Zdeněk. Proměny továrního prostoru v období vrcholné průmyslové moderny. Přístupy, problémy a perspektivy soudobého historického výzkumu. *Moderní dějiny*. 2016, roč. 24, č. 1, s. 2–25.

⁴³ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 58.

⁴⁴ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 42, s. 11.

⁴⁵ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 58.

⁴⁶ POLLARD, Sidney, pozn. 41, s. 31–32.

3 Textilnictví na našem území

3.1 Prvopočátky textilního průmyslu v evropském prostředí

Průmyslová revoluce zpočátku přinesla do světa výroby mnohem více než jen její pouhou automatizaci. Prostřednictvím dělby práce jako zásadního prvku posunu ve výrobě totiž došlo k značné změně v řízení práce a její metodiky, tyto posuny nicméně nastaly ještě před příchodem mechanizace.⁴⁷ Podíváme-li se na evropskou linku průmyslového vývoje, tak se o mnoho neliší od té habsbursko-monarchické, avšak přesto není totožná. To ale nic nemění na tom, že jako neoddiskutovatelnou vedoucí velmoc průmyslové revoluce musíme vyzdvihnout Spojené království.⁴⁸ Důkazem zásadního významu textilního průmyslu pro Velkou Británii v době průmyslové revoluce je to, že se jednalo svým způsobem o jednoho z největších zaměstnavatelů. Kupříkladu v roce 1851, tedy až určitou dobu po „vyvrcholení“ průmyslového přerodu, byly obchody s oděvy, které jsou primárně závislé na produkci textilních továren, zapsány jako druhý nejvýznamnější zaměstnavatel žen v odvětvích nezemědělského ražení hned po domácích službách.⁴⁹

Pro následné pojednání o textilní továrně Mastných, která se zaměřovala na zpracování bavlny, je na místě ukázat důležitost této textilní látky ve Spojeném království, jež bylo ostatně průkopníkem v práci s bavlnou. Následkem britské expanze směrem do Indie na přelomu 16. a 17. století se totiž do Anglie dostávala levná, avšak velmi kvalitní bavlna, jež zdatně konkurovala tamním lněným a vlněným výrobkům. Finance získané právě prostřednictvím obchodů s bavlnou byly následně investovány do výstaveb a provozů textilních továren na britských ostrovech. V našem prostředí nepřinesla bavlna obdobný proces, nicméně přesto byl její dovoz a následné zpracování již od počátku 18. století důležitým prvkem. Po zřeknutí se zámořských výprav ve prospěch západoevropských mocností výměnou za uznání nástupnictví Marie Terezie se ale monarchie orientovala na expanzi pevninskou směrem na východ a jihovýchod Evropy, který představoval zdroj levných surovin a odbytiště výrobků.⁵⁰

⁴⁷ HOBHOUSE, Henry, pozn. 11, s. 170.

⁴⁸ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 27–30.

⁴⁹ GODLEY, Andrew. The Development of the Clothing Industry: Technology and Fashion. *Textile History* [online]. 1997, roč. 28, č. 1, s. 3–10 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1179/004049697793711067>, s. 3.

⁵⁰ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 27–30.

První stroje určené pro spřádání bavlny se objevují v Anglii roku 1764. Již na počátku sedmdesátých let téhož století byly následně soustředěny bavlnářské spřádací stroje opatřené mechanickým pohonem do jednoho závodu, což můžeme považovat za vznik první moderní textilní továrny. Společně s vynálezy mechanického tkalcovského stavu a Wattovým dvojčinným parním strojem tak dochází v polovině 80. let k nastolení značně příznivých startovacích podmínek pro nastupující průmyslovou revoluci.⁵¹

Ve většině evropských regionů, kdy výjimka panovala právě v průmyslově se rozvíjející Anglii, byla až do poloviny 19. století hlavní výroba domácká, která byla dále soustředěna do zemských metropolí. Zde byli poté rozmístěni dálkoví obchodníci, kteří praktikovali jednak obchodní a jednak výrobní činnost. V praxi tak jejich náplní práce bylo, jak získávat či prodávat suroviny, polotovary anebo hotové výrobky, tak také dohlížet na samotnou produkci.⁵² Vznik továrních podniků byl posléze vázán na místa, která skýtala dostatek potřebných surovin, ale kde zároveň nebyla úrodná půda. Nepostradatelná byla také podpora ze strany dvorských či zemských hodnostářů, kteří umožňovali věřitelům fungování jejich podniků prostřednictvím podpory po finanční stránce, tedy kupříkladu daňovými úlevami bezúročnými půjčkami či dary, ale také udělováním privilegií pro „provoz“ či poskytováním konkrétních zakázek.⁵³

Samotná poměrně dlouhá tradice domáckého spřádání či textilních látek v evropském prostředí posléze sehrála zásadní roli v rozhodování o tom, kde později vyrostou jednotlivé tovární areály. Ty se totiž rychleji objevovaly tam, kde existovala textilní, přestože domácká, výroba již dříve, jelikož se zde nacházely pracovní síly téměř ihned dostupné k nastoupení do továrního provozu.⁵⁴ Pro vznik i následný růst továrních podniků ale byl mimo jiné kromě příznivých přírodních podmínek kvůli zdrojům energie a stavebního materiálu přirozeně nezbytný také přístup ke kapitálu. V četných případech tak tyto podniky rostly z bohatství získaného například z malých řemeslných dílen anebo nadregionální směny.⁵⁵ Vzhledem k určitým nutnostem továrny, které byly nastíněny v podkapitole 2. 3 věnující se určitým předpokladům fungujícího továrního podniku se totiž nejednalo o levný počín.

⁵¹ JINDRA, Zdeněk a Ivan JAKUBEC, pozn. 15, s. 260–262.

⁵² POLLARD, Sidney, pozn. 41, s. 30.

⁵³ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 31–33.

⁵⁴ HORSKÁ, Pavla. *Kapitalistická industrializace a střeoevropská společnost: příspěvek ke studiu formování tzv. průmyslové společnosti*. Praha: Academia, 1970, s. 14–15.

⁵⁵ POLLARD, Sidney, pozn. 41, s. 31–32.

I proto převažovaly v počátcích 19. století na evropském kontinentě spíše investice do továren menšího ražení, do nichž vkládali své zisky obchodníci a domácí výrobci.⁵⁶

Následně pro tovární rozvoj vhodné zázemí bylo nastoleno vysokými zisky v poměrně krátké době, které obchod a zpracování bavlny přinesly. Vznik obchodních společností, prosperita bankovních domů, koncese pro velkoobchodníky, rozvoj dopravní infrastruktury, vědy a neméně také zavedení armádních stejnokrojů v posledku umožnily globální rozšíření textilních továren, a to zejména přádelen bavlny. Rozvojem tovární výroby se také do určité míry dovršil proces, jenž započal zámořskými objevy o bezmála čtyři staletí dříve ve snaze uspokojit své vlastní ekonomické zájmy a jehož výsledkem bylo v polovině 19. století prozatím nepředstavitelné civilizační propojení. Zatímco doposud byly zámořské země od těch evropských téměř „nedotčené“ co se průmyslu týče, tak zde právě v tomto období dochází ke značné tovární výstavbě. Tamější vládnoucí vrstvy často s vidinou ekonomické prosperity a s ní souvisejícím společenským blahobytem nastoupily na vlnu industrialismu, což s sebou přirozeně přineslo hospodářskou dynamiku.⁵⁷

3.2 Vývoj podmínek pro průmyslovou textilní výrobu v Habsburské monarchii

Začátkem zásadního období pro rozvoj textilních podniků na našem území můžeme určit již válku o rakouské dědictví probíhající mezi lety 1740-1748. Jedním z negativních důsledků tohoto souboru konfliktů byla ztráta Slezska, které bylo v té době jednou z ekonomicky a nejbohatších provincií monarchie a tím pádem mělo důležitou roli v jejím hospodářství.⁵⁸ Ve snaze nahradit tuto citelnou ztrátu měla být řešením mimo jiné podpora obchodní, řemeslné a výrobní činnosti v jejích dědičných zemích, tedy mimo zemí Koruny české také Horního a Dolního Rakouska či Štýrska a Korutan.⁵⁹

⁵⁶ POLLARD, Sidney. *Peaceful Conquest: The Industrialization of Europe, 1760-1970*. Oxford University Press, 1981, s. 86.

⁵⁷ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 27–30.

⁵⁸ FREUDENBERGER, Herman. The Woolen-Goods Industry of the Habsburg Monarchy in the Eighteenth Century. Online. *The Journal of Economic History*. 1960, roč. 20, č. 3. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2114931>, s. 383–384.

⁵⁹ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 35.

Na vývoj textilní výroby mělo dále nepochybně pozitivní vliv ukončení válek proti Turecku v roce 1791, které usnadnilo upevnění Uher a tím pádem i hospodářskou expanzi směrem na Balkán, ačkoliv se zde naráželo na odpor Ruska či konkurenci anglickou nebo francouzskou.⁶⁰

Závěr století 18. a první polovina století 19. se v našich zemích, potažmo habsburské monarchii, poté nesou v duchu rozvoje průmyslové výroby, a to nejen v oboru textilním. Pro tento postup je nicméně v našem prostředí klíčová osoba panovníka Josefa II., respektive jeho vlády, poněvadž dochází k překotným změnám, jež přispívaly k dalšímu rozvoji manufaktur. Jedná se o hned několik faktorů, které ve finále pro tento posun představovaly důležité předpoklady.⁶¹

Jako první prvek lze uvést patent o zrušení nevolnictví z roku 1781, který umožňoval stěhování venkovského obyvatelstva do měst v mnohem větší míře, než tomu bylo doposud. Tento krok tak znamenal faktický přerod měst na průmyslová centra. Ve velkém počtu se zde koncentrovali nově přichozí lidé nabízející jako svůj hlavní artikl vlastní pracovní sílu, jelikož se v mnohých případech jednalo o lidi bez významnějších finančních prostředků či majetků, a to především v situaci, kdy se jednalo o potomky drobných sedláků či bezzemků. Dalším prvkem přispívajícím svým dílem k vzestupu průmyslu obecně byl v témže roce vydaný toleranční patent, jenž v praxi umožňoval angažování zahraničních pracovníků protestantského vyznání. Možnost pracovat na území monarchie existovala pro tyto řemeslníky sice již dříve, nicméně tímto krokem došlo k určitému finálnímu dovršení tohoto vývoje. Nedílnou součástí byly kromě liberalizace vnitřního obchodu⁶² také změny v oblasti celní politiky, konkrétně celní tarif z roku 1784, doplněný ještě o další nařízení o čtyři roky později. Ten následně obnášel zákaz dovozu nezanedbatelného výčtu výrobků z ciziny, kdy se jednalo z textilních materiálů například o sukno či plátno. Účinnost těchto opatření nebyla i kvůli výjimkám pro některé soukromé osoby stoprocentní, přesto však zmenšila celkový objem dovážených cizích výrobků.⁶³

⁶⁰ MACHAČOVÁ, Jana a Jiří MATĚJČEK, pozn. 14, s. 31–33.

⁶¹ JOZA, Jaroslav. *Z minulosti textilního průmyslu v Libereckém kraji*. Liberec: Krajské nakladatelství, 1958, s. 53.

⁶² NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 36.

⁶³ JOZA, Jaroslav, pozn. 61, s. 53.

Velmi určující pro vývoj průmyslové výroby na našem území byly po bezmála čtvrt století trvající koaliční války proti Francii na přelomu 18. a 19. století, ve kterých se Rakousko značně angažovalo a ve finále stálo i na vítězné straně.⁶⁴ Ještě v jejich průběhu v roce 1806 Napoleon Bonaparte, toho času francouzský císař, vyhláší tzv. kontinentální blokádu. Ta v praxi obnášela zákaz dovozu anglických produktů na pevninskou Evropu. Odstraněním tohoto významného hráče v podobě Anglie se tak naskytly víc než velmi příznivé podmínky pro rozmach průmyslu na našem území, jelikož bylo nutné některé komodity nahradit.⁶⁵

Pro další posun ale byla poměrně kritická první polovina 20. let 19. století, jelikož došlo k souběhu hned několika pro rozvoj průmyslu negativních událostí. Přímo v Rakousku roku 1811 došlo k citelnému finančnímu bankrotu, dále skončila v roce 1814 evropská kontinentální blokáda, s níž souvisel vzrůst množství produktů od zahraniční konkurence. Společně s neúrodou, která s sebou přinesla zdražení potravin a také tlak na rostoucí mzdy, nebyly podmínky pro vznik nových továren ideální.⁶⁶ O určité opětovné změně směrem k lepšímu můžeme hovořit po konci napoleonských válek v roce 1815, kdy byla Rakouskému císařství potvrzena anexe Haliče a Malopolska. Společně se ziskem části Benátska, Dalmácie, Istrie mírem v Campo Formio ještě roku 1797 v průběhu válek a následným připojením Lombardie získala monarchie oblasti pro odbyt textilních výrobků.⁶⁷

Přesuneme-li se do roku 1850, kdy byla v Habsburské monarchii k 1. říjnu zrušena vývozní a dovozní cla a následně o necelý rok později 1. července 1851 také odvolána celní čára mezi Uhrami a Rakouskem, tak dochází v této době k vytvoření o mnoho příznivějších podmínek pro podniky a jejich možnosti vývozu.⁶⁸ Přejít od prohibitivního celního systému k celnímu ochranářství přinesl v Habsburské monarchii nástup na cestu volného obchodu. Roku 1853 vešel v platnost další celní tarif, jenž nutil sníženými dovozními cly továrníky k tomu, aby své podniky modernizovaly, a to i dovozem některých kvalitnějších strojů ze zahraničí, které byly dočasně zbaveny cla. Vzhledem k tomu, že byly tyto stroje mnohdy chráněny patenty a nemohly se v prostoru monarchie vyrábět, se jednalo v rámci rozvoje textilního průmyslu o značnou výhodu.

⁶⁴ MACHAČOVÁ, Jana a Jiří MATĚJČEK, pozn. 14, s. 32.

⁶⁵ JOZA, Jaroslav, pozn. 61, s. 54.

⁶⁶ NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 38.

⁶⁷ MACHAČOVÁ, Jana a Jiří MATĚJČEK, pozn. 14, s. 33–36.

⁶⁸ GRUBER, Josef. *Obchodní politika*. 3. doplněné vydání. Praha: Spolek československých právníků Všehrd, 1924, s. 77–82.

K 1. červnu roku 1860 poté vešel v platnost živnostenský řád, který rušil některé předpisy omezující výrobu a obchod a zrušil také cechy, které do té doby mimo jiné určovaly, kdo může a nemůže vykonávat dané řemeslo.⁶⁹

Největší rozmach zažívala ekonomika v prostoru Habsburské monarchie právě v 50. letech, růst byl ale lehce přibrzděn hospodářskou krizí mezi lety 1857-1859. Nejúspěšnější období přišlo po ideálních podmínkách pro rozvoj průmyslu v době mezi roky 1867-73 a končí krachem na vídeňské burze, jehož následky postupně odeznívají až do roku 1879.⁷⁰ Druhá polovina 19. století zároveň znamenala v našem prostředí celkové snížení objemu samostatných textilních výrobců a zároveň také podniků. Konkrétně došlo mezi lety 1862 a 1890 ke snížení jejich počtu v rámci celého Předlitavska ze 35 459 na 19 140, z čehož se bezmála ve dvanácti tisících případech jednalo o textilní závody nacházející se na území Čech, Moravy či Slezska.⁷¹

Přerod na tovární výrobu nicméně podporoval s postupem 19. století také rozvoj dopravy, a to především té železniční, která představovala podstatný mezník svou schopností přepravovat jak materiál či výsledné produkty, tak teoreticky později i samotné tovární pracovníky.⁷² V našem prostředí došlo k značnému posunu tohoto způsobu dopravy až po roce 1835, kdy končí vláda císaře Františka I., který se vlivem svého přesvědčení stavěl do určité míry proti technickému pokroku a tedy i proti železnicím. Až po zmiňovaném roce 1835 tak dochází k většímu železničnímu projektu a výstavbě trati z Vídně přes Břeclav do solných dolů v dnešním Polsku. Nedlouho poté již byla infrastruktura uzpůsobena tak, že mohly vlaky z Vídně směřovat i do Brna a záhy se dostalo vybudování trati také přes Českou Třebovou na Prahu.⁷³ Za podněty výstavby železnic v Čechách stojí liberecký průmyslník Jan Liebig, českobudějovický Vojtěch Lanna a šumperští bratři Kleinové, jejichž tovární podniky byly závislé na saském a pruském uhlí.

⁶⁹ KVAČEK, Robert, pozn. 12, s. 311.

⁷⁰ Tamtéž, s. 309–311.

⁷¹ JINDRA, Zdeněk a Ivan JAKUBEC, pozn. 15, s. 278.

⁷² NEBŘENSKÝ, Zdeněk, pozn. 13, s. 29.

⁷³ POHANKA, Vít. Rozvoji železnice pomohl až Ferdinand, císař František se „novotám“ bránil. In: *Český rozhlas Plus* [online]. 30. 7. 2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/rozvoji-zeleznice-pomohl-az-ferdinand-cisar-frantisek-se-novotam-branil-8420528>.

Jeho přeprava pomocí dosavadních silničních dopravních prostředků byla kvůli značné vzdálenosti a také nákladnosti nevýhodná, a tak je udělení koncese na předběžné práce na železnici Pardubice-Liberec navazující na již existující síť z Vídně v roce 1855 vítáno. Úsek mezi Libercem a Žitavou měla poté zajišťovat saská společnost, jež jej dostavěla v prosinci roku 1860.⁷⁴

3.3 Bavlnářství na českém území

První výskyt bavlny v Čechách registrujeme už ve 14. století, kdy se jednalo o bavlnu tureckého původu.⁷⁵ Manufaktury zabývající se zpracováním bavlny následně do prostoru monarchie přichází až v 18. století a vůbec první nalezneme v Hrádku nad Nisou, kde ji zakládá v letech 1723-1724 Eliáš Kessler, avšak dlouho zde nevydržela. Jednou z nejvýznamnějších byla posléze tkalcovna hraběte Josefa Bolzy v Kosmonosích, jež byla založena roku 1763. Sám Bolza byl také značným propagátorem manufaktur, kdy uváděl, že je třeba vydávat zákaz na vývoz surovin, které lze zpracovávat v zemi. V témže roku, kdy tkalcovna vznikla, se Bolza spojil s Vincenzem z Valdštejna, jenž vlastnil mnichovohradištské panství a následně na něm zřídil tři velké přádelny bavlny. V přádelnách na mnichovohradištském panství mělo být soustředěno více jak 4000 lidí a jelikož byl úspěch Bolza a Valdštejna značný, dostalo se jim také podpory od Marie Terezie z Vídně, jež určila, aby se jim vycházelo v jejich činnosti vstříc.⁷⁶

Během poslední pětiny 18. století dosahuje na našem území z textilních oborů svého největšího vzestupu plátenictví, kdy jen v Čechách pracovalo na 200 tisíc přadláků lnu. Nutno však zároveň podotknout, že tato cifra byla značně ovlivněna tím, že více než polovinu oněch přadláků tvořili zemědělci, pro které se nicméně jednalo o vedlejší zaměstnání.⁷⁷ Od závěru 18. století se ale v českých zemích rozvíjelo nejrychleji zpracování dovážené bavlny, přičemž tento rozmach byl způsoben jak oblibou spotřebitelů v rovině módní i praktické, tak i svou cenovou dostupností, která z bavlny pozvolným vývojem činila zboží hromadné spotřeby.

⁷⁴ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 82.

⁷⁵ Tamtéž, s. 65–82.

⁷⁶ KLÍMA, Arnošt. *Manufakturní období v Čechách*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, s. 388–390.

⁷⁷ JOZA, Jaroslav, pozn. 61, s. 54.

Pro vysokou ziskovost navíc došel obor zpracování bavlny velké oblibě i mezi vrstvou nastupujících občanských podnikatelů. K tomu došlo také díky tomu, že nepodléhali při tomto způsobu podnikání cechovním předpisům a nebyli se surovinami závislí na vrchnostenských velkostatech. Zmiňovaná poptávka od spotřebitelů právě po bavlněných tkaninách byla v této době opravdu markantní.

Právě poptávka trhu vedla následně zdejší podnikatele k zájmu o to, aby z důvodu vyšší produktivity práce, tedy i kvůli budoucím ziskům, získali výkresy efektivních anglických strojů a mohli tak konkurovat na trhu jejich produkcí. Jelikož však tyto stroje podléhaly zákazu vývozu, bylo nutné si je opatřit jinak, což se nakonec povedlo v roce 1796 majiteli několika bavlnářských manufaktur na severu Čech Johannu Janu Leitenbergovi. Již následující rok tak byl zahájen provoz první strojové přádelny ve Verneřicích u Děčína a další na sebe nenechaly dlouho čekat v Kosmonosech a Zákupích. Počet stroji opatřených továren od začátku 19. století zaznamenal značný růst, což zároveň přineslo pokles domácích přadláků, jejichž počet se za prvních 30 let zmiňovaného století snížil ze 40 tisíc na pouhé dvě tisícovky.⁷⁸

Poté, co byly do předení do bavlny zapojeny stroje, došlo k postupnému ústupu od lnu, který byl pro takovouto formu zpracování méně vhodný. Se začátkem 19. století tak tempo úpadku českého plátenictví nadále roste a oproti tomu se naopak rozšiřuje již strojové zpracování bavlny.⁷⁹ Bavlna se navíc zpracovávala nejsnadněji ze všech textilních vláken, a tak byl nástup anglických přadláckých strojů o to intenzivnější.⁸⁰ Prim nicméně v tomto období stále hrálo rukodělné plátenictví a soukenictví, jež zaujímaly polovinu respektive třetinu textilní výroby. Samotný bavlnářský obor naopak tvořil v tomto období poměrně zanedbatelnou jednu desetinu objemu celkového textilního průmyslu. Zvýšenou poptávkou během kontinentální blokády, která fakticky v období mezi lety 1806-1814 vyřadila Anglii ze hry, byl ale podpořen nástup strojového sprádání bavlny. Po konci blokády a znovuobnovení přísunu anglického zboží na trhy dochází k tlaku na to, aby byly v továrních provozech urychleně dokončovány technické inovace, většinou ve formě výměny ručního pohonu za vodní, které činily konkrétní podniky vůči těm anglickým konkurenceschopnými.

⁷⁸ JINDRA, Zdeněk a Ivan JAKUBEC, pozn. 15, s. 260–262.

⁷⁹ JOZA, Jaroslav, pozn. 61, s. 54.

⁸⁰ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 65–66.

Do konce 20. let 19. století již strojová tovární výroba předčila v předení bavlny ruční formu zpracování a v období dalších zhruba dvaceti let vyrostl počet strojních přádelen v Čechách celkem na 84 provozů se 1695 spřádacími stroji. Rozvoj posléze urychlilo ve 30. a 40. letech na území Čech využití parních strojů, které se začaly aplikovat již od roku 1823 a které následně stály i za vznikem velkých přádelen na Liberecku a pražských předměstích. Právě tyto závody následně stály za produkcí více než tři čtvrtin bavlněných nití a přízí na teritoriu Čech. Na konci první poloviny 19. století již zaznamenává bavlnářský obor značný skok a podílí se na celkové textilní výrobě zhruba čtvrtinově.^{81,82}

Po překonání bavlnářské krize v 60. letech 19. století vlivem americké občanské války a s ním souvisejícím omezením dodávek bavlny právě z Ameriky, na níž byla monarchie závislá,⁸³ však došlo k dalšímu rozmachu tohoto odvětví, a to na Liberecku, Prostějovsku, Frenštátsku a na Frýdecku. Čechy představovaly do určité míry páteř západní části monarchie co se bavlnářských přádelen týče, kdy se jich v roce 1871 na našem území nacházelo z celkových 115 západně-monarchických hned 86. Ke konci 19. století ale přichází další zpomalení rozvoje textilní výroby na našem území, a to i přes aplikaci technicky inovativních tkalcovských stavů. Samotný bavlnářský průmysl byl nicméně v tomto období v rámci celkového textilního průmyslu zásadním zaměstnavatelem, kdy poskytoval práci téměř polovině lidí působících v tomto odvětví.⁸⁴

Trochu odlišná situace než u předení poté panovala v oblasti tkaní bavlny. Zde totiž až do poloviny 19. století značně převažovalo tkaní ruční či případně manufakturní a značný objem bavlněné příze zpracovávalo v Čechách na 100 tisíc domácích tkalců, a to především na Liberecku a Frýdlantsku. Důvodem toho, proč nedošlo k dřívějšímu přechodu na strojové tkalcovny, jsou opět finance – pracovní síly byly pro případné angažování do strojových tkalcoven rozsáhlé, nicméně domácí tkalci vycházeli ještě stále levněji. Ani to však nezabránilo tomu, aby se v průběhu 40. let 19. století stala habsburská monarchie jedním z předních evropských producentů bavlněných tkanin, kdy hned třetinu tohoto objemu rakouského mocnářství vyráběly Čechy. V této době v rámci spřádání bavlny převládala strojní výroba, nicméně od ručního tkaní došlo k přechodu na mechanické stroje až v průběhu 60. a 70. let.⁸⁵

⁸¹ JINDRA, Zdeněk a Ivan JAKUBEC, pozn. 15, s. 260–262.

⁸² KVAČEK, Robert, pozn. 12, s. 123–135.

⁸³ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 65–66.

⁸⁴ JINDRA, Zdeněk a Ivan JAKUBEC, pozn. 15, s. 279.

⁸⁵ Tamtéž, s. 260–262.

4 Počátky rodu Mastných a vývoj tkalcovny v 19. století (1653-1893)

4.1 Počátky rodu Mastných a bavlněné faktorie (1653-1830)

Rod Mastných pochází pravděpodobně z Nymburka, odkud se přestěhoval v průběhu 17. století do obce Horní Slivno nacházející se zhruba deset kilometrů západně od Benátek nad Jizerou.⁸⁶ Nejstarším doloženým členem rodu je Jan Mastný, jenž se narodil roku 1653 a působil jako kantor.⁸⁷ K tomuto účelu zakoupil v Horním Slivně podle zmínek v okresním školním almanachu 16. dubna roku 1690 chalupu č. 32. S manželkou Dorotou měl tři dcery a tři syny. Samotný Jan poté umírá 21. ledna roku 1717.⁸⁸

V obci působili postupně po Janovi také jako kantoři i jeho syn Jakub Ignác a vnuk Václav.⁸⁹ První zmiňovaný se narodil 26. července roku 1696 a ujal se chalupy po svém otci roku 1718. Zde vyučoval čtení, psaní a počítání, jeho hlavním zaměstnáním však bylo řízení zpěvu ve dvou chrámech nacházejících se v hornoslivenském panství. Souběžně s těmito zaměstnáními ale musel ještě zároveň robotovat. S manželkami Veronikou a následně od roku 1729 Kateřinou měl celkem 16 dětí, pouze sedm z nich se však dožilo dospělého věku. Jakub Ignác umírá 12. února roku 1785, čímž tamní škola, která zde fungovala mezi lety 1690-1785, fakticky zaniká.⁹⁰ V průběhu třicátých let 20. století byla namísto původní budovy postavena nová, a ta nesla název „Škola Jana, Jakuba a Václava Mastných“ na památku kantorů, kteří v Horním Slivně vyučovali. V době Protektorátu Čechy a Morava byl ale tento název změněn a do své dřívější podoby se již nevrátil.⁹¹

S vyučováním v Horním Slivně nicméně ještě v šedesátých a sedmdesátých letech 18. století vypomáhal otci jeho syn z druhého manželství Václav. Ten se narodil 20. května roku 1743, uměl dále hrát na varhany a později se stal prvním učitelem farní školy v sousedním Dolním Slivně.

⁸⁶ 50.3040297°N, 14.7048761°E, zdroj: mapy.cz.

⁸⁷ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, vzpomínkový text MUDr. Antonína Mastného „Přednáška o sobě pro numismatickou společnost“ (1943), s. 1.

⁸⁸ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, vzpomínkový text MUDr. Antonína Mastného „Horní Slivno“ (nedatováno), s. 1–2.

⁸⁹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 87, s. 1.

⁹⁰ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 88, s. 1–2.

⁹¹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 87, s. 1.

Tento přesun byl způsoben tím, že se v průběhu 70. let 18. století oženil s Annou Bílkovou, jež pocházela taktéž z kantorské rodiny, nicméně chalupa již rodině svou velikostí nestačila.⁹² Poté, co opustil Václav Mastný učitelskou dráhu, se odstěhoval roku 1778 do Malých Bečvár ležících v okrese Kolín, kde zakoupil usedlost.^{93,94} Tento přesun a vývoj rodu Mastných je nutné zmínit vzhledem k tomu, že se Václavovi v Malých Bečvárech narodil syn Jan Mastný, který položil určité základy následného lomnického textilního podniku. Poté, co se po zpracovávání lněných tkanin začalo rozmáhat také zpracování bavlny, byl totiž jednou z prvních osob věnující se tomuto odvětví právě pozdější jičínský obchodník Jan Mastný.⁹⁵

Jan Mastný se narodil 27. května roku 1781 v obci Malé Bečváry jako syn Václava a Anny Mastných.⁹⁶ Za svůj život byl dvakrát ženatý. Jeho první ženou byla Klára Seifensiedrová, jež byla dcerou lékárníka, kterou si vzal v Jičíně. Poté však Jan ovdověl a oženil se s Annou, rozenou Strakovou, pocházející z Libáně.⁹⁷ V součtu těchto dvou manželství měl Jan celkem 14 dětí, nicméně mnoho jich zemřelo v brzkém věku.⁹⁸ Z těch, kteří byli následně v průběhu svého života spjati s továrnou, je nutno zmínit syna Vincence z prvního manželství a Vojtěcha, Huga a Jana z druhého manželství.⁹⁹

Zárodky pozdější lomnické tkalcovny musíme hledat v Jičíně, kde roku 1795 vzniká faktorie pro bavlnářskou firmu Breuer a synové.¹⁰⁰ Faktorství jako takové obnášelo poskytování surovin, v případě Jana Mastného bavlny, domácím výrobcům, od kterých bylo následné hotové zboží opět odebíráno.¹⁰¹ Pozice faktora se poté v našem prostředí objevuje již v polovině 18. století, a to v horských vesnicích. Přízi nakoupenou od přadláků či obchodníků tito faktoři dále prodávali domácím tkalcům, kteří přízi zakupovali nejčastěji na úvěr.

⁹² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 88, s. 1–2.

⁹³ 49.9567081°N, 15.0798097°E, zdroj: mapy.cz.

⁹⁴ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, vzpomínkový text MUDr. Antonína Mastného „S bohem!“ (1938), s. 20–21.

⁹⁵ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 159.

⁹⁶ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, životopisy členů rodiny Mastných (nedatováno), s. 1.

⁹⁷ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 21–27.

⁹⁸ Tamtéž, s. 11–27.

⁹⁹ MIKULE, Vladimír. Kdo je kdo v dějinách Lomnicka: Vojtěch Mastný, Theodor Mastný, Hugo Mastný. *Lomnické noviny*. 2002, roč. 10, č. 6, s. 13.

¹⁰⁰ ANSCHIRINGER, Anton, pozn. 17, s. 61–63.

¹⁰¹ BÁRTA, Jaroslav, ed. *Lomnice nad Popelkou pohledem do minulosti*. 2. doplněné vydání. Lomnice nad Popelkou: pro město Lomnice nad Popelkou vydalo Studio JB, 2019. ISBN 978-80-86512-60-0, s. 79.

Nebylo taky neobvyklé, že faktoři hotové zboží ještě předávali manufakturám, aby byly provedeny finální úpravy.¹⁰² Od Breuera tuto konkrétní faktorii nejspíš následně převzal Jan Mastný, zdroje se však rozcházejí v tom, zda se tak stalo již v roce 1805¹⁰³, nebo až v roce 1808. Jan Mastný ji posléze vedl na vlastní účet až do roku 1830, kdy přešla na jeho syna Vincence, jenž ji přesunul do Lomnice u Jičína.¹⁰⁴ V roce 1805 navíc založil Jan Mastný přímo v Lomnici vlastní faktorství s bavlněnými látkami, které taktéž dodávalo do jičínské firmy Breuerů.¹⁰⁵ Se zbožím poté Jan Mastný obrazil zahraničí a konkrétně v rámci svých cest vyjížděl do Hamburku či Vratislavi.¹⁰⁶ „Podnik“ Jana Mastného, čítající posléze až 400 těchto domácích tkalců, poskytoval Lomnici a okolnímu regionu vítanou adaptaci na přeměňující se zaměření rodícího se textilního průmyslu, kde byl len střídán bavlnou.¹⁰⁷

4.2 Zakladatel Vincenc Mastný a továrna do roku 1893

Pro další vývoj továrny a primárně pro pozdější mechanickou tkalcovnu v Lomnici nad Popelkou byla zásadní osoba jeho syna Vincence, celým jménem Vincence Čeňka Klementa Mastného.¹⁰⁸ Ten byl nejstarším synem Jana Mastného z jeho prvního manželství s Klárou Seifensiedrovou a v tehdejší Lomnici u Jičína v průběhu let založil právě mechanickou tkalcovnu, jež byla jednou z prvních svého druhu v Čechách. Vincenc Mastný se narodil 23. listopadu 1809 v Jičíně a byl v průběhu svého života značně aktivní jak v rovině obchodní, tak i politické. V pozdějších letech se také uváděl solidárními kroky, jelikož podporoval různé humanitně zaměřené instituce či odborné školy.¹⁰⁹ Ve svém rodném Jičíně také absolvoval humanitní studia, která zakončil s výborným prospěchem, jeho otec Jan však chtěl, aby se věnoval obchodu,¹¹⁰ a tak od roku 1837 působil jako obchodník.¹¹¹

¹⁰² ŠVEC, Jiří. Horští tkalci a přadláci. *Krkonoše: časopis Správy Krkonošského národního parku*. 1975, roč. 8, č. 2, ISSN 0323-0694, s. 20.

¹⁰³ MIKULE, Vladimír. Kdo je kdo v dějinách Lomnicka: Vincenc Mastný. *Lomnické noviny*. 2001, roč. 9, č. 4, s. 10.

¹⁰⁴ ANSCHIRINGER, Anton, pozn. 17, s. 61–63.

¹⁰⁵ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹⁰⁶ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 87, s. 1.

¹⁰⁷ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹⁰⁸ V některých pramenech je uváděn primárně jako Vincenc Mastný, v dalších poté jako Čeňk Mastný. Pozn. autora.

¹⁰⁹ LIŠKOVÁ, Marie, pozn. 18, s. 193.

¹¹⁰ MIZERA, František. *Vývoj textilního průmyslu v hejtmanství Semilském*. Semily: Josef Glos, 1909, s. 24.

¹¹¹ LIŠKOVÁ, Marie, pozn. 18, s. 193.

Ještě dva roky předtím, konkrétně 30. června roku 1835, se oženil v Lomnici s Annou Rumlerovou.¹¹² Ta ale zesnula brzy po narození syna Jindřicha Velebína v roce 1839. Vincenc se posléze oženil ještě jednou, a to s mladší sestrou Anny Františkou.¹¹³

Nejvýznamnější je jeho osoba pro Lomnici nad Popelkou v období mezi lety 1850-1863, kdy plnil funkci vůbec prvního lomnického prvního starosty.¹¹⁴ V průběhu svého mandátu se jako lomnický purkmistr podílel na zvelebování celého okresu. Kupříkladu v oboru školském se zasloužil o založení měšťanské školy, do které nastoupil první ročník v roce 1871¹¹⁵ a mimo jiné také ve svém starostovském období připravuje půdu pro vznik tkalcovské školy.¹¹⁶ Dále zakládá městskou nemocnici, pro jejíž účel zakoupil roku 1852 za 1500 zlatých dům s číslem popisným 83 v lomnickém Novém Městě. Poté, co byl za svou záslužnou činnost oceněn zlatým křížem s korunou, přispěl nemocnici znovu, tentokrát však rovnou dvojnásobnou částkou 3000 zlatých.¹¹⁷

V roce 1861 byl Vincenc navržen národní stranou, tedy Staročechy, jako poslanecký kandidát do Českého zemského sněmu. Velkou většinou hlasů obyvatel Lomnice, Nové Paky a Sobotky, tudíž hlasy této tzv. městské skupiny,¹¹⁸ byl také zvolen.¹¹⁹ Mezi lety 1869–1873 byl členem správní rady Živnostenské banky,¹²⁰ již ostatně spoluzakládal.¹²¹ Jeho přičiněním byla v Lomnici na podzim roku 1861 také zřízena záložna, jejímž prvním předsedou byl zvolen.¹²² Vincenc Mastný umírá 14. března roku 1873 v Lomnici u Jičina ve věku čtyřiašedesáti roků.¹²³ Pochován je na lomnickém hřbitově v rodinné hrobce.¹²⁴ Zanechal po sobě vdovu Františku Mastnou a jediného syna Jindřicha Velebína Mastného.¹²⁵

¹¹² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 21.

¹¹³ *Vincenc Mastný* [online]. Lomnice nad Popelkou, 13. 2. 2016. [cit. 2024-01-22]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/vincenc%2Dmastny/d-9078>.

¹¹⁴ *Starostové města Lomnice nad Popelkou* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/starostove-mesta/ms-8264/p1=6363>.

¹¹⁵ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹¹⁶ MIZERA, František, pozn. 110, s. 24.

¹¹⁷ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹¹⁸ MIZERA, František, pozn. 110, s. 24.

¹¹⁹ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹²⁰ LIŠKOVÁ, Marie, pozn. 18, s. 193.

¹²¹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 87, s. 1.

¹²² MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹²³ Státní okresní archiv Semily, fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou, pozůstalosti a poručerstva, sign. 1873/52, kart. 61, úmrtní list Čenka Vincence Mastného.

¹²⁴ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹²⁵ SOKA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. 1873/52, kart. 61, pozn. 123.

Již koncem dvacátých let 19. století dojížděl Vincenc Mastný s bavlněnou přízí do tehdejší Lomnice u Jičina. Zde ji následně vydával tkalcům – nejprve v místní lékárně, posléze v domě s číslem popisným 17 nacházejícím se na lomnickém náměstí¹²⁶ a nazpátek přijímal hotové zboží. Od roku 1830 poté vedl podnik sám a oproti otci značně zvýšil počet „svých“ domácích tkalců, jelikož jich míval až k patnácti stům.¹²⁷ S přihlédnutím k tomu, že v průběhu 19. století se počet obyvatel Lomnice nad Popelkou pohyboval maximálně okolo čtyř tisíc, se jednalo ve městě o značného zaměstnavatele. I přesto, že je nutné si zároveň uvědomit, že ne všichni tito domácí tkalci museli být automaticky obyvateli Lomnice, se ukazuje zásadní počet pracovních míst, které Mastný poskytoval.^{128, 129}

Od svých rodičů sice dostal Vincenc jen omezené jmění, avšak díky své vytrvalosti a vydařeným podnikatelským propočtům mohl roku 1854 založit v Lomnici u Jičina rozsáhlou tkalcovnu.¹³⁰ Pozdější textilní závod nechal mezi lety 1854 a 1856 Vincenc vybudovat nad Karlovem, tedy dnešní částí Lomnice nad Popelkou nacházející se ve střední až jihozápadní zastavěné části obce.¹³¹ Tomu však předcházelo zakoupení domů s čísly popisnými 211, 212 a 213, které se nacházely v prostoru následného podniku.¹³² Lomnický tovární areál obnášel po dokončení stavby pod vedením Franze Richtera jednu hlavní a dvě vedlejší budovy.¹³³ Hlavní budova posléze poskytovala prostor parním kotlům a parnímu stroji, přípravným strojům a pohonným a regulátorovým stolicím. Vedlejší budovy byly využívány jako skladiště a byty, respektive jako kancelář, příjem, skladiště a tkalcovský sál, který se ale nacházel v nedobudované obytné místnosti. Koncem padesátých let 19. století je zřízena tovární pobočka ve Vídni a získána také bělicí továrna a přádelna Friedricha Kühnela ve Vrchlabí. Důvodem rozšíření o bělicí podnik byla snaha o kultivaci dalšího oboru bavlněného průmyslu a uchýlení se k produkci bílého zboží.

¹²⁶ BÁRTA, Jaroslav, pozn. 101, s. 79.

¹²⁷ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹²⁸ *Historie Lomnice nad Popelkou* [online]. Lomnice nad Popelkou. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/historie/ds-1034/p1=16961>.

¹²⁹ Počet obyvatel v soudním okrese Lomnice nad Popelkou se poté mezi lety 1849-1910 po celou dobu pohyboval mezi 17 a 18 a půl tisíci. Viz LENDEROVÁ, Milena a Vladimír LESÁK, *Počátky a první etapa hnutí textilního dělnictva na Semilsku*, in: *Z dějin textilu studie a materiály sv. 12*, Ústí nad Orlicí, 1987, s. 19.

¹³⁰ MIZERA, František, pozn. 110, s. 25.

¹³¹ 50.5282592°N, 15.3687667°E, zdroj: mapy.cz.

¹³² MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹³³ BÁRTA, Jaroslav, pozn. 101, s. 79–80.

Hlavními výrobními artikly byly surové kartouny,¹³⁴ které se následně prodávaly vhodným podnikům k bělení a potisku. Prodej surových kartounů probíhal u zahraničních továren a také v Praze, bílé zboží se poté zobchodovávalo ve vídeňské pobočce.¹³⁵

Až do roku 1858 pracovali tkalci v lomnické továrně na ručních stavech, nicméně s příchodem tohoto roku je závod mechanizován a vybaven anglickými tkacími stroji.¹³⁶ Dělníci se zpočátku nástupu mechanických stavů obávali a měli k nim odpor, zlom ale přišel poté, co sami viděli, jaké usnadnění jim mechanizace přináší. Následně se tak dělníci nebránili tomu tkát na tkalcovských stavech i doma, kde tato možnost tkaní existovala v rámci Mastného podniku i po výstavbě závodu na Karlově. Tkalci tyto stavy od továrny převzali výměnou za tříleté splátky, které byly fixovány na jejich smluvně dané výděly. Pokud byl však doma tkadlec ve své činnosti úspěšný, mohl mít stav splacený dříve než za tři roky.¹³⁷

Zdrojem pohonu mechanických stavů v lomnické továrně byly parní stroje ze strojírny Františka Ringhofferera z Prahy. Konkrétně se jednalo o vysokotlaký parní stroj s výkonem 12 hektopascalů, jenž sloužil k vaření příze upravené šlichtou a k jejímu následnému vysušení, a cylindrový parní kotel o výkonu 16 hektopascalů.¹³⁸ „Dále tu byly umístěny 4 soukací stavy¹³⁹, 18 postřihovacích stavů¹⁴⁰, 3 anglické šlichtovací stroje¹⁴¹, 1 šlichtovací stroj skotské výroby a 40 mechanických tkalcovských stavů podle anglického systému. Kromě toho v továrně pracovalo na 300 regulátorových stavů. Dílna pro provádění oprav byla vybavena vrtačkou, velkým soustruhem a kruhovou pilou. Firma zaměstnávala v továrních provozech na 450 lidí (z toho bylo 320 tkalců a tkadlen). Mimo továrnu obsluhovalo 500 regulátorových a 400 ručních stavů na 1100 pracovníků,“ uvádí přesnější podobu vybavení Mastného závodu historik Vladimír Koblížek.¹⁴²

¹³⁴ Jednoduchá látka tkaná po způsobu plátna, po jejím bělení dochází k jejímu potisku, využívá se často na výrobu šatů, viz *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1899. sv. 14, Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:34a67570-05b2-11e5-95ff-5ef3fc9bb22f>, s. 10.

¹³⁵ ANSCHIRINGER, Anton, pozn. 17, s. 62–63.

¹³⁶ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 159.

¹³⁷ ANSCHIRINGER, Anton, pozn. 17, s. 61–63.

¹³⁸ BÁRTA, Jaroslav, pozn. 101, s. 79–80.

¹³⁹ Soukací stavy převíjí přízi z menších potáčů na větší cívky. Zároveň dochází k čištění příze od prachu a nečistot a odstranění nevyhovujících míst v přízi. Viz TALAVÁŠEK, Oldřich. *Tkalcovská příručka*. Praha: SNTL, 1980. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:acb75560-170c-11e4-8f64-005056827e52>, s. 154.

¹⁴⁰ Postřihovací stroje slouží pro odstranění nežádoucích konců útkových a osnovních přízi. Viz pozn. 139, s. 604.

¹⁴¹ Šlichtovací stroje nanášejí ochrannou vrstvu na osnovní nitě příze. Viz pozn. 139, s. 299.

¹⁴² BÁRTA, Jaroslav, pozn. 101, s. 80.

Tovární personál byl tvořen celkem 453 osobami napříč administrativou, dělnictvem a dalšími profesemi, jako například nočními hlídači či uklízečkami. Za zmínku stojí pozice vedoucího zahraniční tkalcovny, jež byla od konce šedesátých let 19. století umístěná ve Vídni.¹⁴³

Značně kritická byla pro závod Mastných americká občanská válka mezi lety 1861-1865, která měla zásadní negativní vliv na dostupnost a poptávku po bavlně.¹⁴⁴ Bavlnářský průmysl byl totiž v habsburské monarchii velmi těsně navázán na dodávky bavlny z Ameriky a jinak tomu nebylo ani v případě Mastného závodu, jenž měl být schopen k roku 1863 pracovat na 410 stavech.^{145.146} Po skončení americké občanské války však bavlněné zboží znovu vzrostlo na své hodnotě.¹⁴⁷ Vincenc se s touto nastalou situací potýkal úspěšně a dokázal splatit všechny dluhy věřitelům, přesto ale přišel o výše zmiňovaný vrchlabský bělicí podnik a přádelnu. Textilní továrna, kterou nechal na Karlově vybudovat, se v roce 1865 stává majetkem doktora Antonína Šlechtu,¹⁴⁸ rytíře Sedmihorského a majitele tamních lázní,¹⁴⁹ továrnu však ještě stále vedl jako ředitel Vincenc.¹⁵⁰

Jelikož však byla továrna pouze tkalcovnou a šlichtovnou, nyní navíc bez vlastního bělidla a přádelny, tak byla odkázána k tomu si hotovou přízi, nikoliv nezpracovanou bavlnu, kupovat a jejím šlichtováním připravit pro výrobu konkrétního zboží. Hotovou přízi poskytovaly podniku textilní velkotovárny, primárně Kubinský a Hellmann, a za zpracování příze vyplácely továrně Mastných mzdu. To, co se při výrobě z bavlněné příze ušetřilo, si mohla tkalcovna zpracovat pro sebe, výdělky nicméně putovaly primárně do Sedmihorek k „novému“ majiteli Šlechtovi.¹⁵¹ Vincenc v roce 1869 sice již nebyl starostou, přesto byl však v určitém slova smyslu stále politicky činný a nestaral se pouze o chod továrny.

¹⁴³ ANSCHIRINGER, Anton, pozn. 17, s. 62–63.

¹⁴⁴ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹⁴⁵ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 65–66.

¹⁴⁶ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, stručný přehled historie továrny (1805–1914).

¹⁴⁷ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹⁴⁸ MUDr. Antonín Šlechta si vzal za ženu třetí ze sester Rumlerových Barboru. Její sestra Anna a později i Františka byly postupně manželkami Vincence, tudíž lze předpokládat, že továrna přechází na Antonína Šlechtu právě kvůli těmto příbuzenským vztahům. Pozn. autora.

¹⁴⁹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 20–21.

¹⁵⁰ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹⁵¹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 21–22.

S tehdejší starostou Lomnice Dr. Aloisem Kabeláčem se totiž vymezoval proti zákazům tzv. táborů lidu, které se konaly jako protestní akce reagující na rakousko-uherské vyrovnání a požadovaly pro české země stejné postavení, které si vydobily Uhry. Tábory lidu v přilehlých okresech, které se měly konat 29. srpna 1869 na pasekách u Libštátského nádraží a 12. září téhož roku na Turnovských lukách, u zříceniny Frýdštejna či na vrchu Strážník u Rokytнице nad Jizerou nicméně ani přes jeho snahu povoleny nebyly.¹⁵²

Po smrti Vincence v roce 1873 se stává ředitelem továrny jeho bratr Theodor Mastný. Ten následně v této ředitelské funkci setrvává až do své smrti v 27. listopadu roku 1914. Theodor Mastný se narodil 14. března 1839¹⁵³ v Jičíně.¹⁵⁴ Byl však Vincencovým nevlastním bratrem, jelikož pocházel až z druhého manželství Jana Mastného.¹⁵⁵ Po vystudování základní školy v jeho rodném Jičíně šel studovat kupectví do Trutnova, nicméně tento obor byl pro něj nákladný a navíc jej nebavil, a tak přešel na studium tkalcovství. Po vystudování vyšší tkalcovské školy v Brně, v němž posléze působil jako mistr v jedné z tamních mechanických tkalcoven, se po zaměstnáních ve Vrchlabí či České Třebové následně odebral do Lomnice u Jičína. Zde byl nejprve v rodinném podniku zaměstnán a po smrti svého bratra továrnu vedl jako ředitel. Po dobu jeho ředitelování byl počet stavů zvýšen již na 550.¹⁵⁶ Řadu let také zastával funkci okresního starosty Lomnice u Jičína.¹⁵⁷

¹⁵² Státní okresní archiv Semily, fond Okresní úřad Semily, prezidiální spisy 1868/II–1869, sm//4, kart. 22, Protest proti zákazům táborů lidu v obvodu OH Semily.

¹⁵³ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹⁵⁴ MIZERA, František, pozn. 110, s. 24.

¹⁵⁵ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 21–27.

¹⁵⁶ MIZERA, František, pozn. 110, s. 24–25.

¹⁵⁷ MORÁVKOVÁ, Lenka. *Vincenc Mastný, první starosta Lomnice nad Popelkou. Od Ještěda k Troskám*. 2019, roč. 26, č. 1, s. 43.

Za svou činnost dostal zlatý záslužný kříž s korunou a titul císařského rady. Podle vzpomínek z kroniky MUDr. Antonína Mastného, který byl synovcem Theodora, se jednalo o vášnivého čtenáře s velkou knihovnou, náruživého cestovatele, vypravěče a také starého mládence. Rád se prý nechával poučovat a vzdělávat v pro něj neznámých oblastech a jediným „negativem“ bylo podle synovce Antonína jeho politické přesvědčení, poněvadž byl zarytým Staročechem.¹⁵⁸ V roce 1885 se Theodor Mastný taktéž podílel jako jeden z průkopníků lomnické turistiky na zahájení fungování Okrašlovacího a turistického spolku. O tři roky později se tento spolek zasazuje o výstavbu dvaadvacetimetrové dřevěné rozhledny na lomnickém vrchu zvaném Tábor. Theodor Mastný, císařský rada a dlouholetý starosta lomnického okresu,¹⁵⁹ umírá 27. listopadu roku 1914 a stejně jako jeho bratr Vincenc byl uložen do lomnické rodinné hrobky.¹⁶⁰

O továrnu se Theodor pečlivě staral a snažil se, aby prosperovala a co nejvíce peněz mohlo putovat do Sedmihorek k doktoru Antonínu Šlechtovi. Theodor se těšil u továrních dělníků velké oblibě a když měl doktor Antonín Šlechta občas přijíždět do Lomnice kočárem a vidět, jak byl ředitel podniku uctivě zdraven, tázal se Theodora Mastného, zda dělníci ví, že majitelem továrny je Šlechta, nikoliv Vincentův nástupník.¹⁶¹ Theodor se musel minimálně v prvních letech své ředitelské funkce dle soudního spisu z roku 1879 potýkat s tím, že mu z podniku někdo odcizoval cívky s přízí. Informace o těchto krádežích se k tehdejšímu řediteli dostávaly skrze anonymní dopisy. V těch jej neznámý autor již od roku 1878 informoval o tom, že měli dělníci cívky s bavlněnou přízí z továrny odnášet, prodávat na jarmarcích jistému Františku Zelenkovi a obohacovat se tak na úkor majitele Šlechty. Příze používaná v lomnické továrně byla anglického původu a dle slov ředitele Theodora Mastného byla od jiné příze jasně rozeznatelná a její cívková varianta navíc nebyla vhodná pro ruční zpracování. Ukazovalo se tak, že kupujícím odcizené bavlny musel být také vlastník či provozovatel tkalcovny. Theodor učinil kroky, které znamenaly lepší střežení příze, rozsah způsobené škody a konkrétní místo, kam ukradená příze putovala, ale nebyl schopen určit.¹⁶²

¹⁵⁸ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 29–30.

¹⁵⁹ MIZERA, Josef, Bohumír KOZÁK a Pavel KORBELÁŘ, ed. *Lomnice nad Popelkou, město sucharů a textilu*. Brno: Národohospodářská propagace Československa v Praze, 1946, s. 35.

¹⁶⁰ MIKULE, Vladimír, pozn. 103, s. 10.

¹⁶¹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 22.

¹⁶² Státní okresní archiv Semily, fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou, Přestupky 1879, sign. VIII–1879, karton 90, spis Okresního soudu v Lomnici nad Popelkou o krádežích v továrně Mastných.

Podíváme-li se na podobu areálu podniku Mastných v období 70. let 19. století, sestával se z kotelny, parního stroje a jedné velké vícepatrové budovy, ve které byly tkalcovské stroje a šlichtovna. Další vícepatrová budova v této době nebyla zevnitř dostavěna, jejím zamýšleným využitím ale byla přádelna. Právě na této budově bylo vyryto životní heslo Vincence Mastného „Práce šlechtí, důvěra sílí“. Mimo tyto dvě „hlavní budovy“ se zde nacházely ještě dvě veskrze spíše obytné budovy. Mezi zamýšlenou přádelnou a parním strojem byl malý domek, který sloužil jako obydlí tehdejšího ředitele továrny Theodora Mastného. Naproti zmiňované nedokončené přádelně stál velký jednoposchod'ový dům, který nebyl taktéž dostavěn, nicméně ani to nebránilo tomu, aby jeho přízemí sloužilo jako prostor pro kanceláře a zároveň byt Jindřicha Velebína Mastného. Ve dvoře podniku se mimo velkého továrního komína nacházel také velký rybník, jenž sloužil jako zásobárna vody pro kotle. Ten byl velkým potokem spojený s dalším rybníkem pod oborou, jemuž se přezdívalo „Mastňák“.¹⁶³

Do fungování továrny také v drobné míře zasahoval výše zmiňovaný jediný Vincencův syn Jindřich Velebín Mastný. Ten se narodil 3. září 1837 a vzešel z prvního manželství jeho otce s Annou Mastnou, rozenou Rumlerovou. Stejně jako Vincenc byl aktivní v kulturních a společenských rovinách města Lomnice, což se projevovalo například založením zpěváckého spolku Bořivoj v roce 1862 či funkcí prvního starosty lomnického Sokola v roce 1870.¹⁶⁴ Ve svém mládí byl vychováván v Anglii a oženil se dle vzpomínek jeho strýce MUDr. Antonína Mastného „velmi pozdě“, kdy si vzal za manželku Bertu Wohánkovou, jejich manželství ale bylo bezdětné. Jindřich Velebín byl taktéž zaměstnán v továrně, a dokonce měl v přízemí jednoho z domů v areálu byt, továrna však nebyla jeho primárním zájmem. Je naopak popisován jako podivín, který se věnoval spíše sám sobě, Sokolstvu, ale také hasičstvu a cizím jazykům.¹⁶⁵ Jindřich Velebín Mastný umírá 6. května 1917.¹⁶⁶

¹⁶³ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 21–23.

¹⁶⁴ MORÁVKOVÁ, Lenka, pozn. 157, str. 42.

¹⁶⁵ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 21–23.

¹⁶⁶ *Jindřich Velebín Mastný* [online]. Lomnice nad Popelkou, 16. 2. 2016. [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/jindrich-velebin-mastny/d-9084>.

4.2.1 Podíl podniku na rozvoji infrastruktury v regionu

Prudký rozvoj průmyslu v Lomnici nad Popelkou odstartovaný v polovině 19. století s sebou přinesl také snahy o lepší dopravní spojení s okolím a svým dílem k tomu přispěl i podnik Mastných. Tovární závody obecně totiž potřebovaly zefektivnit jednak přísun surovin a uhlí, aby mohly vůbec fungovat, a jednak také zlepšit přepravu svých artiklů i k o něco vzdálenějším zájemcům. Kromě průmyslníků Mastných projevíly úsilí o lepší propojení „se světem“ v Lomnici například továrníci Petr Augustin Šlechta, Ignác Horných či Antonín a Josef Jínovi. S rozvíjením jejich průmyslů bylo nutné, aby se přímo do Lomnice nad Popelkou zavedlo lepší dopravní spojení reprezentované i železniční tratí.¹⁶⁷ Značný význam měla pro rozvoj textilního průmyslu v semilském okrese stavba jihoněmecké trati, která spojovala Liberec s Pardubicemi. Zahájení stavby v Liberci připadlo na 18. srpen roku 1856, tedy na narozeninový den císaře Františka Josefa I. Zhruba o dva roky později tudy projela ráno 21. října 1858 první lokomotiva, jež nesla název „Semily“. K zahájení pravidelných jízd na této trati nicméně došlo až k 1. květnu roku 1859. V úseku mezi Semilami a Libercem bylo nutné kvůli značně hornatému terénu vybudovat hned několik tunelů, což s sebou přinášelo značné náklady. V budoucnosti se však tyto investice vyplatily, jelikož se stal dříve chudý region významným i v rámci celé země. K této dosavadní trase se následně připojila ještě „odbočka“ na Železný Brod a Tanvald, což v důsledku znamenalo, že veliké textilní závody potom vznikaly právě také v okolí této trati.¹⁶⁸

Již od konce roku 1858 projížděly vlaky mezi Starou Pakou a Turnovem, a to i přes dnešní nádraží v nedalekém Košťálově. To je sice od Lomnice nad Popelkou vzdáleno pouhých zhruba 5 kilometrů, nicméně kopcovitý charakter této trasy byl ve své době pro kupříkladu koňské potahy značně nepříznivý. K výstavbě přímého spojení Lomnice nad Popelkou s nedalekou Starou Pakou nicméně došlo až na počátku století dvacátého. Dne 26. května 1904 proběhly slavnostní výkopy a u všeho byl opět i zástupce rodu Mastných, jelikož jeden z těchto symbolických výkopů totiž provedl tehdejší ředitel továrny Mastných a zároveň okresní starosta Theodor Mastný. Doprava na této trase byla posléze zahájena 1. června 1906, na úseku Lomnice nad Popelkou a Sobotka vlaky jezdily od 24. září 1906.¹⁶⁹

¹⁶⁷ BÁRTA, Jaroslav, pozn. 101, s. 95–97.

¹⁶⁸ MIZERA, František, pozn. 110, s. 9

¹⁶⁹ BÁRTA, Jaroslav, pozn. 101, s. 95–97.

5 Továrna mezi lety 1893-1950

5.1 Návrat podniku do rukou Mastných a doba před Velkou válkou (1893-1914)

5.1.1 Důležití členové rodiny Mastných pro období po roce 1893

Zlomovým rokem pro továrnu Mastných a její další vlastnickou strukturu byl rok 1893. Mimo výše popsané osoby Theodora a Jindřicha Velebína Mastné je ovšem nutné si představit ještě zbylé dva členy rodiny, kteří se taktéž zásadní měrou zasloužili o to, kam podnik následně směřoval. Konkrétně se jednalo o bratry Vojtěcha a Huga Mastné. Jejich životní osudy sice nejprve směřovaly mimo Lomnici, avšak dílem historického vývoje se nakonec oba vrátili do prostoru, který byl jejich rodině velmi dobře znám.

Vojtěch Mastný se narodil Janu Mastnému a jeho druhé manželce Anně Mastné, rozené Strakové, 21. dubna 1842 v Jičíně jako předposlední syn z celkem 14 dětí. Právě v Jičíně absolvoval českou podreálku.¹⁷⁰ Vzhledem k tomu, že pocházel z takto početného potomstva, nebylo možné jej tolik finančně podporovat, což se samozřejmě vztahovalo také na studia. To zapříčinilo, že byl dán na učení ke kupci se smíšeným zbožím, jenž sídlil na jičínském náměstí poblíž bývalého zámku Smiřických a poté zámku Valdštejnského. Po úmrtí svého otce Jana byl již vyučen a po prodeji rodného domu se odstěhoval s matkou a mladším bratrem Hugem Bedřichem do Prahy. Za podpory nevlastního bratra Vincence navštěvoval jednoroční soukromou pražskou obchodní školu Skřivanovu. Později nastoupil jako účetní do cukrovaru Schoeller v Čakovicích, kde se vypracoval až k funkci pokladníka.¹⁷¹ Vedle toho ale také vykonával účetnické práce pro hraběnku Helene von Nostitz, jež se mu za věrnou službu měla odvděčit darem zlatých manžetových knoflíků a brilantových košilových knoflíků.¹⁷²

V roce 1869, tedy velmi krátce po založení Živnostenské banky, se Vojtěch stal tammním úředníkem, a to i proti nevoli svého nevlastního bratra Vincence, jenž byl ve zdejší bankovní správní radě. Od této doby bydlel v Praze na Panské ulici v domě s číslem popisným 1480/II.

¹⁷⁰ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 96, s. 1.

¹⁷¹ MIKULE, Vladimír, pozn. 99, s. 13.

¹⁷² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 11–12.

Mezi jeho záliby patřil zpěv a i díky angažování ve zpěváckém spolku „Beseda“ se poznal se svojí pozdější manželkou Pavlou Schmidtovou-Steinerovou, se kterou se oženil v září roku 1870. Jeho plat byl v tomto období více než slušný a činil měsíčně 122 zlatých, k tomu navíc vedl finance svému nevlastnímu bratru Vincencovi a jeho synovi Jindřichu Velebínovi. Vedle toho vykonával finanční transakce pro svého švagra MUDr. Antonína Šlechtu, kterému nakupoval a prodával akcie či směnky, čímž si zajistil další příjmy. Oproti tomu ale ve značné míře půjčoval svým příbuzným, konkrétně bratru Janovi a sestřám své matky žijícím v Jičíně.¹⁷³ Ke 24. únoru roku 1872 byl jmenován hlavním pokladníkem Živnostenské banky, postupem let se ale vypracoval na druhého nejvyššího ředitele. V roce 1891 po skončení Jubilejní zemské výstavy umírá druhý z ředitelů Živnobanky Urbanec a Vojtěch Mastný nastupuje na místo vrchního ředitele.¹⁷⁴ Měl celkem pět dětí, a to syny Rudolfa, jenž však brzy zesnul, Vojtěcha přezdívaného Berta a pozdějšího vyslance v Berlíně či Římě, ženského lékaře Antonína, Theodora a dceru Pavlu. Vojtěch Mastný umírá 31. května 1902 v Praze, kde je na tamních Olšanských hřbitovech pochován.¹⁷⁵

O osobě Vojtěchova bratra Huga je z lidí, kteří měli co do činění s továrnou, zřejmě nejméně informací, tím spíš těch ukotvených v datech. Hugo Bedřich Mastný se narodil 25. května 1844 v Jičíně.¹⁷⁶ Jeho životní linie vedla přes studium školy zaměřené na techniku, které však nedokončil. Poté se odebral do Kelčan na Moravě, kde se stal ředitelem tamního cukrovaru. Zde také proběhla jeho svatba s pozdější ženou Marií. Po odchodu z ředitelské funkce v Kelčanech vedly jeho kroky do Prahy, kde se stal nejprve nájemcem Černého pivovaru na Karlově náměstí a později podniku „U Modré štiky“. Měl dva syny, a to nejstaršího Huga, jenž byl po absolvování soukromé obchodní školy příručím v textilním závodě Čumpelík a Schneider v Praze, později se ale dostal do lomnické továrny jako úředník. Nakonec jej ale jeho strýc Vojtěch dostal do vídeňské pobočky Živnostenské banky. Hugo měl ještě syna Jana, který měl oproti svému bratru Hugovi v továrně později větší roli.¹⁷⁷ Hugo Bedřich umírá 6. května 1928 v Lomnici nad Popelkou, kde je pochován v rodinné hrobce.¹⁷⁸

¹⁷³ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 11–12.

¹⁷⁴ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 96, s. 1–2.

¹⁷⁵ MIKULE, Vladimír, pozn. 99, s. 13.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 13.

¹⁷⁷ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 30.

¹⁷⁸ MIKULE, Vladimír, pozn. 99, s. 13.

5.1.2 Situace v továrně po návratu společnosti do rukou Mastných v roce 1893

Pro další vývoj vlastnictví podniku Mastných je klíčové zmínění sestry Vincencovy manželky Františky, tedy Barboru, která byla též přezdívána Babette či Bábi.¹⁷⁹ Právě ona se totiž provdala za výše zmiňovaného doktora Antonína Šlechtu, rytíře Sedmihorského a pozdějšího majitele továrny. Podnik tak s určitou nadsázkou zůstal částečně „v rodině“ a vzhledem k dalším změnám ve vlastnické struktuře se jednalo o poměrně příhodný sňatek. Továrna po smrti MUDr. Antonína Šlechtu v roce 1886 přechází k značné nelibosti Jindřicha Velebína Mastného¹⁸⁰ právě do vlastnictví Barbory Šlechtové, v němž setrvává až do jejího úmrtí 28. července 1892.¹⁸¹ Zároveň však Antonín Šlechta ve své závěti sepsané advokátem JUDr. Stanislavem Prachenským určil, že má jeho testament vejít v platnost až po smrti jeho manželky Barbory. V praxi to tak znamenalo, že Šlechtovo movité i nemovité dědictví, továrnu nevyjímaje, zůstane ve vlastnictví Barbory až do její smrti a bude dále rozděleno až po jejím odchodu. Šlechtův majetek, který byl ale tvořen ze značné části právě továrnou, byl následně procentuálně rozdělen mezi jeho příbuzné a známé.¹⁸²

Co se týče movitého majetku, Vojtěch Mastný obdržel tříprocentní podíl, Jindřich Velebín Mastný šestiprocentní a Theodor Mastný pětiprocentní. Právě jemu poté postoupilo své dědické podíly šest dalších dědiců¹⁸³ v celkové hodnotě 31 procent. Bratru Vojtěcha a Theodora Hugovi byla postoupena dědicem Jaroslavem Rumlerem tři procenta. Celkovou pozůstalost si ale poté tito čtyři pánové Mastní mezi sebe rozdělili rovným dílem. Jindřichu Velebínu Mastnému bylo navíc doživotně umožněno pobývat v domě s číslem popisným 17, vlastnictví ale bylo v rukou Všehrských příbuzných Barbory Šlechtové.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Jako Babette Šlechta je zapsána i v úmrtním listě Františky Mastné, viz Státní okresní archiv Semily, fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou, Pozůstalosti a poručenstva, sign. IV-1881/303, kart. 67, úmrtní list Františky Mastné.

¹⁸⁰ Jindřich Velebín Mastný očekával, že se stane dědicem továrny po Šlechtově úmrtí on. Když se tak nestalo, tak se duševně zhroutil a po jednom incidentu, kdy chtěl vyhodit velkou Šlechtovu sochu z okna bydlíště Antonína Mastného v Praze, byl převezen do ústavu pro choromyslné v Pirně. Zde se poté duševně zotavil. Viz Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 22.

¹⁸¹ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. IV-1892/253, kart. 75, pozn. 2, s. 2.

¹⁸² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 21–23.

¹⁸³ Konkrétně se jednalo o šestiprocentní podíl od Edmunda Šlechtu, rytíře Všehrského z Všehrd, dvouprocentní podíly Johanny Koubkové a Františka Ullmanna, sedmiprocentní podíly Anny Manouskové a Marie Schnittchenové, pětiprocentní podíl Anny Pflumanenové a tříprocentní podíl Pavla Šlechtu a Marie Šlechtové, viz SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. IV-1892/253, kart. 75, pozn. 2, s. 1.

¹⁸⁴ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. IV-1892/253, kart. 75, pozn. 2.

Jak bylo zmíněno výše, do pozůstalosti Barbory Šlechtové náležela právě tkalcovská továrna nacházející se v budovách s čísly 212 a 213. Celková hodnota nemovitostí se odhadovala na 171 020 zlatých,¹⁸⁵ avšak počet dědiců a následných vlastníků procentuálních podílů továrny byl natolik velký, že se jejich držba jednotlivcům nevyplácela. Trojice bratrů Theodora, Vojtěcha a Huga společně s jejich synovcem Jindřichem Velebínem se posléze shodla na tom, že chce získat továrnu zpět do svých rukou.¹⁸⁶ Došlo tak ke smluvní dohodě mezi nimi a zbylými dědici na tom, že nemovitost s veškerým příslušenstvím a se všemi právy přepustí čtveřici pánů Mastných za stanovenou částku 175 tisíc zlatých. Výše této sumy byla nicméně sražena hodnotou 95 690 zlatých a 65 haléřů, která představovala knihovní podnikové dluhy pojištěné na nemovitostech a kterými se Mastným snížila hodnota kupní ceny na víc než poloviční část ze 175 tisíc zlatých. Zbylou částku v souhrnné hodnotě 79 309 zlatých a 35 haléřů tak museli pánové Mastní zaplatit hotově k rukám advokáta Stanislava Prachenského, jenž vyřizoval pozůstalost zesnulé Barbory Šlechtové. Smlouva potvrzující tento akt byla podepsána k 16. dubnu 1893 a přisoudila Theodoru, Vojtěchu, Hugovi a Jindřichu Velebínu Mastným shodné čtvrtinové podíly¹⁸⁷ a továrna se vrátila do přímého vlastnictví rodu po více jak 28 letech.¹⁸⁸

Usnesením c. k. Krajského soudu v Jičíně z 9. září 1893 byla do obchodního rejstříku oficiálně zaznamenána veřejná obchodní společnost *T. H. & V. Mastný, mechanická tkalcovna v Lomnici nad Popelkou*. Od 1. července téhož roku má každý ze čtyř společníků oprávnění na zastupování společnosti.¹⁸⁹ Význam tří písmen v názvu T. H. & V. Mastný je poté prostý – jedná se o počáteční znaky křestních jmen mladších bratrů Vincence, tedy Theodora, Huga a Vojtěcha.¹⁹⁰ Továrna v této době disponovala 550 stavy a neměla mít žádné vlastní zásoby a zboží.¹⁹¹

¹⁸⁵ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. IV-1892/253, kart. 75, pozn. 2, s. 3.

¹⁸⁶ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 21–23.

¹⁸⁷ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. IV-1892/253, kart. 75, pozn. 2, s. 10.

¹⁸⁸ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 17.

¹⁸⁹ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, údaje o usnesení c. k. Krajského soudu v Jičíně z 9. září 1893.

¹⁹⁰ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 17.

¹⁹¹ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, údaje o prohlášení učiněném bernímu úřadu z 19. ledna 1894.

Mastní se v továrně i nadále angažovali jako zaměstnanci, kdy Theodor zastával funkci textilního ředitele, Hugo pozici hospodářského ředitele starajícího se o podnikové polnosti a věci s nimi souvisejícími. Jak se však zmínil o Hugově pozici v továrně MUDr. Antonín Mastný, měl zde plnit pouze roli „lepšího šafáře“. Do provozu byli zapojeni také Hugovi potomci, konkrétně nejstarší stejnojmenný syn Hugo a nejmladší Jan. Ani po návratu podniku do rukou Mastných se však mnoho nezměnilo u Jindřicha Velebína a jeho vztahu k továrně. Jeho synovec, ženský lékař Antonín Mastný, jej popisuje ve svých vzpomínkách jako pro provoz podniku postradatelného člena, jenž zde působil jako sinekura, tedy na výnosné pozici, která však nevyžaduje mnoho námahy.¹⁹²

Inventář továrny z července roku 1902, jenž sepisoval lomnický soudní komisař Petr Celestýn Stauber, popisuje areál společnosti Mastných následovně. Tkalcovna jako taková je podle tohoto dokumentu umístěna do dvou budov, přičemž první je dvoupatrová a druhá třípatrová, obě jsou ovšem opatřeny suterénem. Pracovní sály v první budově jsou v obou patrech rozděleny na dvě části, přičemž v každé se nachází mechanické tkalcovské stavy. Druhá budova tkalcovny nemá být ani v tuto dobu dostavěná,¹⁹³ a tak se přízemní sál využívá jako dočasné skladiště, první a druhé patro jako tkalcovna a třetí patro čeká na dokončení. Parametry první budovy tkalcovny činí ve výše zmiňovaném opisu 63 metrů na délku a 15,3 metrů na šířku, druhá budova má být poté 35,4 metru dlouhá a 24,65 metru široká. Mimo tyto stavby jsou v areálu popisovány budovy, jež poskytovaly prostory dalším pro podnik nezbytným aspektům. Konkrétně se zde píše o dvou strojovnách, kotelně, budově sloužící jako skladiště pro uhlí a šlichtovna, otevřené kůlně a kůlně pro vozy, vodní nádržce a studně s pumpou, domovníkově obydlí, dřevěném altánu, konírně a obyvací budově s tovární kanceláří.¹⁹⁴ V přízemí této obytné budovy se mimo kancelářských prostor nacházelo také obydlí rodiny Huga Bedřicha Mastného.

¹⁹² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 22–23.

¹⁹³ Antonín Mastný ve svých vzpomínkách z roku 1943 uvádí, že po roce 1893 mělo dojít k dostavení budovy původně zamýšlené jako přádelny, neuvádí ale přesnější dataci. Vzhledem k tomu, že měla tato stavba dle jeho slov poskytnout prostor tkalcovským stavům, které měl zakoupit ještě Vojtěch Mastný z jedné pražské kartounky zrušené v 90. letech 19. století, se tak muselo stát před Vojtěchovým úmrtím v květnu roku 1902. To je ale poté v rozporu s výše zmiňovaným „Inventářem továrny Mastných“, který v červenci 1902 hovoří o této budově tak, že „není dosud dostavěná“. Je poté otázkou, zda se „nedostavěnou“ budovou myslí její nedokončené útroby, nebo si Antonín tuto situaci zapamatoval jinak. Viz Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 23–24.

¹⁹⁴ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, opis inventáře továrny Mastných sepsaný Petrem Celestýnem Stauberem, c. k. notářem a soudním komisařem v Lomnici nad Popelkou v roce 1902.

První patro bylo poté již ryze obytné – byt o čtyřech místnostech zde obýval Theodor Mastný a byt o pěti místnostech rodina Vojtěcha Mastného.¹⁹⁵ Souhrnná hodnota budov měla činit více jak 174 tisíc korun, stroje a vybavení byly oceněny na téměř 217 tisíc korun.¹⁹⁶

V semilském regionu bylo na počátku 20. století vlivem poměrně dlouho přetrvávající domácí výroby značně zastoupené dělnické hnutí, které mělo za cíl zajištění lepších pracovních podmínek. Lidé působící v textilním odvětví byli navíc na Semilsku zastoupeni velmi hojně, a tak stáli za vznikem a rozvojem zdejšího dělnického hnutí. Dělníci toužící po zlepšení svých poměrů nechyběli ani ve společnosti Mastných, jež se potýkala mezi 11. květnem a 3. červnem 1907 se zorganizovanou skupinou stávkujících dělníků v množství čtyř set, jež chtěli využít atmosféry všeobecného nástupu. Tamní dělníci nakonec po uplynutí této doby docílili desetiprocentního navýšení mezd, desetihodinové pracovní doby a jejího zkrácení před velkými svátky, náhrad za prostoje a dosáhli také požadavku, aby jim byl dodáván kvalitnější materiál. Vzhledem k množství a charakteru dosažených změn se dá předpokládat, že se pro společnost Mastných nejednalo o levnou záležitost. O další vylepšení pracovních podmínek prostřednictvím stávky se pokoušeli v roce 1911 nejen dělníci továrny Mastných, ale i dalších lomnických firem Josefa Sýkory a P. A. Šlechty. Tentokrát ale dělníci výše zmiňovaných podniků se svými požadavky o navýšení mezd o pět procent neuspěli, a to také díky tomu, že továrníci jednali se stávkujícími z každé továrny jednotlivě a využili neschopnosti dělníků dosáhnout společného a organizovaného postupu. Stávková aktivita dělnictva v semilském prostoru zaznamenala značný pokles ještě před vypuknutím Velké války.¹⁹⁷

V době před první světovou válkou se pracovalo v továrně Mastných výhradně ve mzdě s vyloučením jakéhokoliv továrního zaměstnání pro vlastní účet¹⁹⁸ a výroba měla probíhat k roku 1909 na celkovém počtu osmi set stavů. Společnost měla pro tento účel zaměstnávat přes 500 dělníků.¹⁹⁹ Továrna po návratu do rukou Mastných navíc fungovala poměrně slušně a prosperovala. A to i přesto, že podnik ani v této době nedisponoval vlastními přádelními stroji pro zpracování surové bavlny, tudíž byl i nadále odkázán na externí dodavatele.

¹⁹⁵ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 23–24.

¹⁹⁶ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3., kart. 1, pozn. 194.

¹⁹⁷ LENDEROVÁ, Milena a Vladimír LESÁK, pozn. 129, s. 18–53.

¹⁹⁸ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, protokol Ministerstva financí z 29. září 1923 řešící revizi přiznání dávky z majetku a dávky z přírůstku na majetku firmy T. H. & V. Mastný.

¹⁹⁹ LENDEROVÁ, Milena a Vladimír LESÁK, pozn. 129, s. 40–41.

Největší obtíže činilo Mastným získat od textilních velkovýrobců, dříve zmiňovaného Kubinského či Hellmanna, více zlatých za metr hotové výroby na mzdě. Výnosy z provozu společnosti byly v úvodu 20. století značné, a tak se mohl každý ze čtyř podílníků těšit na příjem zhruba okolo čtyř tisíc zlatých, tedy osmi tisíc rakousko-uherských korun, ročně. Částka, která byla „vybírána“ nad rámec těchto sum, se využívala na investice zpět do továrny.²⁰⁰ Za období mezi lety 1903 a 1914 mělo být společníkům celkem vyplaceno 166 tisíc korun.²⁰¹ Čisté zisky měly činit v období mezi lety 1899 a 1914 více jak 500 tisíc korun. Nejvydařenější měl být rok 1905, ve kterém měla firma v čistém vydělat více jak 70 tisíc korun a nejhorší poté 1913, kdy se měla společnost spokojit s čistým ziskem pěti tisíc korun.²⁰²

Změna v nastavené strategii investic zpět do podniku však přišla již na konci května roku 1902, kdy umírá jeden z podílníků Vojtěch Mastný, jenž určil univerzální dědičkou svého majetku včetně čtvrtinového podílu na továrně i jejích realitách svou manželku Pavlínu. To se zbylým podílníkům posléze u soudu nelíbilo, protože měla existovat jistá ústní dohoda o tom, že do firmy nesmí vstoupit v roli majitelky žádná žena.²⁰³ Situace byla urovnána vstoupením stejnojmenného syna Vojtěcha Mastného, jinak přezdívaného Berta, do vlastnictví podniku a určením jeho jako určitého reprezentanta této větve rodiny. Pro jeho sourozence Pavlu, Antonína a Theodora, přezdívaného Dodo, ale měla fungovat jejich matka Pavlína i poté technicky jako „majitelka“ a rovným dílem jim vyplácet určitou část zisku. Zhruba ve stejné době, kdy se po úmrtí Vojtěcha Mastného na konci května 1902 řešilo, kdo zdědí Vojtěchův podíl na továrně, se také předběžně domlouvalo, jak se bude jednou nakládat s Theodorovou pozůstalostí. Budoucí možní dědicové z řad potomků Vojtěcha se shodli, že nehledě na to, komu Theodorova závěť přisoudí „největší“ podíl na továrně, zůstane určitým „formálním“ reprezentantem Vojtěch neboli Berta, avšak všichni ostatní budou mít stejnoměrné zastoupení v podílech.²⁰⁴

²⁰⁰ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 23–24.

²⁰¹ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, výnos vyplacený společníkům mezi lety 1903–1914.

²⁰² Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, čisté zisky dle bilancí mezi lety 1899–1914.

²⁰³ Ústní dohoda měla mimo ženského podílníka zakazovat také převedení závodu na osobu mimo rod. Viz Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, výslech pánů Hugo Mastného, Theodora Mastného a Jindřicha Mastného o pozůstalostní věci zemřelého Vojtěcha Mastného, bankovního ředitele v Praze u c. k. Okresního soudu pro Horní Nové město v Praze.

²⁰⁴ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 24.

V tomto období se navíc „utváří“ problém, který ke konci dvacátých let 20. století způsobil v rodině značné rozepře. Právní poměry firmy ve vztahu k pozemkovému majetku společnosti byly totiž v této době tehdejším právním zástupcem firmy Gustavem Neumannem upraveny tak, že tovární reality nevlastnila společnost. V praxi poté tento fakt znamenal, že kdo zdědil podíl ve firmě, nevlastnil automaticky také podíl na pozemkovém majetku a realitách a naopak.²⁰⁵

5.2 Období první světové války a první československé republiky (1914-1937)

5.2.1 Důležití členové rodiny Mastných pro období po roce 1914

V rámci následného vývoje podniku Mastných je opět záhodno blíže představit osoby, jež měly v dále popisovaném období s továrnou co do činění. Jedná se o děti ředitele Živnostenské banky Vojtěcha Mastného, jmenovitě o jeho syny Vojtěcha a Antonína a jejich sestru Pavlu Mastnou, jež po sňatku s manželem Vladimírem převzala příjmení Stuchlíková a syna Huga Bedřicha jménem Jan. Stejně jako osudy jejich otců, jimž byl věnován úvod předchozí podkapitoly 5. 1, byly jejich životní trajektorie původně spojené s jinými ambicemi než s angažmá v lomnické tkalcovně.

Vojtěch Josef Antonín Mastný přezdívaný Berta se narodil v Praze 18. března 1874 jako druhý z potomků Vojtěcha Mastného.²⁰⁶ Školní docházku absolvoval na obecné škole ve Školské ulici a na gymnáziu v Žitné ulici. Jeho prospěch byl na těchto institucích výborný. V mládí se učil hrát na klavír a také ovládat německý a francouzský jazyk, který měl v době první války společně s angličtinou ovládat výtečně. Po maturitě zamířil na právnickou fakultu české části Karlovy univerzity. Jeho nástup ale byl opožděn kvůli oční chorobě, jež způsobila oslepnutí jeho levého oka, přes které po zbytek života nosil monokl. V roce 1899 zde nakonec přece jen odpromoval a ve stejné době se oženil již jako koncipient 27. června se Zdenou Kodlovou, dcerou bývalého ředitele cukrovaru Josefa Kodla. Jejich manželství bylo bezdětné.

²⁰⁵ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1927–1930), inv. č. 3, kart. 1, Poměr Dr. Vojtěcha Mastného k majetku rodiny Mastných a firmě T. H. & V. Mastný v Lomnici nad Popelkou, s. 8–9.

²⁰⁶ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 96, s. 3–4.

Krátce nato se stal koncipientem u Zemského výboru v Praze a ještě před Velkou válkou se stal tamním radou pro obor železniční. Zároveň v tomto období onemocněl zánětem slepého střeva a i po operaci neměl být jeho zdravotní stav ideální. Mezi jeho zájmy patřila historie, paleografie a diplomatika, stejně tak ale hudba. Krátce po vzniku první československé republiky měl být osloven s nabídkou diplomatické služby. Přes vyslanectví v Londýně a Římě se následně dostal až do Berlína. Byl také přítomen v Mnichově během podepisování Mnichovské dohody.²⁰⁷ Umírá 21. ledna 1954 v Praze.²⁰⁸

Antonín Mastný se narodil 6. listopadu 1875 v Praze, tedy zhruba rok a půl po svém bratru Vojtěchovi.²⁰⁹ Stejně jako Berta navštěvoval v Praze nejprve obecnou školu ve Školské ulici a následně i gymnázium v Žitné ulici. Na rozdíl od svého staršího sourozence měl jiné životní ambice a odebral se na Medicinskou fakultu české části Karlovy univerzity. Strávil zde nicméně pouze semestr a následně byl pro spor o příslušnost do mladočeského či staročeského studentského spolku donucen odejít studovat do Vídně. Ani na tamní univerzitě se ale nezdržel dlouho a po dvou semestrech se na popud rodičů, kteří viděli Vídeň jako nebezpečí mravního poklesu svého syna, vrací do Prahy. Zde na německé části univerzity své studium zdárně dokončil a odpromoval v červnu 1899.²¹⁰

Po třech kratších lékařských angažmá, které musely být kvůli jeho vynucenému odchodu z české části Karlovy univerzity u německých klinik, absolvoval mezi lety 1901-1902 v Berlíně kurzy z porodnictví a gynekologie, což bylo pro jeho další profesní život zásadní. Působením na pozici asistenta porodnické kliniky a babské školy profesora Rubečky se stal odborníkem na ženské choroby a porodnictví.²¹¹ Dne 4. března 1905 se oženil s Janou Markusovou, jež přezdívával též Hanči, se kterou měl následně v roce svatby syna Antonína a v roce 1910 dceru Marii. Jeho lékařská praxe byla úspěšná, v období první války ale byl povolán na vojnu a působil postupně v Táboře, Innsbrucku a Tridentu. V Innsbrucku byl navíc vyznamenán řádem Červeného kříže rakouského, medailí Signum Laudis a zlatým záslužným křížem s korunou.

²⁰⁷ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 1.

²⁰⁸ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 96, s. 3–4.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 4–5.

²¹⁰ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 3.

²¹¹ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, „MUDr. Antonín Mastný – životopis“ (1941), s. 2–4.

Po návratu z Velké války působil delší dobu jako privátní asistent profesora Ostrčila.²¹² Mezi jeho zájmy se řadila mimo filatelie také hudba a numismatika.²¹³ Antonín Mastný umírá 2. května roku 1945.²¹⁴

Sestra výše zmíněných pánů Pavla se narodila 3. srpna 1882, a to taktéž v Praze.²¹⁵ Antonín ji popisuje jako velmi inteligentní dívku, jež hrála krásně na klavír.²¹⁶ Dne 4. března 1905 měla se svým bratrem Antonínem společnou svatbu. V kostele sv. Ignáce v Praze se Pavla provdala za nadporučíka vozatajského pluku Vladimíra Stuchlíka, jenž později sehrál v rámci lomnického podniku ještě významnější roli. Vladimír Stuchlík se narodil 27. ledna 1880 císařskému radovi a pražskému speditérovi Aloisi Stuchlíkovi a jeho ženě Amélii, rozené Lautenschlagerové. Krátce nato se jim 22. prosince narodil syn Vojtěch přezdívaný Ada, jenž vystudoval práva v Paříži a působil v Báňské a hutní společnosti v Praze a poté také jako prokurista jisté firmy Explosia. Do roku 1911 bydleli Stuchlíkovi v Praze, následně se ale odstěhovali do bosenského Mostaru, kam byl Vladimír služebně delegován. Po konci Velké války se navrátili do Prahy a v roce 1919 byl Vladimír povýšen na majora československé armády, nicméně nedlouho poté se ujal podílu na řízení lomnické továrny, jejíž podíl jeho žena zdědila. Pavla čile udržovala společenský život a pořádala různé dobročinné akce a s manželem se zapojovali do dění ve městě. Postupující hospodářská krize se nicméně nakonec stala osudnou pro Vladimíra, který si 22. května 1933 sáhl na život. Jejich syn Ada poté umírá 22. března 1939 na zhoubnou chorobu ledvin. Pavlína přežila oba mužské členy své rodiny a umírá až 29. července 1978.²¹⁷

Bratranec potomků Vojtěcha jménem Jan se narodil 14. září 1881 v Kelčanech na Moravě a byl přezdívaný také Hans. Vychodil gymnázium, po jehož dokončení zamířil na tkalcovskou školu do Rychnova nad Kněžnou. Následně putoval do ciziny, aby si rozšířil své obzory v oboru, a to na odborné tkalcovské škole v Saské Kamenici a následně na technické škole v německém městě Mittweida. Po krátkém zaměstnání u pražské firmy Kolben putuje do Lomnice, kde se stává spolujemitelem rodinné firmy.²¹⁸

²¹² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 3–5.

²¹³ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 211, s. 4.

²¹⁴ Tamtéž, s. 1.

²¹⁵ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 96, s. 7–8.

²¹⁶ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 7.

²¹⁷ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 96, s. 7–8.

²¹⁸ MIKULE, Vladimír. Kdo je kdo v dějinách Lomnicka: Jan Mastný, Pavla Stuchlíková-Mastná, Theodor Mastný. *Lomnické noviny*. 2002, roč. 10, č. 8, s. 11.

Jeho ženou byla Anna Hornychová, dcera významného lomnického podnikatele Václava Hornycha, se kterou měl děti Annu a Jana.²¹⁹ Hans umírá 21. srpna 1928, kdy spáchal sebevraždu. Pochován je v lomnické rodinné hrobce.²²⁰

5.2.2 Situace v továrně během první světové války a v době první československé republiky

Vedení továrny bylo do počátku Velké války tvořeno Hugem Bedřichem, jeho synem Janem a účetním Karlem Hartigem.^{221, 222} Během první světové války umírá 27. listopadu 1914 Theodor Mastný a odkazuje svůj čtvrtinový podíl na podniku i na vlastnictví továrních realit bratru Hugu Bedřichovi a synovci Bertovi. Dle dřívější domluvy se ale stávají společníky firmy pod reprezentací Berty také sourozenci Antonín, Pavla a Theodor Mastný junior, ten nicméně umírá již v roce 1917.²²³ Vypuknutí první války ale přinesly společnosti Mastných velké finanční komplikace, do vojska musel navíc narukovat Hans. Podnik měl nicméně v této době velké zásoby ušetřeného vébového zboží,²²⁴ a tak je Hugo Bedřich Mastný ze strachu, aby nebyly kvůli továrním dluhům zabaveny, počal prodávat již několikrát zmiňované dvojici velkovýrobců Kubinskému a Hellmanovi. Učinil tak ale za značně výhodných podmínek pro kupující, kteří později sami přiznali, že jim tato transakce přinesla výdělek v řádu milionů. Od této doby počala továrna téměř nezadržitelně upadat a dostatečně nezapůsobil ani úvěr od Živnostenské banky, která navíc po konci první války na přímělu jejího tehdejšího ředitele Preisse část dluhu odepsala.²²⁵

V roce 1918 odkupuje Jan podíl od svého otce Huga Bedřicha, a to jak co se týče podílu ve firmě, tak na firemních realitách.²²⁶ Již počátkem 20. století se sice Jindřich Velebín Mastný oženil, nicméně jak bylo zmíněno výše, jeho manželství s Bertou rozenou Wohánkovou potomky nepřineslo.²²⁷ Jindřich umírá 6. května 1917 a jeho podíl tak zdědila jeho žena Berta.

²¹⁹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 31.

²²⁰ MIKULE, Vladimír, pozn. 218, s. 11.

²²¹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 24–25.

²²² O osudu Karla Hartiga je blíže pojednáváno v podkapitole 5.2.3. Pozn. autora.

²²³ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 24.

²²⁴ Bavlněná tkanina v plátňové vazbě, která se využívala například pro výrobu ložního prádla. Pozn. autora.

²²⁵ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 24–25.

²²⁶ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. 1928/87, kart. 159, pozn. 3.

²²⁷ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 205, s. 8–9.

Od ní měl být podíl vykoupen za 355 tisíc ve prospěch celé továrny, avšak až v roce 1920. Zde se tak projevuje výše nastíněná situace, kdy vlastnictví podílu ve firmě automaticky neznamená také vlastnictví továrních realit ve smyslu budov a pozemků. Vlastnická struktura realitních majetků poté vypadala následovně. Vojtěch Mastný držel čtvrtinový podíl po svém otci a jednu šestnáctinu po Theodorovi Mastném. Jan Mastný držel shodný podíl na realitách jako Vojtěch,²²⁸ a to proto, že disponoval výše zmíněným podílem svého otce Huga Bedřicha a jednou Theodorovou šestnáctinou.²²⁹ Další dvě šestnáctiny realitního majetku po Theodorovi drželi Antonín a Hugo junior Mastní. Čtvrtinový majetkový podíl po Bertě Mastné, vdově po Jindřichu Velebínovi, měl být převeden na firmu. Čtvrtinový Bertin podíl na společnosti byl posléze „rozpůlen“ a putoval pražské a lomnické části Mastných. Pražskou rodinu reprezentovali Vojtěch, Antonín a jejich sestra Pavla Stuchlíková-Mastná a podíl po Bertě si rozdělili na třetiny. Každý tedy disponoval celkově šestinovým podílem z celého Bertina podílu. Lomnická část klanu Mastných, tedy Hugo Mastný junior a jeho mladší bratr Jan, si Bertin podíl měla rozdělit tak, že Jan byl většinovým vlastníkem tohoto podílu a dle soukromé ústní dohody měl Hugo na podílu ve firmě také participovat.²³⁰

Hlavním výrobním artiklem firmy byly rezné bavlněné látky,²³¹ v drobné míře také sypkoviny.^{232,233} Továrna se po konci první války snažila o návrat do prosperujících let počátku 20. století a svou výrobu, která měla na sklonku roku 1920 pracovat na 250 stavech, nadále rozšiřovala. Podnik vykonával primárně mzdové práce pro lomnického továrníka Šlechtu a poté pro jistého Aschnera, jehož dodávky bavlněné příze ale měly být poměrně zdlouhavé. Mimo to se ale společnost již měla věnovat práci „pro sebe“ a nikoliv ve mzdě pro někoho jiného, a to zpracováváním vlastních zásob utvořených Bertou Mastným. Rozvíjet se má také vlastní obchodní iniciativa, na což továrna reagoje rozšířením svého „účetního oddělení“.²³⁴

²²⁸ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 205, s. 8–10.

²²⁹ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. 1928/87, kart. 159, pozn. 3.

²³⁰ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 205, s. 8–9.

²³¹ Přírodní nebarvená látka využívaná na výrobu ubrusů, polštářů, tašek nebo prostírání. Pozn. autora.

²³² Velmi hustá tkanina vyráběná z jemných přízí, převážně z čisté bavlny. Pozn. autora.

²³³ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 198.

²³⁴ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, dopis Jana Mastného JUDr. Vojtěchu Mastnému z 18. listopadu 1920.

Vedení firmy měl v této době na starosti Jan Mastný a dlouho naléhal na pražskou větev Mastných reprezentovanou potomky Vojtěcha Mastného, aby mu pomáhali s řízením továrny.²³⁵ Na pozici ředitele byl za pražské Mastné delegován jejich švagr Vladimír Stuchlík, který oficiálně nastoupil do firmy k 1. lednu roku 1921,^{236, 237} do Lomnice se však odstěhoval společně s manželkou Pavlou Stuchlíkovou, rozenou Mastnou, až 13. října roku 1923.²³⁸ Benefity Vladimírova působení v továrně viděl Jan Mastný především v jeho zdravé kuráži, chuti do práce, elánu do podnikání a v rozdělení celkové odpovědnosti na vedení společnosti.²³⁹ Rok 1920 uzavírá továrna s aktivy v hodnotě víc jak pěti a půl milionu korun. V této složce vyčnívá především tovární příze v hodnotě milionu a 263 tisíc, vyprodukované bavlněné zboží v hodnotě téměř jednoho milionu a 800 tisíc a pohledávky za obdobnou částku. Pasiva oproti tomu činí čtyři miliony a 906 tisíc, což znamená „zisk“ v příslušném roce zhruba 630 tisíc.²⁴⁰

Na počátku roku 1921 mělo dojít v podnikových účetních knihách k rozepsání účtů na jednotlivé podílníky a stav byl poté následující. Polovinu továrny vlastnili shodnými šestinovými podíly Vojtěch a Antonín Mastní a jejich švagr Vladimír Stuchlík, jenž zde reprezentoval svou choť Pavlu Stuchlíkovou-Mastnou. Druhou polovinu poté měli mít mezi sebou rozdělenou Jan a Hugo junior, hlavním vlastníkem této části podílu ale měl být Jan. U Huga je poté poznamenáno, že měl mít podíl ve firmě o velikosti jedné dvanáctiny, což je následně o pár let později rozporováno.²⁴¹

²³⁵ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 25.

²³⁶ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 205, s. 11.

²³⁷ Jan Mastný si v dopise z 18. listopadu 1920 naopak pochvaluje vstup Vladimíra do závodu již na konci roku 1920, a tak je pravděpodobné, že se Vladimír do fungování továrny zapojil již před 1. lednem 1921 a v případě lednového údaje se jednalo o určité „oficiální posvěcení“ jeho vstupu do společnosti. Viz ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 234.

²³⁸ MIKULE, Vladimír, pozn. 218, s. 11.

²³⁹ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 234.

²⁴⁰ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, údaje o aktivech a pasivech firmy T. H. & V. Mastný ke dni 31. prosince 1920.

²⁴¹ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 205, s. 11.

K příchodu Vladimíra Stuchlíka do vedení společnosti se mělo vázat poskytnutí bytu, měsíční odměny 10 tisíc korun československých, nákladní auto namísto koňského povozu a osobní automobil Praga Grand²⁴² v hodnotě 250 tisíc korun. Továrna však takovéto výdaje, do kterých následně přibýlo ještě angažování několika dalších úředníků a vynucený nákup bavlněné příze z Ameriky, nebyla schopna dlouhodobě zvládnout. Pro budoucnost továrny je podstatné zmínit, že zde hrál již v této době zásadní roli také Karel Hartig, původně účetní, jehož nejprve platil Jan Mastný ze svých vlastních prostředků, avšak později i z těch továrních. Klíčový byl ale Hartig v pozdější době jako věřitel, poněvadž půjčoval firmě hotové peníze nejen na výplaty, ale i na různé další výdaje.²⁴³

Ke konci roku 1923 se schází zástupci firmy Mastných v Lomnici nad Popelkou, aby řešili úpravu právních poměrů ve firmě. Tovární realita je v pozemkové knize v této době připsána jednou čtvrtinou firmě samotné, jejich zbytek je poté rozdělen dle následující podoby. Pět šestnáctin vlastní Vojtěch, po jedné šestnáctině poté třímají Antonín, Hugo mladší a Jan Mastní. Na konferenci konané 3. prosince 1923 byli přítomni všichni až na Huga a projevíli souhlas s tím, že budou jejich tři čtvrtiny továrních realit přeepsány na firmu. Dle dostupných dokumentů z pozdější doby ale tento převod není zrealizován.²⁴⁴ K čemu však opravdu došlo je zápis Jana Mastného a Vladimíra Stuchlíka do rejstříku firem jako veřejných společníků závodu Mastných.²⁴⁵

Vladimír Stuchlík se ujal na přelomu let 1924 a 1925 společně s advokátem Kösrem cíle ztenčit tovární dluhy. Po vyjednání několika dílčích slev z celkové dlužné částky téměř sedmi a půl milionu korun měly firemní závazky k 1. dubnu 1925 činit souhrnné sumy tří milionů a 114 tisíc, z čehož víc jak dva miliony a 600 tisíc dlužili Mastní bankovním institucím a zbytek soukromým věřitelům.

²⁴² Luxusní automobil vyráběný mezi lety 1912–1932 firmou Českomoravská-Kolben-Daněk, a.s., automobilní oddělení Praga. Pozn. autora.

²⁴³ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 25.

²⁴⁴ V dokumentu z roku 1928 obsahujícím námitky JUDr. Vojtěcha Mastného proti žalobě jeho bratrance Huga se uvádí, že firma v momentě svého přerodu na společnost s ručením omezeným v roce 1926 přebírá mimo jiné jednu čtvrtinu továrních realit. Viz Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1927–1930), inv. č. 3, kart. 1, Námitky JUDr. Vojtěcha Mastného proti žalobě Huga Mastného z roku 1928.

²⁴⁵ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1890–1923), inv. č. 3, kart. 1, zápis o konferenci konané v Praze 3. prosince 1923 o úpravě právních poměrů ve firmě T. H. & V. Mastný v Lomnici nad Popelkou.

Vladimír píše v dopise z února 1925 svému švagrovi JUDr. Vojtěchu Mastnému, že největší starosti má v této době s opatřováním hotovosti, aby mohl i značně zkrácené dluhy splácet. Podnik má v této době pracovat téměř výhradně ve mzdě, a to na 570 stavech. Počet stavů zapojených do výroby chce ale Vladimír zvýšit na 700.²⁴⁶ Necelý rok poté uvádí Vladimír Stuchlík aktualizaci závazků, jejichž hodnota měla klesnout meziročně na milion osm set tisíc. Děje se tak ale spíše splácením závazků půjčkami. Závod je v této době oceněn na tři miliony a 400 tisíc.²⁴⁷ S Vladimírovým postupem v nakládání s finanční situací se nicméně moc neidentifikoval Hugo mladší, jenž viděl cestu spíše v omezování režie továrny, konkrétně ve snížení příjmů svého bratra Jana a Vladimíra Stuchlíka, a také v omezení nákladné výroby.²⁴⁸ Díky sňatku Jana Mastného s Annou Hornychovou a z něj vyplývajících dobrých vztahů s rodinou Horných půjčuje Annin otec Václav Horných na konci roku 1925 továrně pro umoření dluhů u Moravské agrární banky částku 200 tisíc korun.²⁴⁹

Rok 1927 se nesl v duchu možnosti prodání společnosti. Zájem projevíly Libštátské textilní podniky, nicméně jejich plán byl vyčkávat s finální nabídkou a „zatlačit“ Mastné do rohu tak, aby si Libštátští mohli sami klást finanční podmínky.²⁵⁰ Královédvorský obchodník Julius Löwenbach, jenž se nabízel zástupcům továrny jako prostředník pro prodej továrny, píše v říjnu 1927 Vojtěchovi dopis, kde podotýká, že mzdové práce v tomto období nezajistí mnoho výdělků. Podle Löwenbacha je vhodná doba se podniku zbavit, jelikož je nyní na prodej několik dalších tkalcoven v okolí a Mastní mají tuto možnost využít, protože po prodeji těchto provozoven by byla cesta k prodeji jejich společnosti již o mnoho složitější.

²⁴⁶ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1924–1926), inv. č. 3, kart. 1, dopis Vladimíra Stuchlíka JUDr. Vojtěchu Mastnému z února 1925.

²⁴⁷ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1924–1926), inv. č. 3, kart. 1, firemní dopis Vladimíra Stuchlíka JUDr. Vojtěchu Mastnému ze 13. ledna 1926.

²⁴⁸ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1924–1926), inv. č. 3, kart. 1, dopis Huga Mastného mladšího JUDr. Vojtěchu Mastnému ze 3. května 1926.

²⁴⁹ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1924–1926), inv. č. 3, kart. 1, dopis Vladimíra Stuchlíka MUDr. Antonínu Mastnému z 16. června 1926.

²⁵⁰ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1927–1930), inv. č. 3, kart. 1, dopis Jana Mastného JUDr. Vojtěchu Mastnému z 12. července 1927.

Zájem o koupi má mít ředitel Libštátských závodů Vodsed'álek, ovšem pouze za cenu jednoho milionu korun. Vladimír Stuchlík oproti tomu požadoval částku zhruba dvou milionů.²⁵¹

Období, které bylo i tak obtížné, navíc čeří rodinné spory, v jejichž pozadí stálo předělání firmy *T. H. & V. Mastný* na společnost s ručením omezeným v roce 1927. Jedním z důvodů, proč mělo dojít k transformaci podniku Mastných na společnost s ručením omezeným, byla dle slov Vojtěcha Mastného možnost, jak lépe řešit tovární záležitosti v situaci, kdy je její vlastnická struktura poměrně rozsáhlá.²⁵² S touto myšlenkou přišel Vojtěch již v roce 1918 a její benefit viděl v tomto roce také v tom, že by došlo k sjednocení společníků firmy a spoluvlastníků realit do jedné společnosti.²⁵³ Nevýhoda této přeměny byla dle advokáta Mastných JUDr. Urbana v příslušné době v tom, že společnost s ručením omezeným by znamenala větší daňové výlohy, než v případě společnosti veřejné, kterou v této době ještě firma Mastných byla.²⁵⁴ Pro Vojtěcha Mastného se také jednalo na přelomu desátých a dvacátých let o důležitý aspekt osobního života, jelikož dochází k jeho vstupu do zahraničních styků a s nimi k omezené možnosti starat se o věci továrního ražení.²⁵⁵

Zásadní překážkou, která utvářela předmět sporu mezi Hugem mladším a zbytkem rodiny, byl fakt, že se podíl na firmě automaticky neshodoval s podílem na realitách a naopak.²⁵⁶ Hugo Mastný junior se dopisem od Vladimíra Stuchlíka ze 22. dubna dozvídá, že ke dni 12. ledna 1927 byla bez jeho vědomí firma *T. H. & V. Mastný* zápisem do obchodního rejstříku přeměněna na společnost s ručením omezeným a stará firma následně vymazána z obchodního rejstříku k 21. březnu téhož roku.²⁵⁷ Hugo proti tomuto postupu protestoval, jelikož měl mít svůj osminový podíl na továrně. Jak ale bylo nastíněno výše, jednalo se v jeho případě pouze o podíl na realitním majetku, nikoliv na společnosti. V následném sporu se Hugo bránil tím, že disponoval díky rodinné úmluvě s Janem jednou dvanáctinou podílu ve firmě a měl být touto změnou poškozen.

²⁵¹ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1927–1930), inv. č. 3, kart. 1, dopis obchodníka Juliuse Löwenbacha JUDr. Vojtěchu Mastnému z 18. října 1927.

²⁵² ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 205, s. 7.

²⁵³ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 244.

²⁵⁴ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 234.

²⁵⁵ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 205, s. 9.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 2–3.

²⁵⁷ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1927–1930), inv. č. 3, kart. 1, dopis Huga Mastného mladšího JUDr. Vojtěchu Mastného z 10. května 1927.

Nejednalo se ale o písemně nikterak podložený nárok a Hugo mladší, jenž neměl mít v této době se svým bratrem nejlepší osobní vztahy, neměl nabýt jakýchkoliv reálných práv jak proti firmě, tak proti společníkům.²⁵⁸

Po úmrtí Huga Bedřicha 6. května 1928 přebírá jeho mladší syn Hans podle spisu upravujícího podobu nakládání s otcovým majetkem celou pozůstalost. Ta lehce převyšovala částku 87 tisíc, dluhy ale oproti tomu činily 17 tisíc. Každému jednomu sourozenci ze tří měl vyplatit po 14 tisících a vnukům Huga Bedřicha, jež byli syny předčasně zesnulé Hugovy dcery Olgy, poté po sedmi tisících.²⁵⁹ Finanční situace továrny se ale nadále zhoršovala a nakonec si na Janovi vybrala svou daň. Ten nezlepšující se skutečnosti ve společnosti neunesl a spáchal sebevraždu zastřelením²⁶⁰ v rodinné vile v Lomnici nad Popelkou,²⁶¹ která však v té době byla opravována, a tak ji nikdo neobýval.²⁶² Jan Mastný tak učinil 21. srpna roku 1928 a umírá zhruba 3 měsíce po svém otci.²⁶³ Do rodinné hrobky byl uložen ve čtvrtek 23. srpna 1928 ve 3 hodiny odpoledne.²⁶⁴ Podle vzpomínek Pavly Stuchlíkové, tedy jeho sestřenice, byl pohřeb velmi krutý, poněvadž jeho průběh doprovázel „příšerný pískot továrny“, což jí učinilo akt rozloučení nezapomenutelným.²⁶⁵

Pozůstalost po Hansovi následně připadla dílem pražským Mastným reprezentovaným Antonínem Mastným, jeho stejnojmenným synem a Stuchlíkovými a dílem Janovu bratru Hugovi. Tomu se již ale nechtělo do továrny vstupovat v pozici vlastníka,²⁶⁶ a tak svou část záhy odprodal příbuzným z hlavního města. Pražští Mastní posléze zbavili Hansův podíl všech finančních závazků.²⁶⁷ Ve prospěch Antonína Mastného juniora a syna Vladimíra Stuchlíka přezdívaného Ada se následně zřekl své části z Hansova podílu Vojtěch Mastný.²⁶⁸

²⁵⁸ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 244.

²⁵⁹ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. 1928/87, kart. 159, pozn. 3.

²⁶⁰ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 25.

²⁶¹ Vila se nachází v těsné blízkosti továrny a v dnešních dnech slouží jako budova lomnické Mateřské školy Lvíček. Pozn. autora.

²⁶² Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Pavla Stuchlíková-Mastná: Rodinná kronika, inv. č. 2044, kart. 33, zápis z 21. srpna 1928

²⁶³ Státní okresní archiv Semily, fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou, Udání o zločinech a přečinech, sign. IV/1933, kart. 197, Přehled spisů o neznámém pachateli pro § 335 tr. z.

²⁶⁴ Viz obrázek číslo 9, jenž zobrazuje úmrtní oznámení Jana Mastného.

²⁶⁵ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 2044, kart. 33, pozn. 262, zápisy mezi 21. a 26. srpnem 1928

²⁶⁶ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 2044, kart. 33, pozn. 262, zápis z 15. května 1928

²⁶⁷ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 25–27.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 26–27.

Podpisem kontraktu 24. dubna roku 1929 u advokáta Dr. Schwarze za přítomnosti notáře Fialy došlo ke stvrzení toho, že se stali částečnými majiteli továrny MUDr. Antonín Mastný a jeho stejnojmenný syn a všichni tři členové rodiny Stuchlíkovy. Nelze ale zapomenout na to, že zde v této době ještě stále figuroval jako částečný vlastník Vojtěch Mastný.²⁶⁹ Po přechodu k výše nastíněné struktuře společníků nicméně dochází k částečnému zlepšení chodu továrny, a to dílem ředitele Vladimíra Stuchlíka. Společníci továrny se sešli 15. července 1929 po Vladimírově svátku na valné hromadě, kde vyjádřili spokojenost s tím, jakým směrem se podnik ubírá. Tento počín chtěli ocenit odměnami ve výši 12 tisíc korun, nicméně Vladimír dle slov své manželky Pavly měl přijmout pouze poloviční částku.²⁷⁰ Ze společnosti ale vystupuje ke dni 24. září 1930 JUDr. Vojtěch Mastný, který převádí svůj závodní podíl shodnou částí na Pavlu Stuchlíkovou a MUDr. Antonína Mastného.²⁷¹

Ve snaze vylepšit finanční situaci se počaly prodávat tovární pozemky, nicméně doba nebyla takovýmto aktivitám příliš nakloněná. Na továrnu ale dorážely subjekty, se kterými měla firma T. H. & V. Mastný s. r. o. uzavřené směnky, jež musely navíc z titulu společnosti s ručením omezeným podepisovat i jednatele a společníci firmy a ručit vlastním majetkem.²⁷² Dle rozhodnutí ministerstva financí z roku 1932 měla firma splácet československému státu měsíčně sedm a půl tisíce na dluhu z obrátové daně. Vladimír tak v dopise z 26. května 1932 apeluje na Vojtěcha, aby využil své kontakty a pokusil se tyto měsíční splátky oddálit.²⁷³ Se dnem 8. června 1932 se poté pojí dopis JUDr. Vojtěcha Mastného z Říma ministru financí Karlu Traplovi. Toho Berta žádá o přímluvu za odpis daní, o který firma v nedávné době požádala, nicméně nebyla úspěšná a proti tomuto rozhodnutí podala odvolání. Vojtěch v dopise také zdůrazňuje, v jak svízelné finanční situaci se továrna Mastných vynachází.

²⁶⁹ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 2044, kart. 33, pozn. 262, zápis z 24. dubna 1929

²⁷⁰ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 2044, kart. 33, pozn. 262, zápis z 15. července 1929

²⁷¹ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1927–1930), inv. č. 3, kart. 1, dopis Advokátní kanceláře JUDr. Eduarda Schwarze a JUDr. Karla Altmanna JUDr. Vojtěchu Mastnému z 12. listopadu 1930.

²⁷² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 26–27.

²⁷³ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis Vladimíra Stuchlíka JUDr. Vojtěchu Mastnému z 26. května 1932.

Poukazuje na aktuální rozpoložení ve společnosti, která pracuje ve mzdě pro firmu Josefa Sochora z Dvora Králové, snaží se přežít a stále fungovat, avšak přesto se značnými a přetrvávajícími finančními ztrátami.^{274,275} Na počátku roku 1933 je na firmu, Vladimíra Stuchlíka a MUDr. Antonína Mastného podána Lomnickou záložnou směneční žaloba ve výši 500 tisíc korun.²⁷⁶

Náročné období s sebou přineslo další lidské neštěstí, jelikož si na svůj život sáhl v té době 53letý Vladimír Stuchlík.²⁷⁷ Dle zprávy Zemského četnického velitelství v Praze došlo k sebevraždě majora ve výslužbě Vladimíra Stuchlíka 22. května roku 1933 v poledních hodinách. Nalezen byl ve 12:30 zřízencem továrny Františkem Brádlarem v přízemí hlavní tovární budovy v uličce mezi řadami textilních strojů. Smrt u něj měla nastat ihned poté, co se střelil pistolí do levého spánku z bezprostřední blízkosti. Ve Stuchlíkově šatstvu byl nalezen vlastnoručně psaný dopis, ve kterém potvrzuje, že důvodem jeho sebevraždy je špatná finanční situace továrny, která v době, kdy se k tomuto činu uchýlil, již delší dobu stála a nebyla v provozu.²⁷⁸ Ve svém psaní Vladimír Stuchlík dále zmiňuje, že „odchází jako poctivý muž, ježto nemůže přežít stávající nesrovnalosti“, čímž poukazoval na špatný stav továrny. Jeho pohřeb byl proveden žehem ve čtvrtek 25. května roku 1933 v Praze.²⁷⁹ Vladimír Stuchlík byl velmi dobře vnímán samotnými dělníky, což dokazuje přepis řeči předsedy závodního výboru Holubce nad Stuchlíkovou rakví v továrním dvoře den před jeho pohřbem. Holubec zde vyzdvihuje Stuchlíkův starostlivý přístup k dělníkům a jeho neutuchající snahu o zajištění práce pro závod.²⁸⁰

²⁷⁴ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis JUDr. Vojtěcha Mastného ministru financí Karlu Traplovi z 8. června 1932.

²⁷⁵ Vzhledem k tomu, že Vojtěch Mastný pobýval v této době jako dosluhující vyslanec v Římě, neměl přehled o tom, že právě 8. června již mělo dojít k „oficiálnímu“ ukončení provozu. Pozn. autora.

²⁷⁶ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis MUDr. Antonína Mastného JUDr. Vojtěchu Mastnému z 5. ledna 1933.

²⁷⁷ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 26–27.

²⁷⁸ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. IV/1933, kart. 197, pozn. 263.

²⁷⁹ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. IV/1933, kart. 197, pozn. 263.

²⁸⁰ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, písemná verze „Řeči předsedy závodního výboru soudruha Holubce nad rakví jejich šéfa Vladimíra Stuchlíka ve středu dne 24. května 1933“.

Provoz mechanické tkalcovny měl být definitivně přerušeno k 18. lednu roku 1933, nicméně práce v podniku měla být ukončena již k 8. červnu roku předchozího. V období mezi 11. prosincem 1932 a 18. lednem 1933 bylo v továrně pouze dokončováno zpracování zbytku příze, která se zde nacházela.²⁸¹ Přestože již nebyla továrna Mastných v provozu, tak byla stále zatížena značnými dluhy. Po sebevraždě Vladimíra Stuchlíka, jenž byl jedním z jednatelů, přešlo hlavní ručení za společnost na MUDr. Antonína Mastného jinak bydlicího v Praze. Poněvadž Antonín dříve podepisoval z pozice jednoho z jednatelů směnky, ručil za ně celým svým jménem. Antonín tudíž musel shánět prostředky na platy zaměstnanců, a to i mezi svými sourozenci Bertem a Pavlou. Dluhy měly v tomto období činit souhrnné výše 2 milionů a 370 tisíc korun, proti čemuž měli vlastníci disponovat aktivy v hodnotě jednoho milionu a 600 tisíc. Deficit tak měl činit zhruba 770 tisíc, nicméně nutné bylo ještě připočítat dlužné daně, jejichž výše posunula celkovou „chybějící“ částku přes milion korun. Mimo věřitelů a posledního ředitele Hartiga dlužili Mastní Vinohradské a Lomnické záložně, Moravské bance, Lomnické spořitelně a Moravské pojišťovně.²⁸²

Výše zmíněný dopis JUDr. Vojtěcha Mastného z 8. června 1932 ministru financí Traplovi s prosbou o slevu z dlužné daně z obratu sice zprvu neměl kladnou odezvu, nicméně přesto se nakonec společnost *T. H. a V. Mastný s. r. o.* dočkala. Stalo se tak k 24. červenci roku 1934 a tento ústupek znamenal slevu z dlužné daně z obratu za období mezi lety 1924-1932 a úroků z prodlení ve výši 270 tisíc a 344 korun.²⁸³ Toto odpuštění bylo podmíněno uhrazením nedoplatku ve výši 50 tisíc korun,²⁸⁴ na zaplacení této sumy již ale MUDr. Antonín Mastný nedisponoval dostatkem prostředků. Ohledně lomnické továrny měl totiž značné výdaje ve výši svých životních úspor, a to jak na její udržování po zastavení provozu, tak na placení existujících pohledávek. Advokát firmy Karel Wiesenberger zaslal 20. srpna 1934 dopis JUDr. Vojtěchu Stuchlíkovi, synu po tragicky zesnulém Vladimírovi, kde jej společně s jeho matkou Pavlou Stuchlíkovou-Mastnou žádá o to, aby na částku 50 tisíc přispěli svým dílem a pomohli tak s uhrazením požadované sumy státu.

²⁸¹ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. CPR-1934, kart. 90, pozn. 4, s. 1–3.

²⁸² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 25–27.

²⁸³ Karel Wiesenberger, advokát zastupující továrnu, naopak v dopise z 20. srpna adresovaném JUDr. Vojtěchu Stuchlíkovi, tedy synu Vladimíra, píše o částce 320 tisíc 248 korun. Viz Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis JUDr. Karla Wiesenbergera JUDr. Vojtěchu Stuchlíkovi z 20. srpna 1934.

²⁸⁴ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis ministra Financí Karla Trapla JUDr. Vojtěchu Mastnému z 24. července 1934.

Splacením této částky by byla zároveň vyřešena situace jejich ručení za daňové nedoplatky, které by tímto skončilo.²⁸⁵

Vojtěch nicméně posílá svému stejnojmennému strýci dopis, ve kterém s tímto postupem nesouhlasí, a to proto, že nevnímá nedoplatky státu za obratovou daň jako závazek, který se má platit ze všech dluhů nejdříve. Penězi, které by mohl na umoření tohoto dluhu použít, se chtěl naopak vyvázat z dluhů vedených u Vinohradské záložny, tedy soukromého podniku, stejně, jako se to dříve povedlo již Antonínu Mastnému juniorovi.²⁸⁶ Celá situace došla částečnému rozuzlení v první polovině roku 1936. Nejprve měl MUDr. Antonín Mastný podle dostupných zdrojů dosáhnout v lednu tohoto roku dohody s Občanskou záložnou v Lomnici nad Popelkou²⁸⁷ a následně v březnu 1936 i s Moravskou bankou. Tato ujednání Antonínovi umožnila prostřednictvím rozličných finančních přesunů mezi bankovními institucemi přívětivější podmínky pro splacení dluhů.²⁸⁸

Antonín Mastný pojmenoval situaci okolo továrny ve svých pamětech jako „Lomnická katastrofa“. Jeho samotného měla v průběhu let stát celkem 600 tisíc korun. Bratra Vojtěcha měl přijít podnik na sto tisíc, nicméně jemu měla uhradit tuto sumu vzhledem k jeho diplomatické pozici a kontaktům alespoň částečně státní kasa, respektive jeho kontakty na vládní činitele. Antonínovu sestru Paulu lomnická firma de facto připravil o pětinu jejího domu na Žižkově, jenž patřil jejímu manželovi Vladimíru Stuchlíkovi. Po sto tisících měli zaplatit jako dílčí ručitelé Antonín Mastný junior a Vojtěch Stuchlík. Jako hlavní příčiny pádu podniku uvádí krizi v textilním průmyslu, která nastala po Velké válce a jejíž následky nebyli schopni Mastní, kteří byli ve vedení, zvládnout. Dále ale také poukazuje na to, že nedokázali správně provádět účetní propočty, neplatili za zaměstnance daně a nemocenská pojištění. Vinu za tento stav nechtěl Antonín svalovat na jednoho konkrétního člověka z rodu Mastných, jelikož bylo vedení nad jejich síly. Je také nutné vzít na vědomí to, že jejich specializace ani ve většině případů nebyly zaměřeny na textilní obor.

²⁸⁵ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 283.

²⁸⁶ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis JUDr. Vojtěcha Stuchlíka JUDr. Vojtěchu Mastnému ze 3. září 1934.

²⁸⁷ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis JUDr. Eduarda Schwarze JUDr. Vojtěchu Mastnému z 9. ledna 1936.

²⁸⁸ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis JUDr. Eduarda Schwarze JUDr. Vojtěchu Mastnému z 19. března 1936.

Jako zásadního původce jmenuje advokáta Schwarze, který pomáhal pro podnik shánět úvěry a nechal za ně ručit potomky Mastných.²⁸⁹ Záležitosti lomnické továrny ale i tak vrazily do vztahů v klanu Mastných klín. Jednání sourozenců Antonína Mastného, které bylo ovlivněné nezkušeností v textilním odvětví, totiž znamenalo přerušení kontaktu mezi ním a sestrou Pavlou Stuchlíkovou a její rodinou.²⁹⁰ Procházením korespondence týkající se továrny v Lomnici ve fondu Vojtěch Mastný nacházejícím se v Archivu Národního muzea lze odhadnout, že jedním z faktorů, který pokazil vztahy mezi Antonínem a rodinou jeho sestry, bylo jak laxním až odmítavým způsobem se Pavla se synem Vojtěchem stavěli k pomoci na umořování dluhů společnosti.²⁹¹

Ve spojitosti s Antonínem je ještě nutné podotknout, že ve stejném období musel řešit kromě zhoršujícího se zdravotního stavu své manželky Jany také poměry v továrně v Rokycanech, ke které se dostal skrze svého tchána. Ta se sice nezaobírala textilem, nýbrž cementovými výrobky, nicméně Antonín zde figuroval jako společník a vložil do podniku vlastních 25 tisíc korun. Po slibném počátečním vývoji ale podnik stejně jako lomnická továrna zkrachoval a přešel následně do rukou věřitelů.²⁹²

5.2.3 Finanční spory s bývalými zaměstnanci

Ilustrovat situaci firmy T. H. & V. Mastný v období jejího pádu a následných bojů o finance lze ukázat na konkrétním lidském osudu prostřednictvím rozsáhlého spisu o právní rozepři dokumentujícího případ Karla Hartiga narozeného 15. května roku 1877. Ten zde figuroval nejprve jako účetní od 1. června 1908, se čtyřměsíční přestávkou mezi 15. květnem a 15. zářím roku 1924, a poté od roku 1920 fungovat dle jeho slov a údajů uvedeném v příslušném soudním spise jako ředitel mechanické tkalcovny. Mezi ním a podnikem došlo až k nutnosti řešit finanční vyrovnání soudně a ačkoliv nebyl Hartig v této pozici sám, rozhodně se v jeho případě jednalo o nejvyšší dlužnou částku.²⁹³

²⁸⁹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 25–27.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 6–35.

²⁹¹ ANM, Vojtěch Mastný, inv. č. 3, kart. 1, pozn. 286.

²⁹² Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 35–37.

²⁹³ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. CPR-1934, kart. 90, pozn. 4, s 1–3.

Po zastavení továrního provozu k výše zmiňovanému 8. červnu 1932 propustila firma Mastných všechny zaměstnance až na Karla Hartiga, portýra a hlídače. Právě Hartig tak měl tkalcovnu i nadále ve své správě a nic se na tom nezměnilo ani po sebevraždě hlavního jednatele a jednoho z ručitelů Vladimíra Stuchlíka v květnu 1933. Hartig v žalobě uvedl, že měl pobírat měsíční gáži 4000 korun, dostávat novoroční odměny v hodnotě měsíčního platu, měla mu být placena důchodová daň, poskytnut byt v továrním domě, měl dostávat penzijní a nemocenské příspěvky a také měl disponovat jednoměsíční dovolenou. Od 1. října roku 1932 do 1. června roku 1933 mu měla být ze čtyřtisícové měsíční gáže vyplácena pouze polovina, což činilo ztrátu celkem 16 tisíc korun. Za červen a červenec roku 1933 nedostal svou výplatu v souhrnné hodnotě 8 tisíc vůbec. Za období mezi lety 1924 až 1932 požadoval náhradu za dovolenou ve výši 32 tisíc korun a za totožný úsek tzv. novoročné v hodnotě 36 tisíc. Náhrada neodvedené důchodové daně mezi roky 1931-1933, respektive do konce června 1933, měla činit 11 949. Celková suma, jež mu firma T. H. & V. Mastný měla dle obsahu jeho žaloby vyplatit, ale neučinila tak, byla 103 949 korun. Tato čísla měl dle jím sepsané žaloby podložená, a to jak řádně vedenými obchodními knihami, tak berním úřadem v Lomnici nad Popelkou a svědky. Prvním měl být lomnický účetní Eduard Sezima, který ve firmě působil od roku 1921, a druhým jeden z příslušníků rodu Mastných JUDr. Vojtěch Mastný, v této době již velvyslanec československé republiky v Berlíně.²⁹⁴

Žalující strana požadovala uhrazení výše uvedeného obnosu 103 949 korun plus pětiprocentního úroku ode dne žaloby a pokrytí nákladů na vedení sporu, jinak bude situace řešena exekucí. Jelikož v této době již firma čelila dvěma exekucím v souhrnné hodnotě 300 tisíc korun, žádal Hartig, aby byly movité věci vlastněné továrnou uschovány a předešlo se tak jejich možným zastavením či zcizením. Zároveň vyjádřil Karel Hartig přirozenou žádost, aby se soud vyjádřil neodkladně, poněvadž byl bez prostředků. Tyto požadavky vznesl písemně v Semilech 25. července 1933, první soudní rokování se poté konalo 11. srpna 1933.²⁹⁵

Nutné je se však podívat také na stranu obhajoby, která se v tomto sporu přirozeně značně bránila, jelikož se nejednalo o sumu zanedbatelné výše. Při následném prošetřování situace vypověděl lomnický účetní Eduard Sezima, tedy jeden ze dvou svědků, jenž měl potvrdit Hartigovy dlužné částky, že mu není známo, co konkrétně měl Karel Hartig ve své smlouvě uvedeno.

²⁹⁴ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. CPR-1934, kart. 90, pozn. 4, s. 2–4.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 3–5.

Sezima ve své výpovědi potvrdil to, že měl Hartig dle jemu dostupných informací dostávat měsíční plat 4000 korun, ovšem dít se tak mělo pouze mezi lety 1925 a 1931. Pro období mezi březnem 1931 a říjnem 1932 měl podle něj Hartig souhlasit s platovou redukcí na 3750 korun a pro úsek od října 1932 do konce května 1933 dokonce se snížením svého platu na 2000 korun měsíčně. Potvrdil také jeho nárok na jednoměsíční placenou dovolenou a to, že až do roku 1931 za něj firma Mastných odváděla důchodovou daň. Sezima si nebyl jistý, zda měl bývalý tovární ředitel nárok na výše zmiňované novoroční, nicméně podotýká, že všichni úředníci v podniku tyto každoroční jednorázové odměny dostávali. Žalovanou stranu zastupoval JUDr. Karel Wiesenberger, který v podstatě Sezimova slova potvrdil. Hartig měl dle něj navíc ve smlouvě nárok na placení celého nemocenského a také penzijního příspěvku. Bývalý tovární ředitel měl také disponovat pouze zákonnou dovolenou, nikoliv navýšenou variantou, jak Hartig předkládal. Důchodovou daň se měla firma T. H. & V. Mastný s. r. o. uvolit platit v případě, že to její finanční situace dovolí.²⁹⁶

Karel Hartig v následných reakcích ustoupil z některých svých nároků a požadoval náhrady až od roku 1930. Dá se říct, že podle přípravného spisu jeho advokáta Jindřicha Patky figuruje jako zásadní argument v mnoha bodech další verze jeho žaloby to, že mu byla přislíbena pozdější výplata dlužných částek tehdejším vedoucím společníkem firmy Vladimírem Stuchlíkem, jednalo se ale pouze o ústní dohody. Hartig sice přijal to, že některé jím vyžadované částky jsou již promlčené fakticky, jejich morální závazek ale podle něj stále zůstával. Hlavní složkou finančních náhrad se nyní stal požadavek na proplacení přesčasové práce mezi lety 1924-1928. Svou žalobu tak sice co se požadovaných sum zmenšil, ale jejich následný součet činil vyšší cifru než na začátku, a to celkem 120 359 korun a 20 haléřů. K této sumě přidává Hartig ještě částku 457 251 korun a 19 haléřů, kterou měl poskytnout jako půjčku žalované firmě na opravu střechy a jež činila veškeré životní úspory. V této částce bylo započteno také zapůjčené věno jeho manželky.²⁹⁷

Spor se protáhl a došel svého rozřešení pouze částečně. Karlu Hartigovi byly přiznány náklady na advokáta Jindřicha Patku a jeho výhrady ve výši 573 korun a 10 haléřů. Žalovaná strana Mastných sice proti tomuto rozhodnutí vnesla rekurs, ten byl nicméně dle rozhodnutí Krajského soudu v Jičíně z 9. února 1934 podaný pozdě, a tak byl zamítnut.

²⁹⁶ SOkA Semily, OS Lomnice nad Popelkou, sign. CPR-1934, kart. 90, pozn. 4, s. 7–17.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 18–26.

Dle dopisů, které zasílal Hartig ještě mezi únorem a červencem roku 1937 Vojtěchu Mastnému, toho času vyslanci v Berlíně, nedošlo k navrácení vypůjčeného Hartigova rodinného jmění ani po této době. Hartig zde také uvádí, že lomnická záložna, která převzala budovy a pozemky patřící k továrně, odhadla jejich cenu na jeden milion 172 tisíc a 610 korun, avšak převzala tento komplet za pouhých 395 tisíc. Do částky přesahující milion také neměly být započítány stroje, zboží a bavlněná příze.²⁹⁸ Podle dostupných zdrojů Hartig svých požadavků prostřednictvím soudu nedosáhl a působení v lomnické továrně jej zruinovalo.²⁹⁹

O poctivě vydělané, avšak nevyplacené prostředky, usiloval dle dopisu JUDr. Vojtěchu Mastnému z 2. června 1934 také Josef Kozák, jenž působil v továrně Mastných jako expedient. Oproti Hartigovi se ale jednalo o značně nižší částku, jelikož měla společnost Kozákovi dlužit za jeho práci „pouze“ 4693 korun československých.³⁰⁰

5.3 Převzetí továrního areálu bratry Halíři a vymazání z rejstříku (1937-1950)

V prostorech továrny Mastných, jež byla ve vlastnictví Občanské záložny v Lomnici nad Popelkou, dochází k dalším změnám až na počátku roku 1937. Ke dni 29. května žádají Zemědělské družstevní podniky horských okresů v Nové Pace žádají lomnický stavební úřad o možnost provést úpravu budovy „staré tkalcovny“ s číslem popisným 211 do takové podoby, aby zde mohly skladovat rozličné hospodářské potřeby a mohl zde být přízemní byt správce domu.³⁰¹ Tento záměr jim byl za určitých podmínek umožněn.³⁰²

²⁹⁸ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopisy Karla Hartiga JUDr. Vojtěchu Mastnému ze 22. února, 20. března, 30. dubna, 20. května a 5. července 1937.

²⁹⁹ Soukromý archiv D. Grabcové, P. Doležala a J. Kordíka, pozn. 94, s. 27.

³⁰⁰ Archiv Národního muzea, fond Vojtěch Mastný, Rodinná a osobní korespondence týkající se továrny v Lomnici nad Popelkou (1931–1937), inv. č. 3, kart. 1, dopis Josefa Kozáka, bývalého expedienta pošty, společnosti T. H. & V. Mastný s. r. o. JUDr. Vojtěchu Mastnému z 2. června 1934.

³⁰¹ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, dopis Zemědělských družstevních podniků horských okresů v Nové Pace Městskému stavebnímu úřadu v Lomnici nad Popelkou z 29. května 1937.

³⁰² Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, zpráva Městského úřadu v Lomnici nad Popelkou ze dne 8. června 1937.

Ve zprávě Berní správy v Semilech z 19. ledna roku 1939 se navíc uvádí, že měla od Občanské záložny část objektu pronajatou v roce 1938 také lomnická společnost P. A. Šlechta a syn, a to konkrétně přízemní sál jedné z budov a menší místnost v jejím prvním patře. Tento pronájem měl probíhat za smluvenou částku šesti tisíc korun.³⁰³

Areál podniku na Karlově získal další tovární využití začátkem roku 1939, kdy budovy kupují od lomnické záložny vlastníci firmy *Bratři Halířové Levínská Olešnice* Bedřich a Václav. Ti svou firmu zakládají právě v obci Levínská Olešnice již 9. února 1914, živnostenský list nutný pro jejich fungování byl poté vydán 3. března téhož roku v Nové Pace. Firma se zabírala ve svých počátcích výrobou lněného a bavlněného zboží, nicméně v době, kdy získávají Halířové budovy 212 a 213 na Karlově, se jejich podnik již věnoval pouze výrobě lněného zboží. Po celou dobu existence firmy bylo nicméně jeho sídlo v Levínské Olešnici a v Lomnici se provozovala pouze výroba.³⁰⁴ Následující údaje o počtech zaměstnanců, vybavení či obratech jsou tak vzhledem k tomuto faktu povětšinou vztaženy na firmu jako celek.

Bratři Halířové se dostávají do Lomnice nad Popelkou už v roce 1917, kdy kupují mechanickou tkalcovnu na lomnickém Podměstí nacházejícím se ve střední až jižní zastavené³⁰⁵ části obce.³⁰⁶ Budova tohoto podniku založeného roku 1906 Aloisem Svobodou se nacházela zhruba 20 metrů od železniční dráhy spojující Starou Paku s Mladou Boleslaví. Dle pojistné smlouvy uzavírané 22. dubna 1924 disponovala tkalcovna na lomnickém Podměstí v příslušném roce 31 mechanickými stavby, dvěma soukacími stroji na osnovní přízi, jedním soukacím strojem na útkovou přízi a jedním snovacím strojem s navinovadlem. Pohon jednoválcového parního stroje zajišťoval parní kotel, jenž mohl být poháněn vodou ze studny, která se nacházela přímo v továrně.³⁰⁷

Firma jako taková se věnovala jak v Levínské Olešnici, tak v lomnické pobočce, výrobě lněných pláten, stolního damaškového zboží, utěrek, ručníků a dalších bavlněných a lněných výrobků.

³⁰³ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, dopis Berní správy v Semilech Městskému úřadu v Lomnici nad Popelkou z 19. ledna 1939.

³⁰⁴ Státní oblastní archiv Hradec Králové, fond Bratři Halířové Levínská Olešnice (1914–1949), Inventář, 2003.

³⁰⁵ 50.5276067°N, 15.3775011°E, zdroj: mapy.cz.

³⁰⁶ *Továrna firmy Bratři Halířové* [online]. Lomnice nad Popelkou, 22. 4. 2016. [cit. 2024-03-29].

Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/tovarna-firmy-bratri-halirove/d-9313>.

³⁰⁷ Státní oblastní archiv Hradec Králové, fond Bratři Halířové Levínská Olešnice (1914–1949), inv. č. 9, kart. 1, pojistné smlouvy proti požáru, s. 1–4.

Zásadním zdrojem zisků byl pro bratry Halíře export do USA, díky jehož vybudování ve dvacátých letech 20. století mohla firma rozšiřovat svou výrobu a kupovat další budovy, jako například lesy a zámek v Domousnici v roce 1937.³⁰⁸ Bratrům Halířům se vzhledem k cílovým destinacím jejich exportu ve Spojených státech nevyhnula hospodářská krize, jejíž dopad na kurz dolaru a jeho snížení znamenal uzavření podniku mezi prosincem 1932 a červencem 1933.³⁰⁹ Podíváme-li se však na období mezi lety 1936-1938, tak se již firmě opět dařilo a obraty činily postupně 4 miliony a 721 tisíc korun, 6 milionů a 420 tisíc korun a 4 miliony a 230 tisíc korun, přičemž export představoval pokaždé více jak 95 procent těchto částek. Zlomovým byl nejen pro firmu bratrů Halířů rok 1939. V tomto roce bylo vzhledem k začátku druhé světové války zamezeno vývozu zboží do USA, což znamenalo snížení rozsahu výroby a také celkového počtu pracovníků ze 130 na 70. Zároveň ale na počátku tohoto roku Halířové zakupují budovy 212 a 213 bývalé továrny Mastných, v nichž obnovují mechanickou tkalcovnu. K 29. březnu 1939 byl pro tento účel vydán Okresním úřadem v Semilech živnostenský list pro mechanickou tkalcovnu lněného zboží, mandl, bělidlo a barevnu lněných přízí v Lomnici nad Popelkou.³¹⁰ K 22. červnu 1939 je poté do zápisu o firmě v obchodním rejstříku zaznamenán její nový předmět podnikání, který nahradil damaškové zboží. V Levínské Olešnici měla fungovat ruční tkalcovna, mandlovna a úpravna lněných přízí a zboží. Lomnická provozovna měla zajišťovat tytéž funkce, navrch k nim ale obstarávat také již výše zmíněné bělidlo a barevnu.³¹¹

Podniku se v poválečném období poměrně dařilo, jelikož jeho obraty za roky 1946 a 1947 činily více jak 24 respektive více jak 14 milionů. Kapitál firmy veřejné obchodní společnosti bratří Halířů poté činil dle hlášení o předpokladech znárodnění ke konci roku 1947 na 5 a půl milionu, po daňové revizi poté 6 milionů a 302 tisíc korun.³¹² Dle Ústředního svazu československého průmyslu, jehož byl podnik bratří Halířů členem, se navíc mělo jednat o firmu, jež byla důležitá pro hospodářský plán státu.

³⁰⁸ SOA Hradec Králové, Bratři Halířové Levínská Olešnice, pozn. 304.

³⁰⁹ *Továrna firmy Bratři Halířové*, pozn. 306.

³¹⁰ SOA Hradec Králové, Bratři Halířové Levínská Olešnice, pozn. 304.

³¹¹ Státní oblastní archiv Hradec Králové, fond Bratři Halířové Levínská Olešnice (1914–1949), inv. č. 1, kart. 1, kopie zápisu firmy do obchodního rejstříku.

³¹² Státní oblastní archiv Hradec Králové, fond Bratři Halířové Levínská Olešnice (1914–1949), inv. č. 4, kart. 1, Hlášení o předpokladech znárodnění firmy Bratři Halířové, výroba lněného a bavlněného zboží, mechanická tkalcovna a úpravna, s. 1–4.

Vyplývá to z dopisu ze 6. prosince 1945, kterým se Ústřední svaz průmyslu přimlouval za poskytnutí úvěru bratrům Halířovým u Živnostenské banky.³¹³ Období po konci druhé světové války se však neslo i v duchu znárodnění podniků, které se nevyhnulo ani společnosti bratří Halířů. Celá firma v době před znárodněním vlastnila 190 mechanických stavů, jeden hydraulický mandl, dva kalandry a další stroje. Zaměstnávala celkem 90 osob, z toho 63 továrních a 14 domáckých dělníků. Národní správou firmy Bratři Halířové byly pověřeny České lnářské textilní závody, národní podnik Trutnov. Od 12. března 1948 správu vykonávali zmocněnci Jaroslav Drbohlav v Levínské Olešnici a Stanislav Koudelka v Lomnici nad Popelkou. Znárodnění bylo následně stvrzeno 1. června 1948 v Levínské Olešnici.³¹⁴ Vyhláškami ministra průmyslu Augustina Klimenta ze dnů 27. a 29. června 1948 byla firma bratří Halířů v Levínské Olešnici začleněna do Českých lnářských textilních závodů v Trutnově. Lomnická pobočka firmy změnila své jméno na Technolen, spojené továrny lněných a technických tkanin, národní podnik Lomnice nad Popelkou. V roce 1949 přichází další změna jména, tentokrát na o mnoho stručnější název Technolen národní podnik Lomnice nad Popelkou.³¹⁵

Definitivní konec podniku Mastných jako textilní továrny přichází v roce 1950. Dne 30. května vydává Okresní soud v Liberci prostřednictvím JUDr. Bohdana Zelinky zprávu o tom, že došlo v Obchodním rejstříku k výmazu firmy T. H. & V. Mastný, společnosti s. r. o se sídlem v Lomnici nad Popelkou. Po necelých sto letech, kdy textilní továrna v lomnické části Karlově fungovala převážně jako mechanická tkalcovna, tak dochází k „oficiálnímu“ konci jednoho spletitého podnikatelského příběhu Lomnice nad Popelkou 19. a 20. století.³¹⁶

³¹³ Státní oblastní archiv Hradec Králové, fond Bratři Halířové Levínská Olešnice (1914–1949), inv. č. 14, kart. 1, Ústřední svaz průmyslu Praha – potvrzení o důležitosti státu v rámci hospodářského plánování.

³¹⁴ SOA Hradec Králové, Bratři Halířové Levínská Olešnice, inv. č. 4, kart. 1, pozn. 312, s. 1–4.

³¹⁵ SOA Hradec Králové, Bratři Halířové Levínská Olešnice, pozn. 304.

³¹⁶ Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka, zpráva Okresního soudu v Liberci z 30. května 1950 informující o výmazu firmy T. H. & V. Mastný, společnosti s. r. o.

6 Továrna Mastných v kontextu dalších podniků v regionu

Pro ukázkou významu podniku Mastných pro Lomnici, potažmo semilský region, je záhodno ukázat několik dalších firem, které v tomto prostoru působily. Volbu těchto konkrétních textilních společností jsem podmínil tím, aby působily v semilském okrese a jejich historie v textilním oboru spadala do 19. století. Primárním záměrem je ukázat obdobné firmy v regionu věnující se textilnímu průmyslu, avšak nehledě na zpracovávanou textilii, a nastínit jejich vývoj zaměstnanců či tkalcovských stavů a ukázat podobnosti v jejich osudech. Výběr společností pro porovnání padl na lomnické společnosti Šlechtů, rodiny Sýkorů a semilský podnik Franze Schmitta a jeho následovníků.

6.1 Šlechtové

V prostoru Lomnice nad Popelkou nelze opomenout v diskuzi o zdejších textilním průmyslu rodinu Šlechtů. Ta zde již v roce 1725 prostřednictvím zakladatele Adama Duchoslava Šlechty položila podstatné základy zdejšího podnikání ve lněném odvětví. Rok 1776 je poté spojen s jeho synem Antonínem,³¹⁷ který se stává obchodníkem s plátny a díky jemuž dochází k rozvoji faktorství a zahraničního obchodu s plátnem.³¹⁸ Ke konci 18. století v reakci na nastalé situace v Evropě nechávají Šlechtové změnit dosavadní výrobu sypkovin na výrobu kartounů a kvůli omezeným zahraničním trhům po Velké francouzské revoluci a následným Napoleonským válkám obrací svou pozornost k vnitrostátním kupujícím. Velká příležitost se otevřela Šlechtům v roce 1806, kdy je vlivem Napoleonovy kontinentální blokády zamezeno anglickému obchodu na evropský kontinent a obchodníci z Francie, Itálie či Španělska navazují v krajích se zavedeným textilním průmyslem nové obchodní styky.³¹⁹

Ještě zásadnější jsou nicméně pro vývoj firmy Petr August Šlechta a jeho syn Petr Karel. Ti ke dni 18. ledna 1808 v Novém Bydžově nechávají zaprotokolovat firmu Petr August Šlechta a syn, pro kterou se následně využívá zkratka *P. A. Šlechta a syn*.

³¹⁷ Nejedná se o Antonína Šlechtu, který vlastnil od 60. let 19. století továrnu Mastných, nýbrž o jeho syna.

Pozn. autora.

³¹⁸ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 158–159.

³¹⁹ *Technolen národní podnik Lomnice nad Popelkou 1808–1983: 175 let*, Lomnice nad Popelkou: Technolen, 1983, s. 18–21.

Petr August byl velmi akční a sám vyhledával možné zahraniční kupce svých výrobků, kterými byly v této době lněné tkaniny od nejjemnějších po nejhrubší. V rámci Podkrkonoší zaměstnává firma více jak tisíc stavů. Firmě se ve svém oboru daří i přes rakouský státní bankrot v roce 1811, načež Petr August zahajuje v témže roce stavbu velké budovy na lomnickém náměstí. Ta získala označení Hrubý dům, jenž se stal sídlem firmy, která zaměstnávala v průběhu 19. století ohromné množství 12 tisíc domácích tkalců. Poté co vedení přešlo po smrti Petra Augusta v roce 1839 na jeho syna Petra Karla, registroval podnik období největšího rozkvětu a za své výrobky sklízí nejen úspěchy v zahraničním obchodu, ale i na mezinárodních výstavách.³²⁰

Postupem let se rozšiřuje sortiment výrobků a firma, která je ve 20. století již pod vedením Bedřicha Šlechty. Ten nechává v roce 1910 vystavět v Lomnici nad Popelkou budovu mechanické tkalcovny, jež je zpočátku vybavena 60 stavy, ale záhy je jejich počet rozšířen na 200. Výrobním artiklem začínají být v této době stanová plátna, a to i pro armádní využití. Společnost se ale v následujících rocích rozšiřuje také o úpravnu a konfekční oddělení a kromě lnu se počíná pracovat také s bavlnou, konopím či jutou.³²¹ Finálními výrobky poté byly vozové plachty, příkrývky na koně, hadice, či slavníky nebo žíněnky.³²² Takto masivní nabobtnání sortimentu s sebou nicméně přineslo nutnost rozšíření podniku, a tak Bedřich Šlechta mezi lety 1920-1940 rozšiřuje firmu o dalších pět závodů. Jeden byl ve Dvoře Králové, další poté v Brně a v Horních Verneřovicích u Trutnova. Dvě továrny byly lomnické a obsahují také tamní Sýkorovu firmu, které se více věnují v následující podkapitole.³²³

Roku 1939 jsou ve vedení společnosti bratři Petr a Bedřich Šlechtovi a mění firmu na *Textilní závod P. A. Šlechta a syn, akciová společnost*, která zaměstnává na 900 lidí.³²⁴ Po konci druhé světové války je v podniku zavedena národní správa, rok nato je firma začleněna do národního podniku *Spojené továrny lněných a technických tkanin Lomnice nad Popelkou*,³²⁵ který čítal celkem 27 závodů a poskytoval zaměstnání téměř osmi tisícům.

³²⁰ *Technolen národní podnik Lomnice nad Popelkou 1808–1983: 175 let*, pozn. 319, s. 21–23.

³²¹ Tamtéž, s. 21–23.

³²² JAKL, Michal, pozn. 16, s. 158–159.

³²³ *Technolen národní podnik Lomnice nad Popelkou 1808–1983: 175 let*, pozn. 319, s. 21–23.

³²⁴ Tamtéž, s. 22–23.

³²⁵ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 158–159.

V roce 1949 se mění název podniku na *TECHNOLEN, národní podnik v Lomnici nad Popelkou*, pod kterým fungovala bývalá Šlechtova společnost s kosmetickými úpravami i v následujících desetiletích 20. století.³²⁶

6.2 Sýkorové

S továrnou Mastných byl propojen klan Sýkorů, který se v pozdějších letech také angažoval v Lomnici nad Popelkou ve zpracování bavlny. Prvopočátky jejich podnikání jsou spojeny s Františkem Sýkorou, který byl tkadlec a měl jedenáct dětí. František Sýkora a jeho rodina nejprve fungovali doma se třemi ručními stavy, přičemž Sýkora následně všechnu bavlnu sám bílil a barvil. Později ale nastoupil do v té době se rodící tkalcovny Mastných, kde se postupem času vypracoval až na mistra. Z Mastného firmy byl propuštěn v období americké občanské války v návaznosti na omezení dodávek bavlny do Evropy a omezení provozu továrny.³²⁷

Po obnovení fungování sháněl Mastný pro své zboží kupce a příležitosti využil syn Františka Sýkory jménem Josef. Ten se svým přístupem, kdy zakoupené zboží prodával v okolních městech a navyšoval zakupované množství, stejně jako vylepšoval metody, kterými se dopravoval do okolních měst jako například Jičína, Králova Městce, Nymburka či Poděbrad, vypracoval až k tomu, že mohl roku 1906 zakoupit v Lomnici nad Popelkou statek a přestavět jej na mechanickou tkalcovnu.³²⁸ V roce 1907 měla Sýkorova továrna disponovat celkem 91 dělníky, kteří se stávkou mezi 2. a 13. květnem dožadovali úpravy svých pracovních podmínek a dosáhli pětiprocentního navýšení mzdy a zkrácení pracovní doby na deset hodin.³²⁹ Před Velkou válkou cena bavlny nebyla stálá a firma se zadlužila a finanční injekci musel poskytnout tchán Josefový manželky Marie František Matoušek, majitel lomnického železářství.³³⁰

³²⁶ *Technolen národní podnik Lomnice nad Popelkou 1808–1983: 175 let*, pozn. 319, s. 22–23.

³²⁷ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 159–160.

³²⁸ Tamtéž, s. 159–160.

³²⁹ LENDEROVÁ, Milena a Vladimír LESÁK, pozn. 129, s. 40–41.

³³⁰ *Továrna firmy Josef Sýkora (Technolen)* [online]. Lomnice nad Popelkou, 2. 3. 2019. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/tovarna-firmy-josef-sykora-technolen/d-14332>.

Řádně zavedený podnik v roce 1922 předal Josef svým synům, kteří již byli na rozdíl o něj v oboru odborně vzděláni.³³¹ Vladimír a Jaroslav převzali tkalcovnu se 105 dělníky a rozšířili firmu o barevnu a svůj sortiment o barevné zboží.³³² Pro období první československé republiky jsem nenalezl informace o podrobnějších osudech továrny, přelomový je nicméně pro Sýkorovy rok 1940, kdy jejich závod odkupuje v té době již akciová společnost P. A. Šlechta a syn.³³³ Od této doby tak již jsou osudy Sýkorovy továrny do jisté míry „shodné“ s firmou Šlechty. V této konkrétní provozovně Technolenu se nacházela budova konfekčního oddělení, jejíž stavba byla po zbourání původní Sýkorovy tkalcovny dokončena roku 1972 a vyráběly se zde turistické a campingové stany.³³⁴

6.3 Franz Schmitt

Franz Schmitt svou kariéru průmyslníka započal již ve 40. letech 19. století, kdy zakládá v roce 1843 továrnu na vlněné zboží v Českém Dubu.³³⁵ V nedalekých Semilech se zprvu i přes hojné zastoupení domáckých tkalců nenacházel do poloviny 19. století žádný textilní průmyslový podnik. Až v roce 1850 zakoupili objekt bývalé papírny Konrad Blaschka a František Hiller z Hodkovic nad Mohelkou. Ti na jejím místě postavili tkalcovnu ovčí vlny a tiskárnu na tkaniny. V roce 1857 od nich ale objekt odkoupil právě německý průmyslník Franz Schmitt, který továrnu nechal předělat na moderní tiskárnu šátků. Mezi lety 1861-1865 nechal navíc vystavět v Podmoklicích, tedy v jedné z částí Semil, přádelnu bavlny a zároveň mechanickou tkalcovnu.³³⁶

Zahájení provozu v této továrně znamenalo vylepšení životní úrovně obyvatelstva semilské oblasti. Docházet mělo také k přistěhování značného počtu dělnických rodin do Semil. Do slibně rozjetého vývoje nicméně zasáhly nejprve vpád pruského vojska na území Čech v roce 1866 a následně požár firemní přádelny v roce 1870. Rok nato ale byla naopak rozšířena podniková tkalcovna.³³⁷

³³¹ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 159–160.

³³² *Továrna firmy Josef Sýkora (Technolen)*, pozn. 330.

³³³ *Technolen národní podnik Lomnice nad Popelkou 1808–1983: 175 let*, pozn. 319, s. 22–23.

³³⁴ *Technolen národní podnik Lomnice nad Popelkou 1808–1983: 175 let*, pozn. 319, s. 14.

³³⁵ ANSCHIRINGER, Anton, pozn. 17, s. 7.

³³⁶ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 162–163.

³³⁷ VOTOČEK, Václav; FALTEJSEK, Josef; VACHTA, Arnošt a MÜLLER, Otakar. *120 let textilní výroby v Koloře 01*. Komise pro dějiny závodů n. p. Kolora, 1982, s. 7–8.

V továrním areálu se navíc mimo továrních budov nacházely také obytné domy, ale i budovy služeb, jako například škola, pošta či hotel a celý tovární prostor tak byl v nadneseném slova smyslu „malým městem“.³³⁸ K roku 1874 disponovala tkalcovna hned tisícovkou tkalcovských stavů a výrobky firmy Franze Schmitta měly velmi dobré jméno i v zahraničí. K rozmachu společnosti nicméně docházelo mnohdy na úkor práv dělníků, kde byli navíc upřednostňováni vlivem německých vedoucích pracovníků němečtí dělníci a pracovní doba měla být dvanáct hodin. Po smrti Franze Schmitta v roce 1883 dostává vedení závodu na starost jeho zeť Konrad Blaschke a situace s upřednostňováním německých zaměstnanců o to více rezonuje.³³⁹

Mezi lety 1884-1891 se událo v továrně hned pět stávek, z nichž největší se v květnu 1890 mělo zúčastnit 1750 dělníků. Vzhledem k tomu, že měl v dubnu 1891 Schmittův závod zaměstnávat 2376 dělníků, a za předpokladu, že byl v roce 1890 počet dělníků srovnatelně vysoký, se muselo jednat o více než zásadní počet stávkujících pracovníků. Hospodářskou krizi na počátku 20. století způsobenou balkánskou válkou mezi lety 1905-1912 doplňuje úmrtí Konrada Blaschka a na místo vedení firmy se dostávají Konrad Blaschke junior a Hermann Blaschke. Navíc přichází období první války, jenž znamenalo těžkosti v rovině získávání surovin pro výrobu. Pro jejich nedostatek tak byla výroba v semilské továrně omezena, situace se nicméně o mnoho nezlepšila ani po konci Velké války. V roce 1918 také umírá předčasně Konrad Blaschke.³⁴⁰

V průběhu dvacátých let 20. století dochází k vylepšování továrních poměrů a zklidňují se také do té doby poměrně aktivní dělnické stávkové aktivity. Nástupem hospodářské krize v roce 1929 se ale firma počala zadlužovat a v roce 1931 byl do společnosti zaveden bankovní dozor. Ke dni 27. března 1933 firma zastavila práci ve své přádelně a k úplnému zastavení provozu v tkalcovně dochází v roce 1934. Až do konce druhé světové války tkalcovna není v provozu a „funkční“ zůstává do roku 1941 pouze stará přádelna. V témže roce je vlastnictví odebráno Hermannu Blaschkovi ve prospěch bratrů Rudolfových, čímž končí etapa, kdy byla společnost v rukách Schmitta respektive Blaschkových. Během války slouží závod pouze jako sklad, v jejím závěru poté jako výrobná a opravná leteckých motorů.

³³⁸ JAKL, Michal, pozn. 16, s. 162–163.

³³⁹ VOTOČEK, Václav; FALTEJSEK, Josef; VACHTA, Arnošt a MÜLLER, Otakar, pozn. 337, s. 9–11.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 11–13.

Po roce 1945 zbývá z textilního závodu jen část přádelny, nicméně v roce 1948 je zde tkalcovna obnovena a vyrábí se zde dílem tkaniny pro technické odvětví a dílem lůžkoviny. Mezi lety 1946 a 1949 patřila provozovna do *Pojizerských bavlnářských závodů Semily*, po reorganizaci československého průmyslu v roce 1958 se nicméně bývalý Schmittův podnik stává hlavním pilířem nově založeného národního podniku *Kolora Semily*.³⁴¹ Ve svém textilním zaměření tak pokračovala bývalá Schmittova společnost i v následujících desetiletích.³⁴²

6.4 Porovnání podniků

Počátek 20. století můžeme v případě výše zmiňovaných lomnických společností brát jako období, kdy jsou tyto provozy již zavedené a ze kterého jsem dohledal přibližné počty tkalcovských stavů či dělníků. K roku 1909 měla čítat tkalcovna Mastných zhruba osm set stavů, oproti tomu Sýkorovi disponovali po roce 1907 pouze 91 dělníky, což značí, že byla jejich provozovna co se tkalcovských stavů týče značně menší než továrna Mastných. Zároveň je ale nutné vzít na vědomí, že k úpravě budovy, která byla pro tento záměr upravena, dochází teprve rok předtím. I tak se nicméně v následujících letech nejedná o podnik, jenž by byl svým rozsahem výroby mezi lomnickými bavlněnými podniky na takové úrovni, jako byla společnost Mastných. Společnost Šlechtů fungovala v Lomnici nad Popelkou souběžně s Mastnými a těžila ze své hluboké historie ve lněném oboru. V průběhu 19. století nicméně fungovala na bázi domácích tkalců, kterých měla podle dostupných údajů mít až okolo 12 tisíc. Po roce 1910 nicméně i ona přestupuje na „centralizovanou“ formu práce a funguje v mechanické tkalcovně, jíž postupně vybavuje 200 stavy.

Přesuneme-li se do nedalekých Semil, kde fungovala firma Franze Schmitta a jeho následovníků, poslední mnou dohledané údaje o počtu tkalcovských stavů jsou z roku 1874, kdy jich měla mít tkalcovna zhruba tisíc. Obrázek o počtu pracovníků na počátku 20. století lze nastínit a částečně rekonstruovat z údajů o stávkách, které se ve firmě konaly v letech 1890 a 1911. Zatímco první jmenované se mělo zúčastnit 1750 z celkového počtu 2376 dělníků, stávky pár let před první válkou poté rovných 1600 zaměstnanců. Nepodařilo se mi však získat informace o tom, kolik zaměstnanců měla Schmittova společnost celkově.

³⁴¹ VOTOČEK, Václav; FALTEJSEK, Josef; VACHTA, Arnošt a MÜLLER, Otakar, pozn. 337, s. 9–15.

³⁴² Tamtéž, s. 15–18.

Zároveň je ale nutné podotknout, že Schmittův semilský podnik neplnil pouze roli tkalcovny, nýbrž také přádelny a počty zaměstnanců jsou vždy vztažené na celou společnost.³⁴³

Mimo Šlechtův podnik, který naopak v roce 1940 odkupuje bývalou Sýkorovu firmu, se jak Mastní tak Schmittovi následovníci nedokázali úspěšně popasovat se situací, která nastala v jejich společnostech ve dvacátých letech a na počátku let třicátých a byla umocněna vlivem krize v textilnictví. Jednotícím prvkem je nicméně osud, který všechny provozy potkal po roce 1945 a který neminul většinu obdobně rozsáhlých a větších společností, tedy jejich znárodnění. V každé společnosti lze navíc vystihnout také obrovské úsilí a schopnosti zakladatelů a jejich pokračovatelů využít naskytnuté příležitosti ve prospěch svých podniků.

³⁴³ LENDEROVÁ, Milena a Vladimír LESÁK, pozn. 129, s. 21; s. 48.

7 Závěr

Lomnická továrna Mastných si za svou bezmála osmdesátiletou historii průmyslové textilní výroby prošla několika těžkými ranami. Pod vedením Vincence Mastného, zakladatele mechanické tkalcovny v lomnickém Karlově, společnost vyrostla produkcí surových kartounů v jednoho ze zásadních lomnických zaměstnavatelů a dokázala se vzchopit po pro bavlnářský průmysl těžkém období americké občanské války. Vincencova osobnost však byla důležitá také pro Lomnici samotnou, jelikož zde fungoval jako vůbec první tamní starosta a svým konáním se zasloužil o značný rozvoj města a těšil se zde velké oblibě.

O vlastnictví společnosti Vincenc přišel vlivem nastalé krize v bavlnářském průmyslu v 60. letech 19. století ve prospěch svého švagra MUDr. Antonína Šlechty. Zásluhou Vincencových mladších bratrů Vojtěcha, Theodora a Huga Bedřicha a Vincencova syna Jindřicha Velebína se ale podnik navrátil v roce 1893 do rukou zakladatelské rodiny. Každý z nich poté disponoval shodným podílem na společnosti a značné finance investovali Mastní zpět do továrny. Na přelomu 19. a 20. století zaznamenávala firma *T. H. & V. Mastný* velmi úspěšné roky, ve kterých prosperovala po Vincencově období zřejmě nejvíce. Překazilo je však vypuknutí první světové války. Problémy spojené s tímto konfliktem již do určité míry předurčily těžké období, kterým pro lomnický podnik byla doba první československé republiky. S postupujícím vymíráním čtveřice Mastných, kteří se v roce 1893 zasloužili o návrat společnosti do rukou přímých potomků Jana Mastného, se počínají v rodině po konci Velké války projevovat neshody v názorech na směřování továrny. Výrobními artikly byly na začátku 20. let 20. století bavlněné rezné látky a v drobné míře také sypkoviny.

Hospodářská krize v textilnictví, postupné narůstání dluhů a nedostatečná kvalifikace tehdejších podílníků, jež se nespécializovali na textil, se nakonec staly ve 20. letech 20. století i přes snahu situaci zvrátit fatálními prvky, které posléze vyústily až ve dvě lidské tragédie. Nejprve spáchal sebevraždu v roce 1928 jeden z ředitelů a podílníků továrny Jan Mastný a poté v roce 1933 další ze společníků firmy a jednatel Vladimír Stuchlík. Tovární závazky ale bylo nutné i přesto splatit, pro což museli jak MUDr. Antonín Mastný, tak jeho starší bratr JUDr. Vojtěch Mastný, vynaložit značné úsilí a nemalé finanční prostředky. Továrna, která se ocitla v roce 1939 v rukou bratrů Halířů a jejich firmy, částečně fungovala i přes druhou světovou válku a po jejím konci i poměrně prosperovala.

Znárodňování podniků v závěru 40. let se ale nevyhnulo ani společnosti *Bratři Halířové Levínská Olešnice*. Definitivní tečka za firmou Mastných přišla v roce 1950, kdy byla společnost vymazána z Obchodního rejstříku.

Stanovený cíl v podobě sepsání souborného dokumentu, jenž bude mapovat historii továrny Mastných v Lomnici nad Popelkou od jejich prvopočátků až do současnosti, byl splněn v souladu se změnami, které jsou popsány v úvodu práce. Jedná se zejména o rok 1950, kterým je popis vývoje továrny Mastných s jejich vymazáním z obchodního rejstříku zakončen. Důraz je kladen na to, aby byly v práci zmíněny především počty stavů jako ukazatelů velikosti podniku, jakým stylem továrna fungovala a jak se s postupem času proměňovala její vlastnická struktura. Některé pasáže popisující to, jak se mezi Mastnými propisovaly změny vlastnictví podílu, byly mnohdy značně zmatečné. Snažil jsem se však postihnout tyto posuny co nejvýstižněji. Práci prostupuje také vliv jednotlivých členů Mastných na dění v Lomnici nad Popelkou a na její posun, zejména v rovině infrastruktury.

Neméně podstatnou ambicí bylo při sepisování práce co nejvíce omezit internetové zdroje. I přesto jsem se však několikrát uchýlil k příspěvkům na stránkách města Lomnice nad Popelkou, poněvadž zdejší příspěvky jsou spravované a sepisované tamní kronikářkou paní Lenkou Morávkovou a ve většině případů také opatřené i zdroji, tudíž bylo možné je v případě získání daných publikací či pramenů zároveň kriticky porovnat, zda se shodují. Pokud jsem však některé požadované informace, jako například datum úmrtí Jindřicha Velebína Mastného, nikde jinde nenašel, ale pro práci byly z mého úhlu pohledu důležité, tak jsem mohl čerpat z lomnických městských stránek.

Již v průběhu zpracování jsem poznal, o jak obsáhlý a rozvětvený příběh se jedná. Vzhledem k tomu, že tato práce končí rokem 1950, kdy je firma vymazána z Obchodního rejstříku, se jako první možnost rozšíření textu nabízí eventualita popsání osudů továrního areálu i po inkriminovaném roce. Zároveň vidím prostor pro další rozšíření práce také v některých obdobích, pro které se mi nevydařilo najít dle mého soudu dostatek pramenů, a to zejména pro 80. léta 19. století a přelom 20. a 30. let 20. století.

Životní osudy některých členů rodiny Mastných jsou navíc zajímavé samy o sobě a jejich pokrytí by zasloužilo také sepsání samostatné práce, viz například příběhy Vladimíra Stuchlíka, jenž v dřívějších letech působil také jako voják v zahraničí, nebo MUDr. Antonína Mastného, který byl mimo své angažmá u lomnické továrny primárně ženským lékařem v Praze a ke společnosti jej dovedly spíše nevyhnutelné rodinné události.

8 Seznam pramenů a literatury

8. 1 Prameny

8. 1. 1 Archivy

Archiv Národního muzea

- fond Vojtěch Mastný

Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka

- paměti MUDr. Antonína Mastného

- „Horní Slivno“ (nedatováno)

- „MUDr. Antonín Mastný – životopis“ (1941)

- „Přednáška o sobě pro numismatickou společnost“ (1943)

- „S bohem!“ (1938)

- životopisy členů rodiny Mastných (nedatováno)

Státní oblastní archiv v Hradci Králové, archivní oddělení Zámorsk

- fond Bratři Halířové Levínská Olešnice

Státní okresní archiv Semily

- fond Okresní úřad Semily

- fond Okresní soud Lomnice nad Popelkou

8. 2 Literatura

ANSCHIRINGER, Anton. *Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks oder der Kreise Bunzlau, Gitschin, Königrätz und Leitmeritz: namhafteste Fabriksetablissemments und Gewerbsunternehmungen; Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks oder der Kreise Bunzlau, Gitschin, Königrätz und Leitmeritz: in naturgetreuen Abbildungen mit statistisch-topografisch-gewerblichem Texte*. Reprint.

Bibliografie a prameny. Praha: Národní technické muzeum, 1981.

BÁRTA, Jaroslav, ed. *Lomnice nad Popelkou pohledem do minulosti*. 2. doplněné vydání.

Lomnice nad Popelkou: pro město Lomnice nad Popelkou vydalo Studio JB, 2019. ISBN

978-80-86512-60-0.

BUDNIKOV, V. N. *Všeobecná technologie bavlnářské výroby*. Průmyslové vydavatelství, 1952.

FUČÍK, František. *Encyklopedie textilních hmot: Bavlna a jiná vlákna se semeny*. Svazek 1., Díl 1. Vědecko-technické nakladatelství, 1949.

GRUBER, Josef. *Obchodní politika*. 3. doplněné vydání. Praha: Spolek československých právníků Všehrad, 1924.

HOBHOUSE, Henry. *Šest rostlin, které změnilly svět*. Praha: Academia, 2004.

HORSKÁ, Pavla. *Kapitalistická industrializace a středoevropská společnost: příspěvek ke studiu formování tzv. průmyslové společnosti*. Praha: Academia, 1970.

JAKL, Michal. *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice: Městské knihy, 2004. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-86699-18-8.

JINDRA, Zdeněk a Ivan JAKUBEC. *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2945-2.

JOZA, Jaroslav. *Z minulosti textilního průmyslu v Libereckém kraji*. Liberec: Krajské nakladatelství, 1958.

KLÍMA, Arnošt. *Manufakturní období v Čechách*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955.

KVAČEK, Robert. *Dějiny Československa*. [Díl] 2., 1648-1918. Ilustroval Jaroslav NAVRÁTIL. Učebnice pro vys. školy. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-21070-8.

LIŠKOVÁ, Marie. *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861-1913*. Praha: Státní ústřední archiv, 1994. ISBN 80-85475-13-8.

MACHAČOVÁ, Jana a Jiří MATĚJČEK. *Nástin vývoje textilní výroby v českých zemích v období 1781-1848: Abriß der Geschichte der Textilindustrie in den Böhmischen Ländern 1781-1848*. Opava: Slezský ústav ČSAV, 1992.

MIZERA, František. *Vývoj textilního průmyslu v hejtmanství Semilském*. Semily: Josef Glos, 1909.

MIZERA, Josef, Bohumír KOZÁK a Pavel KORBELÁŘ, ed. *Lomnice nad Popelkou, město sucharů a textilu*. Brno: Národohospodářská propagace Československa v Praze, 1946.

NEBŘENSKÝ, Zdeněk. *Katedrály industriálního věku: textilní továrny a sociální otázka v českých zemích, 1884-1914*. Praha: NLN, 2019. ISBN 978-80-7422-709-7.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1899. sv. 14, Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:34a67570-05b2-11e5-95ff-5ef3fc9bb22f>.

POLLARD, Sidney. *Peaceful Conquest: The Industrialization of Europe, 1760-1970*. Oxford University Press, 1981.

POLLARD, Sidney. *The Genesis of Modern Management: A Study of the Industrial Revolution in Great Britain*. Harvard University Press, 1965. ISBN 978-0674345003.

ŠIMEK, Karel. *Příprava bavlny (míchárna, čistírna a mykárna)*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1956.

TALAVÁŠEK, Oldřich. *Tkalcovská příručka*. Praha: SNTL, 1980. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:acb75560-170c-11e4-8f64-005056827e52>.

Technolen národní podnik Lomnice nad Popelkou 1808-1983: 175 let, Lomnice nad Popelkou: Technolen, 1983.

VOTOČEK, Václav; FALTEJSEK, Josef; VACHTA, Arnošt a MÜLLER, Otakar. *120 let textilní výroby v Koloře 01*. Komise pro dějiny závodů n. p. Kolora, 1982.

8. 2. 1 Odborné články

MIKULE, Vladimír. Kdo je kdo v dějinách Lomnicka: Jan Mastný, Pavla Stuchlíková-Mastná, Theodor Mastný. *Lomnické noviny*. 2002, roč. 10, č. 8, s. 11.

MIKULE, Vladimír. Kdo je kdo v dějinách Lomnicka: Vincenc Mastný. *Lomnické noviny*. 2001, roč. 9, č. 4, s. 10.

MIKULE, Vladimír. Kdo je kdo v dějinách Lomnicka: Vojtěch Mastný, Theodor Mastný, Hugo Mastný. *Lomnické noviny*. 2002, roč. 10, č. 6, s. 13.

ŠVEC, Jiří. Horští tkalci a přadláci. *Krkonoše: časopis Správy Krkonošského národního parku*. 1975, roč. 8, č. 2, ISSN 0323-0694

8. 2. 2 Příspěvky v odborných časopisech

LENDEROVÁ, Milena a Vladimír LESÁK, *Počátky a první etapa hnutí textilního dělnictva na Semilsku*, in: *Z dějin textilu studie a materiály sv. 12*, Ústí nad Orlicí, 1987.

MORÁVKOVÁ, Lenka. Vincenc Mastný, první starosta Lomnice nad Popelkou. *Od Ještěda k Troškám*. 2019, roč. 26, č. 1, s. 42-45.

NEBŘENSKÝ, Zdeněk. Proměny továrního prostoru v období vrcholné průmyslové moderny. Přístupy, problémy a perspektivy soudobého historického výzkumu. *Moderní dějiny*. 2016, roč. 24, č. 1, s. 2-25.

8. 3 Internetové zdroje

8. 3. 1 Internetové stránky

Historie Lomnice nad Popelkou [online]. Lomnice nad Popelkou. [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/historie/ds-1034/p1=16961>.

Jindřich Velebín Mastný [online]. Lomnice nad Popelkou, 16. 2. 2016. [cit. 2024-02-04].

Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/jindrich-velebin-mastny/d-9084>.

POHANKA, Vít. Rozvoji železnice pomohl až Ferdinand, císař František se „novotám“ bránil. In: *Český rozhlas Plus* [online]. 30. 7. 2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z:

<https://plus.rozhlas.cz/rozvoji-zeleznice-pomohl-az-ferdinand-cisar-frantisek-se-novotam-branil-8420528>.

Starostové města Lomnice nad Popelkou [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné

z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/starostove-mesta/ms-8264/p1=6363>.

Továrna firmy Bratři Halířové [online]. Lomnice nad Popelkou, 22. 4. 2016. [cit. 2024-03-29].

Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/tovarna-firmy-bratri-halirove/d-9313>.

Továrna firmy Josef Sýkora (Technolen) [online]. Lomnice nad Popelkou, 2. 3. 2019. [cit.

2024-04-13]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/tovarna-firmy-josef-sykora-technolen/d-14332>.

Vincenc Mastný [online]. Lomnice nad Popelkou, 13. 2. 2016. [cit. 2024-01-22]. Dostupné

z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/vincenc%2Dmastny/d-9078>.

8. 3. 2 Příspěvky v odborných časopisech

FREUDENBERGER, Herman. The Woolen-Goods Industry of the Habsburg Monarchy in the Eighteenth Century. *The Journal of Economic History* [online]. 1960, roč. 20, č. 3, s. 383-406.

[cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2114931>.

GODLEY, Andrew. The Development of the Clothing Industry: Technology and

Fashion. *Textile History* [online]. 1997, roč. 28, č. 1, s. 3-10 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z:

<https://doi.org/10.1179/004049697793711067>.

9 Seznam příloh

Obrázek 1: Jan Mastný, otec zakladatele mechanické tkalcovny Vincence Mastného (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)	88
Obrázek 2: Klára Mastná, rozená Seifensiedrová, matka Vincence Mastného (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)	89
Obrázek 3: Vincenc Mastný, zakladatel mechanické tkalcovny v Lomnici nad Popelkou a vážený občan města (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka).....	90
Obrázek 4: Jindřich Velebín Mastný, Vincencův syn a první starosta lomnického Sokola (Zdroj: kislomnice.cz).....	91
Obrázek 5: Vojtěch Mastný, ředitel Živnostenské banky, otec Vojtěcha, Antonína a Pavly Mastných (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka) ..	92
Obrázek 6: MUDr. Antonín Mastný, ženský lékař a jeden z podílníků továrny, fotografie z roku 1942 (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)..	93
Obrázek 7: JUDr. Vojtěch Mastný, československý diplomat a jeden z podílníků továrny, fotografie z roku 1928 (Zdroj: Archiv Národního muzea).....	94
Obrázek 8: Rodina Vojtěcha Mastného, ředitele Živnostenské banky, 1 – Vojtěch starší, 2 – Paula Mastná, rozená Steinerová, 3 – Novomanželé Vojtěch a Paula s prvorozeným synem Rudolfem, 4 – JUDr. Vojtěch Mastný, 5 – MUDr. Antonín Mastný, 6 – Paula Mastná, provdaná Stuchlíková, 7 – Theodor Mastný (1892-1917) přezdívaný Dodo, 8 – Zdena Mastná, manželka JUDr. Vojtěcha Mastného, 9 – Vladimír Stuchlík, 10 – Hrobka rodiny Mastných v pražských Olšanských hřbitovech (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)	95
Obrázek 9: Vladimír Stuchlík, pozdější podílník továrny a bývalý voják, fotografie z roku 1918 (Zdroj: Archiv Národního muzea).....	96
Obrázek 10: Jan Mastný, pozdější spolumajitel firmy a jeden z ředitelů (Zdroj: Lomnické noviny).....	97
Obrázek 11: Vojtěch Stuchlík přezdívaný Ada, syn Vladimíra a Pavly Stuchlíkových (Zdroj: Archiv Národního muzea).....	98
Obrázek 12: Úmrtní oznámení Jana Mastného (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)	99

Obrázek 13: Letecký pohled na současnou podobu areálu továrny. Ikona budovy značí dům č. p. 212, na jehož průčelí je i v dnešní době heslo Vincence Mastného „Práce šlechtí, důvěra sílí“. Ikona tabule označuje dům č. p. 213, ve kterém byly dříve byty, dnes je budova součástí lomnické střední školy. Ikona houpacího koně značí dům č. p. 209, sídlo dnešní MŠ Lvíček, dřívější vilu Jana Mastného. Na volném prostranství mezi MŠ Lvíček a SŠ Lomnice nad Popelkou stál dům č. p. 211, nejstarší z budov areálu, jenž však byl pro havarijní stav zbourán (Zdroj: mapy.cz)	99
Obrázek 14: Jihovýchodní pohled na továrnu, doba okolo roku 1860 (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka).....	100
Obrázek 15: Jihovýchodní pohled na továrnu, druhá polovina 19. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka).....	100
Obrázek 16: Jihovýchodní pohled na továrnu, skloněk 19. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka).....	101
Obrázek 17: Jihozápadní pohled na továrnu a vilu Jana Mastného, období po roce 1908 (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka).....	101
Obrázek 18: Přímý severní pohled na budovu č. p. 212 s Vincencovým heslem, 70. léta 20. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)	102
Obrázek 19: Současný severní pohled na budovu č. p. 212 s Vincencovým původním heslem (Zdroj: Archiv Jana Kordíka).....	102
Obrázek 20: Severozápadní pohled na budovu č. p. 212, 70. léta 20. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka).....	103
Obrázek 21: Současný severozápadní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka).....	103
Obrázek 22: Západní pohled na budovu č. p. 211, na jejímž místě v současné době stojí novostavba (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)	104
Obrázek 23: Současný jihozápadní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)	104
Obrázek 24: Současný jižní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)	105
Obrázek 25: Současný jihovýchodní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)	105
Obrázek 26: Současný severovýchodní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka).....	106

Obrázek 27: Vodní nádrž nacházející se v areálu bývalé továrny (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)	106
Obrázek 28: Prostory přízemního sálu budovy č. p. 212 v době, kdy v bývalé továrně vyráběly tkalcovské člunky, 70. léta 20. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)	107
Obrázek 29: Současná podoba přízemního sálu budovy č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)	107
Obrázek 30: Protější pohled na přízemní sál budovy č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)	108
Obrázek 31: První patro budovy č. p. 212 slouží dílem jako muzeum sbírky motocyklů Raleigh, která je jednou z největších na světě (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)	108
Obrázek 32: Třetí patro budovy č. p. 212, které v současnosti slouží jako sál (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)	109
Obrázek 33: Budova lomnické tkalcovny P. A. Šlechta a syn v první polovině 20. století (Zdroj: lomnicenadpopelkou.cz)	110
Obrázek 34: Semilská přádelna a tkalcovna Franze Schmitta v 19. století (Zdroj: fabriky.cz)	110
Obrázek 35: Srovnání továrny Josefa Sýkory a továrny pánů Mastných (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)	111

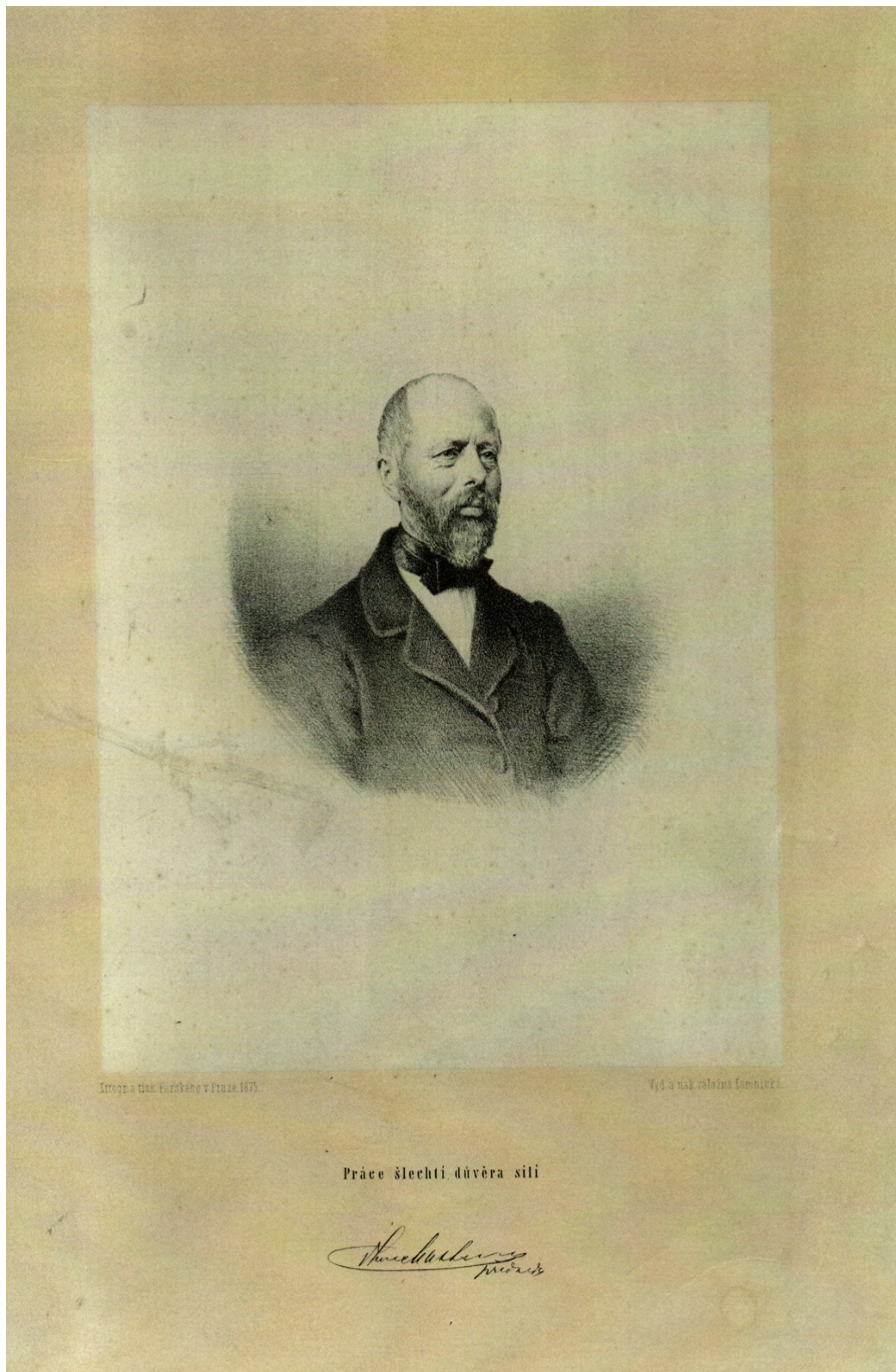
10 Přílohy

Obrázek 1: Jan Mastný, otec zakladatele mechanické tkalcovny Vincence Mastného (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 2: Klára Mastná, rozená Seifensiedrová, matka Vincence Mastného (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 3: Vincenc Mastný, zakladatel mechanické tkalcovny v Lomnici nad Popelkou a vážený občan města (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 4: Jindřich Velebín Mastný, Vincencův syn a první starosta lomnického Sokola (Zdroj: kislomnice.cz)

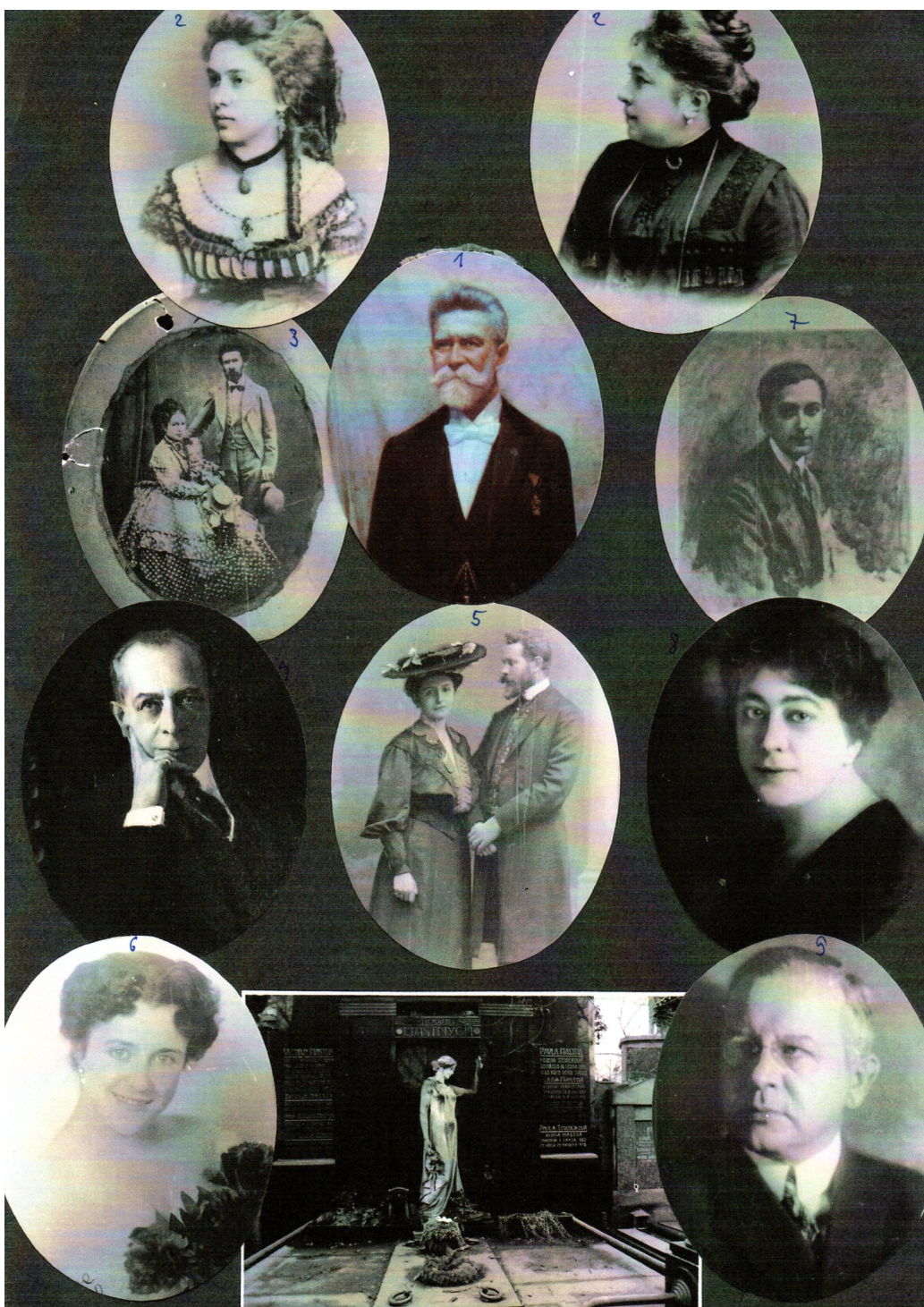
Obrázek 5: Vojtěch Mastný, ředitel Živnostenské banky, otec Vojtěcha, Antonína a Pavly Mastných (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 6: MUDr. Antonin Mastný, ženský lékař a jeden z podniků továrny, fotografie z roku 1942 (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 7: JUDr. Vojtěch Mastný, československý diplomat a jeden z podílníků továrny, fotografie z roku 1928 (Zdroj: Archiv Národního muzea)

Obrázek 8: Rodina Vojtěcha Mastného, ředitele Živnostenské banky, 1 – Vojtěch starší, 2 – Paula Mastná, rozená Steinerová, 3 – Novomanželé Vojtěch a Paula s prvorozeným synem Rudolfem, 4 – JUDr. Vojtěch Mastný, 5 – MUDr. Antonín Mastný, 6 – Paula Mastná, provdaná Stuchliková, 7 – Theodor Mastný (1892-1917) přezdívaný Dodo, 8 – Zdena Mastná, manželka JUDr. Vojtěcha Mastného, 9 – Vladimír Stuchlík, 10 – Hrobka rodiny Mastných v pražských Olšanských hřbitovech (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

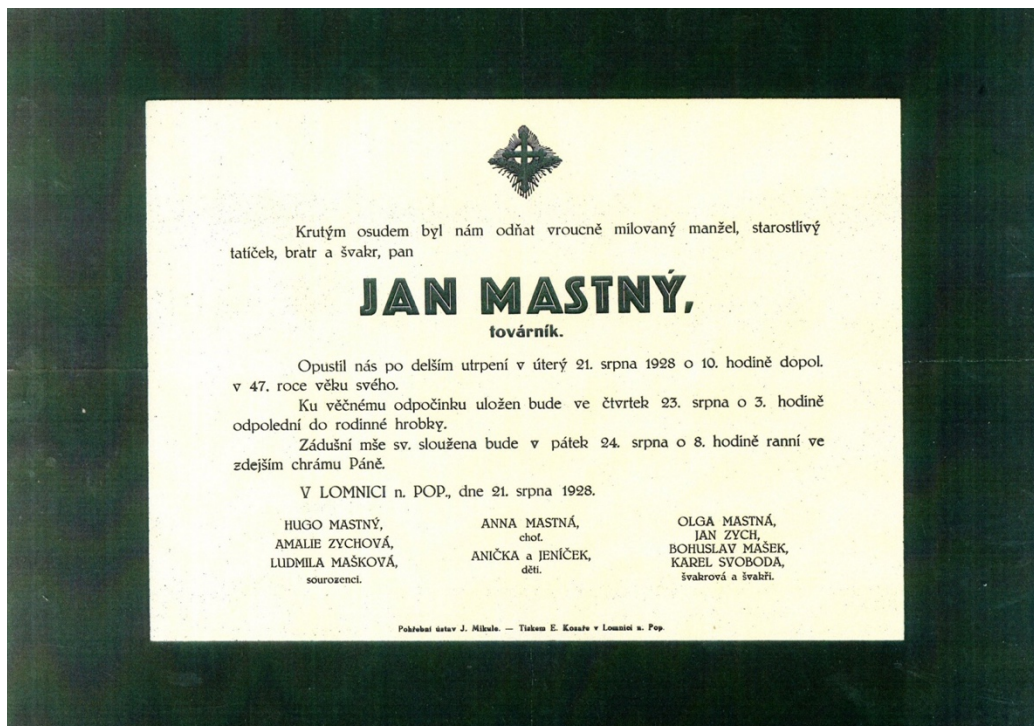
Obrázek 9: Vladimír Stuchlík, pozdější podílík továrny a bývalý voják, fotografie z roku 1918 (Zdroj: Archiv Národního muzea)

Obrázek 10: Jan Mastný, pozdější spolumajitel firmy a jeden z ředitelů (Zdroj: Lomnické noviny)

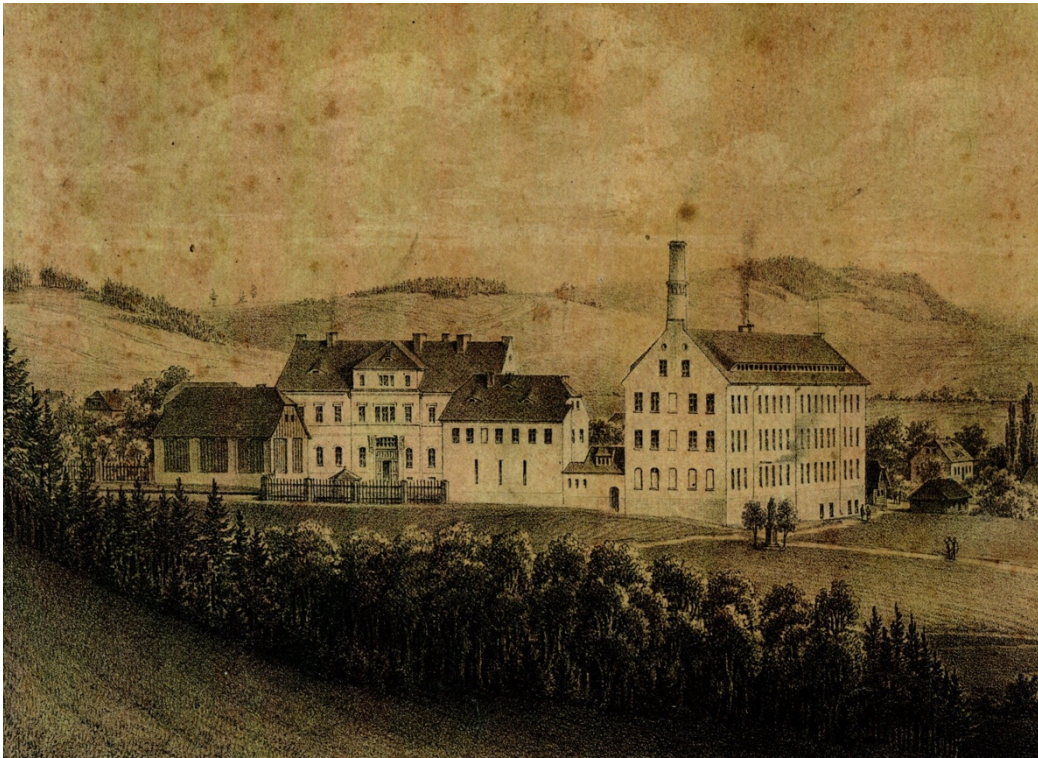
Obrázek 11: Vojtěch Stuchlík přezdívaný Ada, syn Vladimíra a Pavly Stuchlíkových (Zdroj: Archiv Národního muzea)

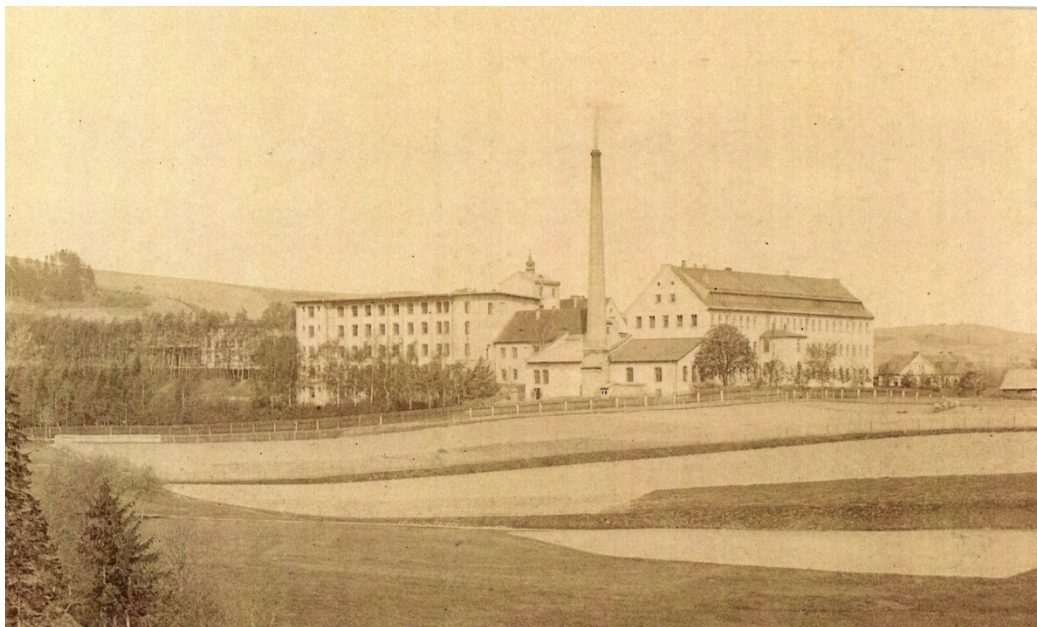
Obrázek 12: Úmrtní oznámení Jana Mastného (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 13: Letecký pohled na současnou podobu areálu továrny. Ikona budovy značí dům č. p. 212, na jehož průčelí je i v dnešní době heslo Vincence Mastného „Práce šlechtí, důvěra sílí“. Ikona tabule označuje dům č. p. 213, ve kterém byly dříve byty, dnes je budova součástí lomnické střední školy. Ikona houpacího koně značí dům č. p. 209, sídlo dnešní MŠ Lviček, dřívější vilu Jana Mastného. Na volném prostranství mezi MŠ Lviček a SŠ Lomnice nad Popelkou stál dům č. p. 211, nejstarší z budov areálu, jenž však byl pro havarijní stav zbourán (Zdroj: mapy.cz)

Obrázek 14: Jihovýchodní pohled na továrnu, doba okolo roku 1860 (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 15: Jihovýchodní pohled na továrnu, druhá polovina 19. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 16: Jihovýchodní pohled na továrnu, sklonek 19. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 17: Jihozápadní pohled na továrnu a vilu Jana Mastného, období po roce 1908 (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 18: Přímý severní pohled na budovu č. p. 212 s Vincencovým heslem, 70. léta 20. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 19: Současný severní pohled na budovu č. p. 212 s Vincencovým původním heslem (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 20: Severozápadní pohled na budovu č. p. 212, 70. léta 20. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordika)

Obrázek 21: Současný severozápadní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordika)

Obrázek 22: Západní pohled na budovu č. p. 211, na jejímž místě v současné době stojí novostavba (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 23: Současný jihozápadní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 24: Současný jižní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 25: Současný jihovýchodní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 26: Současný severovýchodní pohled na budovu č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 27: Vodní nádrž nacházející se v areálu bývalé továrny (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 28: Prostory přízemního sálu budovy č. p. 212 v době, kdy v bývalé továrně vyráběly tkalcovské člunky, 70. léta 20. století (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)

Obrázek 29: Současná podoba přízemního sálu budovy č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 30: Protější pohled na přízemní sál budovy č. p. 212 (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

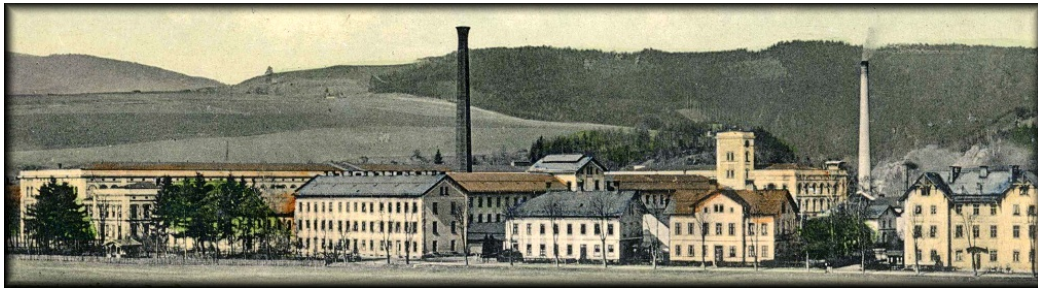
Obrázek 31: První patro budovy č. p. 212 slouží dílem jako muzeum sbírky motocyklů Raleigh, která je jednou z největších na světě (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 32: Třetí patro budovy č. p. 212, které v současnosti slouží jako sál (Zdroj: Archiv Jana Kordíka)

Obrázek 33: Budova lomnické tkalcovny P. A. Šlechta a syn v první polovině 20. století (Zdroj: lomnicenadpopelkou.cz)

Obrázek 34: Semilská přádelna a tkalcovna Franze Schmitta v 19. století (Zdroj: fabriky.cz)

Obrázek 35: Srovnání továrny Josefa Sýkory a továrny pánů Mastných (Zdroj: Soukromý archiv Dany Grabcové, Pavla Doležala a Jaroslava Kordíka)